BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNE KATILIMIN FİNANSAL OKURYAZARLIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KAMU BANKASI ÇALIŞANLARI VE MÜŞTERİLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Serpil DEMİR

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2019

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNE KATILIMIN FİNANSAL OKURYAZARLIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KAMU BANKASI ÇALIŞANLARI VE MÜŞTERİLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Serpil DEMİR

T.C

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

İşletme Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir

2019

T.C.

ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTİSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Serpil Demir tarafından hazırlanan Bireysel Emeklilik Sistemine Katılımın Finansal Okuryazarlık Üzerindeki Etkisi: Kamu Bankası Çalışanları ve Müşterileri Üzerine Bir Uygulama başlıklı bu çalışma xx.xx.2019 tarihinde Eskişehir Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddesi uyarınca yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, Jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Nurullah UÇKUN

Üye: Prof. Dr. Abdullah YALAMAN

(Danışman)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi: Alp POLAT

ONAY

…/…/2019

Prof. Dr. Mesut ERŞAN

…/…/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi hükümlerine göre hazırlandığını; bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmanın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla taranmasını kabul ettiğimi ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması halinde ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Serpil Demir

ÖZET

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNE KATILIMIN FİNANSAL OKURYAZARLIK ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: KAMU BANKASI ÇALIŞANLARI VE MÜŞTERİLERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

DEMİR, Serpil

Yüksek Lisans – 2019

İşletme Anabilim Dalı

İşletme Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Abdullah Yalaman

Bu çalışmanın amacı, bireysel emeklilik sistemine katılımın finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışmanın örneklemi kolayda örnekleme yöntemine göre oluşturulmuştur. Bu kapsamda örneklem 580 kişiden oluşan kamu bankası çalışanları ve müşterilerdir. Çalışmanın sonucunda bireysel emeklilik sistemine katılımın finansal okuryazarlığı istatiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde etkilediği ortaya konmuştur. Ayrıca kontrol değişkenleri açısından durum değerlendirildiğinde yaşın, cinsiyetin ve çalışma süresinin finansal okuryazarlık üzerinde istatiksel olarak anlamlı etkilerinin olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal okuryazarlık, finansal tutum, finansal davranış, finansal bilgi, finansal eğitim, bireysel emeklilik.

ABSTRACT

THE EFFECT OF PARTICIPATION IN THE INDIVIDUAL PENSION SYSTEM ON FINANCIAL LITERACY: EMPIRICAL EVIDENCE FROM PUBLIC BANK EMPLOYEES AND CUSTOMERS

DEMİR, Serpil

Master Degree – 2019

Department of Business Administration

Field of Business Administration

Advisor: Prof. Dr. Abdullah Yalaman

The purpose of this study is to examine the effect of participation in private pension system on financial literacy. The sample of the study was designed according to the sampling method. In this context, the sample consists of 580 public bank employees and customers. As a result of the study, it has been shown that participation in the private pension system has a statistically significant and positive effect on financial literacy. In terms of control variables, age, gender and working time had statistically significant effects on financial literacy.

Key Words: Financial literacy, financial attidude, financial behavior, financial information, financial education,individual pension.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **IV**

ABSTRACT ..... **V**

İÇİNDEKİLER ..... **VI**

MODELLER LİSTESİ ..... **IX**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **X**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **XII**

EKLER LİSTESİ ..... **XIII**

KISALTMALAR LİSTESİ ..... **XIV**

ÖNSÖZ ..... **XV**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK 3

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI 3

1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖZELLİKLERİ 6

1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ 7

1.5. FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER 9

1.5.1. Bireysel Refah Düzeyine Etkileri 9

1.5.2. Finansal Sisteme ve Ekonomiye Olan Etkileri 10

1.6. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN GELİŞTİRİLMESİ 12

1.6.1. Dünya' da Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar 13

1.6.2. Türkiye' de Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar 14

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL EĞİTİM KAVRAMI

2.1. FİNANSAL EĞİTİM KAVRAMI 18

2.2. FİNANSAL EĞİTİMİN ÖNEMİ VE FAYDALARI 20

2.3. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİM ARASINDAKİ İLİŞKİ 21

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL TUTUM, FİNANSAL DAVRANIŞ VE FİNANSAL BİLGİ

3.1. FİNANSAL TUTUM 24

3.2. FİNANSAL DAVRANIŞ. 24

3.3. FİNANSAL BİLGİ 25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİREYSEL EMEKLİLİK

4.1. BİREYSEL EMEKLİLİK KAVRAMI 26

4.2. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN AMAÇLARI 30

4.2.1. Bireysel Emeklilik Sisteminin Sosyal Amaçları. 30

4.2.2. Bireysel Emeklilik Sistemi' nin Ekonomik Amaçları 31

4.3. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ 32

4.4. BİREYSEL EMEKLİLİK VE FİNANSAL EĞİTİM İLİŞKİSİ 32

4.5. DÜNYA'DA BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ. 34

4.5.1. Almanya' da Bireysel Emeklilik Sistemi 35

4.5.2. ABD' de Bireysel Emeklilik Sistemi 35

4.5.3. İngiltere' de Bireysel Emeklilik Sistemi 35

4.5.4. Avustralya' da Bireysel Emeklilik Sistemi 36

4.5.5. Fransa' da Bireysel Emeklilik Sistemi 37

BEŞİNCİ BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

5.1. LİTERATÜR TARAMASI 38

ALTINCI BÖLÜM

YÖNTEM

6.1. ARAŞTIRMANIN AMACI 55

6.2. ARAŞTIRMA VERİLERİ..... 55

6.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI 55

6.4. ARAŞTIRMA BULGULARI 55

6.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN MODELLER 57

6.5.1. Katılımcıların Demoğrafik Özelliklerine İlişkin Bulgular..... 57

6.5.2. En Küçük Kareler Yöntemi Sonuçları.....65

6.5.3. T – Testi Sonuçları..... 69

6.5.3.1. Temel Düzey T – Testi Sonuçları 69

6.5.3.2. İleri Düzey T – Testi Sonuçları 72

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER. 75

KAYNAKÇA.....77

EKLER.....91

MODELLER LİSTESİ

Model 1: Temel Düzeyde Regresyon Analizi Sonuçları

Model 2: İleri Düzeyde Finansal Bilgi Regresyon Analizi Sonuçları

Model 3: Finansal Davranış Regresyon Analizi Sonuçları

Model 4: Finansal Tutum Regresyon Analizi Sonuçları

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Bireysel Emeklilik Sisteminde Kalma Süresine Göre Sistemden Yararlanma Oranları

Tablo 2: Anketi Yanıtlayan Kişilerin Demografik Bilgileri

Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzdesi

Tablo 4: Katılımcıların Yaş Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 5: Katılımcıların Eğitim Durumu Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo6: Katılımcıların Çalışma Durumu Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 7: Katılımcıların Sektör Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 8: Katılımcıların Aylık Gelir Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 9: Katılımcıların Finansal Bilgi Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 10: Katılımcıların Finansal Gelişme Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 11: Katılımcıların Takip Sıklığı Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 12: Katılımcıların Kişisel Finans Deneyimi Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 13: Katılımcıların Herhangi bir finansal eğitim aldınız mı? Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 14: Katılımcıların Finansal Karar Almada Hangi Finansal Kaynakları Kullanırsınız? Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 15: Katılımcıların Kredi Kartı Kullanımı Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı Yüzde

Tablo 16: Katılımcıların İnternetBankacılığı Kullanımı Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Tablo 17: Katılımcıların Bireysel Emeklilik Sistemine Katılımı Grubuna İlişkin Frekans Dağılım ve Yüzde

Tablo 18: Bireysel Emeklilik Sistemine Dahil Olma Durumuna Göre T – Testi Tablosu

Tablo 19: İnternet Bankacılığı Kullanımına Göre T – Testi Tablosu

Tablo 20: Kredi Kartı Kullanımına Göre T – Testi Tablosu

Tablo 21: Cinsiyet Dağılımına Göre T – Testi Tablosu

Tablo 22: Katılımcıların Çalıştığı Sektör Dağılımına Göre T – Testi Tablosu

Tablo 23: Herhangi bir Finansal Eğitim Aldınız mı? Dağılımına Göre T – Testi Tablosu

Tablo 24: Bireysel Emeklilik Sistemine Dahil Olma Durumuna Göre İleri Düzey T - Testi Tablosu

Tablo 25: İnternet Bankacılığı Kullanımına Göre İleri Düzey T – Testi Tablosu

Tablo 26: Kredi Kartı Kullanımına Göre İleri Düzey T – Testi Tablosu

Tablo 27: Cinsiyet Dağılımına Göre İleri Düzey T – Testi Tablosu

Tablo 28: Sektör Dağılımına Göre İleri Düzey T – Testi Tablosu

Tablo 29: Herhangi bir Finansal Eğitim Aldınız mı? Dağılımına Göre İleri Düzey T– Testi Tablosu

Tablo 30: Finansal davranışın bireysel emeklilik üzerine etkisi T–Testi Tablosu

Tablo 31: Finansal tutum bireysel emeklilik üzerine etkisi T–Testi Tablosu

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Finansal Eğitim Diyagramı (Willis, L., E. 2008: 20).

EKLER LİSTESİ

EK 1: Anket Formu

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BES: Bireysel Emeklilik Sistemi

EGM: Emeklilik Gözetim Merkezi A.Ş.

FODER: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği

FLEC: Amerika Birleşik Devletleri Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu

INFE: International Network on Financial Education

İİBF: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

NYSE: New York Stock Exchange

OASDI: Old Age, Survivor and Disability Insurance

OECD: The Organisation for Economic Co-operation and Development

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TAKASBANK: İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.

TCMB: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TEB: Türk Ekonomi Bankası

vb: Ve Benzeri

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın başından sonuna kadar benden hiçbir şekilde desteğini esirgemeyen, yüksek lisans eğitimim boyunca vakit ayırıp bana her zaman yol gösterici olan değerli hocam T.C. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İşletme Bölümü Muhasebe-Finansman Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Abdullah YALAMAN' a en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Beni bugünlere getiren, her türlü maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen anneme ve babama, analiz aşamasında yardımlarını esirgemeyen kardeşim Seher KONAK' a, her zaman yanımda olan ve üzerimden desteğini hiç eksik etmeyen sevgili eşim ve canım oğluma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

SERPİL DEMİR

GİRİŞ

Gelişen teknolojiyle beraber, finansal ürün çeşitliliğinin artması ve buna bağlı olarak finansal ürün çeşitliliğinin karmaşık hale gelmesi, insanlarda finansal anlam karışıklığına sebep olmuştur. Toplumda finansal bilincin oluşturulması, ekonomi alanında daha sağlıklı kararlar alınabilmesi, toplumsal kalkınmanın iyileştirilmesi için insanlarda basit düzeyde de olsa finansal bilgiye sahip olmayı gerektirmektedir.

Finansal okuryazarlık, finansın her alanında bilgi sahibi olmak anlamına gelmemelidir. Eğer, bireyin maaşı bankaya yatıyor ve herhangi bir banka kartı veya kredi kartı kullanıyorsa, bankada vadeli, vadesiz herhangi bir hesabı varsa finansal sistemin içindedir ve önemli olan bu finansal sistemi, doğru yatırım ve tasarruflarla yönetebilmesidir. Örneğin, alışveriş yaparken pazar araştırması yapmak, bütçe yapmak, kredi kartı sahibi isek bilinçli harcama yapmak (kredi kartı bilinçli kullanıldığında hem nakit para tasarrufu yapabiliriz taksit imkanı ile, hem de neredeyse tüm kredi kartlarının alışveriş yaparak puan kazandırma uygulaması ile puan kazanıp alışverişlerimizde kullanabiliriz), yatırım yapmak için yastık altı yerine bankalardaki yatırım türlerini tercih etmek, bireysel emeklilik sistemine katılmak finansal okuryazarlıkla ilişkilendirilebilir. Özellikle bireysel emeklilik, yarınımız için çok önemli bir adımdır. Bireysel emeklilik sistemleri, katılımcıları düzenli tasarruf yapmaya yönlendirerek, çalışma dönemindeki yaşam standartlarının emeklilik döneminde de muhafaza edilebilmesini sağlayarak, hem birey için hem ülke ekonomisi için ekonomik istikrarın sağlanmasını ve büyümesini destekleyerek katkıda bulunmaktadır.

Bu tezin amacı, bireysel emeklilik sistemine katılımın finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini araştırmaktır. Finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması eğitim ile başlayan ve eğitim sonucunda kazanılan bilgi, beceri, tutum ve davranışları etkilemesiyle ilerleyen bir süreçtir. Bu süreçte bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri arttıkça kullandıkları araçların da değiştiği yapılan araştırmalarla görülmüştür. Bireysel emeklilik sistemi en azından katılımcıların fon haklarında, devletin katılımcıya sağlayacağı haklar hakkında az da olsa finansal bilgiye sahip olmasını gerektirmektedir. Birey, mevcut emeklilik sistemi ile sunulan emeklilik gelirinin gelecekteki harcama için yeterli olup olmayacağına kendisi karar

vermelidir. Bu kararın doğru verilebilmesi için bireyin mevcut ekonomik durumunu doğru analiz etmesi, bireysel emeklilik sistemine katılım sağlayan bireyin, emeklilik dönemi için elde etmesi gereken yeterli birikim miktarını ve bu birikime ulaşmak için ödenmesi gereken ortalama katkı payını doğru olarak tespit etmesi gerekmektedir.

Bu kapsamda bu tezin birinci bölümünde finansal okuryazarlık kavramı hakkında bilgi vermiş olup, özellikleri, önemi ve finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler açıklanmıştır.

İkinci bölümde, finansal okuryazarlığın önemli bir parçası olan finansal eğitim kavramı üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda finansal eğitimin önemi ve faydaları, finansal okuryazarlık ile ilgili ilişkisi açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde, finansal okuryazarlıkla ilişkili finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi kavramları açıklanmıştır. Dördüncü bölümde, bireysel emeklilik hakkında bilgi vererek, hem Türkiye' deki bireysel emeklilik sistemini hem de Dünya' da uygulanan bireysel emeklilik sistemi açıklanmıştır.

Beşinci bölümde ise, literatür araştırması yapılmıştır. Finansal okuryazarlıkla ilgili daha önce yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Son bölümde ise; finansal okuryazarlık seviyesini, finansal tutum ve davranışları, bireysel emeklilik sistemine yönelik bilgi seviyesini belirleyecek finansal okuryazarlık seviyesinin bireysel emeklilik sistemine katılımcı üzerine etkisini incelemek üzere hazırladığımız, finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi, katılımcı bilgilerinden oluşmak üzere hazırladığımız anketlerin ampirik analiz sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışmanın ampirik analizinde frekans analizi, T testi ve regresyon analizi kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

1.1. FİNANSAL OKURYAZARLIK

Bu bölümün amacı, finansal okuryazarlık kavramını tüm boyutlarıyla ele alıp, finansal okuryazar kişi kimdir, finansal okuryazar olmak için ileri düzeyde bilgi sahibi olmaya gerek var mıdır? Sorularına cevap aramaktır.

Bireyler, gündelik yaşamların da, uzun dönemli planlarında finansal kararlar alarak ev bütçesini oluşturmak için, ebeveynlerin çocuklarının eğitim masraflarını karşılamak için, gelecek için yatırımlarını ve emeklilik planlamalarına yönelik bütçe oluşturmak için kararlar almaktadırlar. Finansal okuryazarlık bu anlamda bireylerin, basit ekonomik hesaplama yapabilmesinden, bütçesini yönetebilmesine, ileri yaşlarda yaşam standartlarını aynı derecede korumak adına bireysel emeklilik planlarına kadar finansal kararlarını vermede etkili olmaktadır. Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi bireylerin kendi durumlarına en uygun finansal kararlar almasına yardımcı olup, ekonomik anlamda daha bilinçli kararlar alarak yaşam standartlarını yükseltebilirler.

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal araçları seçiminden, yatırımlarını rasyonel bir biçimde değerlendirmeye kadar, tüketicinin paranın kullanımından ve yönetimine kadar etkili ve akılcı kararlar verebilmesini sağlayan yeterlilik düzeyidir.

Finansal okuryazarlık, finans literatüründe yeni bir kavram olduğundan fikir birliğine varılmış, finansal okuryazarlığa ilişkin kesin bir kavram yoktur ve bu nedenle finansal okuryazarlıkla ilgili çok fazla tanım bulunmaktadır. Finansal okuryazarlıkla ilgili en eski tanıma Noctor ve diğerlerinde rastlanmaktadır. Noctor' a göre finansal okuryazarlık, bireylerin paranın yönetilmesine ve kullanılmasına dair bilinçli değerlendirmeler yapabilme ve etkili kararlar alabilme becerisidir (Noctor ve diğerleri, 1992).

Finansal okuryazarlık, Amerika Birleşik Devletleri Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu (FLEC)' na göre, "paranın cari 5 dönemdeki ve gelecekteki kullanımı ve yönetimine ilişkin bilinçli kararlar alabilme ve etkin uygulamalarda bulunabilme yeteneğidir."

Basu (2008, s.11)' ya göre finansal okuryazarlık, finansal alternatifleri anlama, geleceği planlama, parayı akıllıca harcama ve yönetme ile iş kaybı, emeklilik gibi hayatın belli başlı dönüm noktalarına hazırlıklı olma becerilerini içermelidir.

Finansal okuryazarlık, bireyin bütçeleme, tasarruf, borç alma ve yatırım gibi temel finansal kavramlar konusunda ekonomik koşulları da göz önünde bulundurarak karar alma yeterliliğini ve finansal planlama yoluyla kişisel finans durumunu idare etme yeteneğini gösterdiği durumdur. Finansal okuryazarlıkta temel olarak iki unsur önemlidir. Bunlardan ilki, bireylerin gündelik hayatta karşılaştığı temel finansal durumlara karşı sorunları çözebilecek bilgi ve beceriye sahip olması, ikincisi ise bilinçli bir şekilde finansal kararlar almasını sağlayan yeteneğini kullanma kabiliyetidir.

Günümüzde finansal okuryazarlık, tüketicinin paranın kullanımında, paranın yönetiminde bilgiyle değerlendirme yapmasını ve finansal araçların seçimini etkili ve rasyonel kararlar verebilmesini sağlayan yeterlilik düzeyidir. Bireylerin gelirlerini, birikim ve yatırımlarını akıllıca değerlendirme ve bütçelerini doğru yönetebilme yetkinliğidir.

Mandell (2006, s.163-164)' e göre finansal okuryazarlık, bireyin yeni ve karmaşık finansal araçları değerlendirme, değerlendirdiği bu araçları uzun vadeli çıkarları doğrultusunda bilinçli kararlar alma becerisi olarak tanımlanmıştır.

Lusardi, finansal okuryazarlıkla ilgili yaptığı çalışmalar ile önde gelen bir isimdir. Finansal okuryazarlığı, temel ve gelişmiş finansal okuryazarlık olarak ikiye ayırmıştır. Lusardi' ye göre (2008a, s.5) temel finansal okuryazarlık; kendisinin hazırladığı üç soru ile, bireylerin ekonomik kavramları bilip bilmediğini, temel finansal aritmetik işlemlerde yetkinlikleri ve risk dağıtım kavramı hakkındaki bilgilerini ölçmeye çalışmıştır. Gelişmiş, ileri düzey finansal okuryazarlık ise, risk ve getiri kavramları arasındaki ilişkinin bilinmesi, tahvil, hisse senedi ve yatırım

fonlarının özellikleri ve temel varlık fiyatlamasının anlaşılabilirliğine yönelik sorular yardımıyla belirlenmektedir.

Hastings ve diğerlerinde (2012) finansal okuryazarlık, finansal ürünler ve bu finansal ürünlerle bağlantılı kavramlar hakkında bilgi sahibi olmak, finansal kararlar almada gerekli olacak sayısal yeteneğe sahip olmak ve bu altyapıyı belli faaliyetlerle desteklemek şeklinde tanımlanmaktadır.

Finansal okuryazarlık tanımlarının çoğunda beş öğe dikkat çekmiştir. Bu öğeler (Temizel ve Bayram; 2011; 79):

- Finansal konularda bilgi,
- Finansal kavramlar arası iletişim yeteneği,
- Bireysel finans yönetim becerisi,
- Yararlı finansal kararlar verme tutumu,
- Gelecekteki finansal gereksinimlerine göre etkin bir planlamalar yapmasıdır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ise finansal okuryazarlığı, bireylerin finansal alanda bilinçli karar almaları, finansal refahlarını yükseltecek eylemleri gerçekleştirmek için finansal bilgiye ihtiyaç duyduklarında nereye başvurabileceklerini bilmeleri, finansal riskler ve fırsatlar karşısında farkındalıklarının artması, yeteneklerini geliştirme süreci olarak tanımlamaktadır (OECD, 2013, s. 144). Farkındalıkların artması finansal eğitimle desteklenerek, finansal alt yapının sağlam temeller üzerine konulması önemlidir.

Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği (INFE), 2011 yılında yaptığı çalışmasında finansal okuryazarlığı; bireysel finansal refaha ulaşmak için gerekli farkındalığın, bilginin, becerinin, tutumun ve davranışın kombinasyonu şeklinde tanımlamıştır (Ergün vd, 2014: 849). INFE, dünyada finansal eğitim konusunda farkındalık yaratmak ve ülkelerin tecrübelerini paylaşacakları bir platform sağlamak amacıyla, OECD bünyesinde kurulmuş bir kuruluştur.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)' na göre finansal okuryazarlık, bireyin bütçesini yönetme sürecinde etkili ve bilinçli kararlar alabilmesini sağlayan finansal bilgiye sahip olması ve bu kararları uygulayarak kişisel refahını artırma becerisidir. Finansal piyasalarda ürün çeşitliliğinin artması, teknolojik gelişmeyle birlikte birçok finansal ürüne erişimin kolay hale gelmesi ve bireylerde ekonomik/finansal kararların çevreye uyum nedeniyle daha bilinçsiz olarak verilmesi

gereksiz ya da yanlış finansal ürün kullanımlarını artırmakta, bu durum ise bireysel refahı olumsuz etkilemektedir. Finansal farkındalıkla, kişilerin finansal risklere ilişkin bilgilerini ve bilinç düzeylerini artırarak bireylerin finansal okuryazarlık seviyesini yükselterek toplumsal refah düzeyini artırmak amacındadır.

Finansal okuryazarlık, bireylerin finans konularında bilgiye dayalı kararlar alabilmesini sağlayan yetkinlik olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca finansal erişim ve okuryazarlık raporuna göre finansal okuryazarlık, bir tüketicinin parayı kullanırken ve yönetirken bilgiden yararlanarak değerlendirme yapmasını ve finansal araçlar hakkında seçim yaparken akılcı kararlar alabilmesini sağlayan beceri ve yetkinlik düzeyidir. Finansal okuryazarlık aynı zamanda sınırlı finansal kaynaklardan maksimum fayda elde etmek isteyen bireylerin sahip olması gereken bir özelliktir.

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği: FODER' e göre finansal okuryazarlık, gelirlerimizi ve giderlerimizi doğru analiz ederek bilgi sahibi olmak ve onu etkin bir şekilde yönetebilme yeteneğine sahip olabilmeyi ifade eder. Finansal okuryazarlık, kişinin gelirini doğru yatırım ve tasarruflara yönelmesini sağlayarak, kişinin gelirini akıllıca finanse edebilmesini sağlar. Toplum ve ülke ekonomisinin mali değişimlerden önlenebilir vurgusuyla, finansal okuryazarlığın finansal eğitim ile artacağına inancı ile eğitim programları düzenlemektedirler.

Karaca ve Aytan (2016), finansal okuryazarlığı, finansal terimlerin üzerinden örneğin, hisse senedinin ne olduğu, sabit ve ayarlanabilir mortgage arasındaki farkın veya enflasyon, çeşitlendirme, kredi puanı gibi ileri düzeydeki finansal kavramların ne anlama geldiğinin bilinmesi vb. becerilere sahip olmak olarak belirtmektedir.

1.3. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖZELLİKLERİ

Günümüzde ekonominin büyümesi, ekonominin yaygınlaşması, serbest piyasadaki ürünlerin karmaşıklaşması ve finansal alanda oluşacak risklerin oluşması, bireylerin yük ve sorumluluklarının ağırlaşmasıyla, finansal okuryazarlığın önemini ortaya çıkarmıştır. Bireyler artan finansal ürünlerin arasında doğru tercihi yapamazsa finansal krizlerin ortaya çıkması kaçınılmaz olduğu görülmüştür (Eskici, 2014: 14).

Bireyler tasarruf ve yatırım kararlarını alırken yeterli ve doğru bilgiyi aldıklarından emin olmalıdırlar. Bireylerin karşılaşabileceği her türlü dolandırıcılık, yanlış bilgiye karşı, finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmesi hataların

azalmasına ve finansal okuryazarlığın öneminin artmasına neden olmuştur (Satoğlu, 2014:21).

Finansal okuryazar olan bireyler sadece bugünü değil aynı zamanda geleceği de düşünür ve onunla ilgili planlar yapar. Planlamalar yaparken varlıklarının ve parasının yönetimini yapar, oluşabilecek risk ve alternatiflerin farkına varır ve finansal okuryazarlık ile kazanmış olduğu bilgi, beceri ve tecrübeleriyle hareket ederek kararlar alır (Saraç, 2014:10).

Finansal okuryazarlıkla ilgili ortaya çıkan özellikleri sıralamak gerekirse (Temizel ve Bayram; 2011; 79):

- Finansal okuryazar bireyler bilgili ve eğitimlidir.
- Bilgi ve eğitim gibi konuları kullanarak planlar yaparak kararlarını alır.
- Bankacılık konularında (kredi, fatura, vergi, vb.) bilgiye sahiptir.
- Varlık ve para yönetimi gibi konuları anlar.

Bu özelliklerle beraber bireylerin sahip olması gereken tutum, bilgi, beceri ve davranışlarda bulunmaktadır. Bu konuda sahip olunması gerekenler (Eskici, 2014; 7-8):

- Para yönetimini iyi yapmalı,
- Finansal sistemleri tanıyıp anlayabilmeli,
- Finansal alanda planlar oluşturmalı,
- İletişim iyi bir şekilde kurulabilmelidir.

1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ

Finansal okuryazarlıkla ilgili tanımlara baktığımızda genel olarak karşımıza finansal bilginin büyüyerek evrensel hale gelmesi, finansal ürün ve hizmetlerin çoğalması, teknolojik yeniliklerin çoğalması, emeklilik sisteminin gelişmesi gibi giderek karmaşık bir hale dönüşen finansal ürün ve hizmetler tüketiciler için finansal okuryazarlığın öneminin artmasına neden olmuştur.

Finansal okuryazarlık alanı sadece kişilerin bütçesini yönetmek değildir. Serbest piyasa ekonomisinin yaygınlık kazanması finansal okuryazarlığın önemini artırmıştır. Bireylerin daha fazla tüketme arzusuyla yaptıkları borçlar, kişinin borç yönetimini doğru yapamamasından ötürü doğru planlama yapamaması, kişinin

varlıklarında azalma yaşanmasına iflas, temerrüt ve hatta haciz ile sonuçlanabilecek yüksek borç seviyelerinden kaçınmak için finansal okuryazarlık çok önemlidir. Bireylerin kendilerini bekleyen riskleri anlamaları ve bunlara karşı önlem almaları gerekmektedir. Tüketime özendiren finansal araçların doğru analiz edilerek kullanılması, finansal okuryazarlık düzeyinin artırılarak tasarruf bilincinin yayılmasını sağlamak gerekir. Finansal okuryazarlık ve finansal farkındalığı artırmanın ilk basamağı finansal eğitimden geçmektedir.

Birey olarak yaşadığımız dünyada hepimizin birbirinden farklı alanlara ilgisi ve becerisi vardır. Ancak ilgi ve beceri alanlarımız ne kadar farklı olsa da ekonomi ile az çok ilgimiz vardır. Yaş fark gözetmeden en küçüğümüzden, en büyüğümüze kadar ekonomiyle iç içeyiz. Marketten bir su alırken bile para ile ilişki kurmuş oluyoruz. Yaşamak için para kazanmak durumundayız ve bu parayı doğru bir biçimde analiz edip hayatımızı geçinmek hem kendi ekonomimize hem de ülke ekonomisine katkı sağlayacak ölçüde harcamalarımızı düzenlemek gerekir. Bunun en doğru yolu sanırım bütçe yönetiminden geçmektedir.

Bireylerin esasen bilmek zorunda olduğu temel finansal konular gelir ve giderlerimizi düzenlemektir. Giderlerimiz gelirlerimizden fazla ise; borçlanma ortaya çıkar, tüketimi özendiren çeşitli unsurlar cazip gelerek bireyleri daha çok harcamaya ve borçlanmaya iter. Tam tersi gelirlerimiz giderlerimizden fazla olduğu durumda, zaman içerisinde birikim oluşur ve bu birikim bizi tasarrufa yönlendirir. Finansal ürün çeşitliliği bu kez hisse senedi, tahvil gibi çeşitli yatırım araçlarını karşımıza çıkartır. Her iki durumda da, toplumların finansal okuryazarlık düzeylerini yükseltmek ve tasarruf bilincini yaymak gerekir. Finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi yatırım ve tasarruf oranlarının yükselmesine, finansal piyasaların gelişmesine katkıda bulunarak, bireyi güçlü kılarken bunun sonucunda toplumun refahını da olumlu etkiler.

Finansal piyasalardaki gelişim, toplumun yapısındaki sosyo-ekonomik ve politik değişiklikler nedeni ile finansal okuryazarlığa olan ilgi giderek artmaktadır. Birey ve aileler, teknolojinin sağlamış olduğu kolaylıkla bankalardan ve aracı kurumlardan kamu kuruluşlarına kadar birçok yolla çok geniş bir yelpazeden oluşan yatırım araçlarına ve kredi çeşitlerine online olarak ulaşabilmektedir. Ortalama yaşam süresinin artışı ile birlikte bireyler emeklilikte daha uzun süreler için yeterli olacak birikimlere de sahip olmak istemektedirler. Geleceğimiz için yaşam

standartlarımızın emeklilik döneminde de aynı şartlarda devam etmesi için de finansal bilince sahip olmak çok önemlidir. Sadece bugünümüz için değil, yarınımız için akıllıca yatırımlarla geleceğe yön vermek çok önemlidir. Sosyal Güvenlik tarafından ödenen miktarın yeterli olmaması, emeklilikte daha fazla finansal bütçeye sahip olma gerekliliği özellikle sağlık sorunlarının artması gibi sebeplerle, finansal yol haritasının doğru çizilmesi, uygulanması ve izlenilmesi çok önemlidir. Finansal okuryazarlığın önemini, finansal bilinçle hayatımıza adapte ettiğimiz takdirde hem kendi yaşam standartlarını yükseltmiş oluruz, hem de ülke ekonomisine katkı sağlayarak toplumsal refah düzeyini artırmış oluruz.

1.5. FİNANSAL OKURYAZARLIĞI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Finansal okuryazarlık bireylere finansal işlemleri için ihtiyaç duydukları bilgileri sunarak, gündelik yaşam içerisinde bu bilgilerle birlikte doğru ve sağlıklı kararlar almalarını sağlamaktadır. Akılcı karar almanın olası sonuçları öngörebilmek, fırsatların ve risklerin farkına varmak bireyin kendisine bireysel refah düzeyinin artırılması olarak geri dönecek, hem de finansal sisteme ve ekonomiye katkıları olacaktır.

1.5.1. Bireysel Refah Düzeyine Etkileri

Günümüzde hemen hemen her birey çeşitli istek ve ihtiyaçlarını karşılamak için finansal ürün ve hizmetlerden yararlanmaktadır. Finansal ürün ve hizmetlerin bireylerin hayatına değer katması ve hayatlarını kolaylaştırması ancak finansal ürün ve hizmetlerin bilinçli bir şekilde seçimi ve kullanımı ile diğer bir ifadeyle finansal okuryazarlıkla mümkün olabilmektedir. Genel olarak gerçek hayatta finansal ürün ve hizmetlerin birey tarafından tam olarak anlaşılması kolay değildir. Bunların görünmeyen ve karmaşık tarafları, somut ürünlere oranla daha fazladır (Güler, 2015: 15).

Tüketicilerin, finansal anlamda sosyo ekonomik düzeylerinin yükselmesi için bireylerin hem kanun yoluyla korumaya alınması gerekmektedir, hem de finansal eğitim yoluyla finansal refah ve güvenlikleri anlamında sorumluluk bilinci edinmeleri ile mümkün olmaktadır. Bu nedenle finansal okuryazarlık eğitimini ve bireysel koruma sistemini birbirinden ayrı kavramlar olarak değil, birbirini

tamamlayan kavramlar olarak ele almak daha uygun olacaktır. Hem finansal okuryazarlık hem de birey koruma sistemi tüketicilerin refahını korunmasını amaçlamaktadır. Finansal konularda bilgi sağlanması her ikisinin de ortak amacıdır. Bununla birlikte bireysel koruma sistemi minimum standartları sağlamak için tasarlanmış kanun ve düzenlemeler üzerine vurgu yaparken, finansal okuryazarlık bunu yönlendirme ve tavsiye sağlayarak tamamlamaktadır (OECD, 2005: 26).

Finansal okuryazarlık hem bireyi hem de ailesini geleceğe hazırlamaktadır. Finansal anlamda eğitimli birey daha fazla tasarruf etmesi gerektiğini ve yatırımlarında daha fazla çeşitlendirme yapması gerektiğini bilmektedir. Finansal okuryazar olan bireyler hem sigorta ürünlerini kullanmayı bilmekte hem de aşırı borçlanmadan kaçırmaktadır. Dolayısıyla finansal okuryazarlık tasarruflar, çeşitlendirme ve uygun sigorta ürünlerinin seçilmesi ile bireylerin sıkıntılı süreçlerini daha rahat geçirmelerini sağlamaktadır (Güler, 2015: 17).

1.5.2. Finansal Sisteme ve Ekonomiye Olan Etkileri

Finansal sistem, bir ekonomide fon arz veya talep eden iktisadi birimlerin, fon akımını düzenleyen kurumların ve finansal araçların, düzenleyici yasal ve idari çerçevede bir araya gelmesi ile oluşan bir yapı olarak ifade edilmektedir (TCMB, 2015a, s.2.).

Finansal okuryazarlık hem bireyler açısından hem toplum açısından büyük kazanımlar sağlamaktadır. Finansal ürünlerin karmaşıklığının artması bireylerin finansal güvenliğini etkilemektedir. Finansal geleceği tehlikeye düşen bireyler finansal piyasalarda rasyonel olmayan bireysel davranışları ile piyasa dengesini tehdit etmektedir (Mandell, 2006).

Finansal olarak iyi eğitimli bireyler değişikliklere aşırı tepki verme olasılıkları, ekonomideki piyasa şartlarını daha iyi kavramalarından dolayı daha düşük olmaktadır. Bu durum piyasadaki oynaklıkları hafifletmektedir (OECD, 2005). Finansal okuryazarlık finansal kurumları daha etkili, açık ve rekabetçi uygulamalar noktasında da etkilemektedir. Yüksek finansal okuryazarlığa sahip bireyler kendi kararları aracılığı ile piyasaların düzenlemesine ve denetlenmesine yardım etmektedir (OECD, 2009: 8).

Finansal okuryazar olmayan bireylerin hatalı finansal karar verme olasılığı daha yüksektir. Ayrıca, böyle birey ve aileler finansal konularda uygun tutum ve davranışlara genellikle sahip olmamaktadır. Finansal hata yapma olasılıkları çok yüksektir. Dolayısıyla bu tip bireyler finansal hata sonucunda karşılaştıkları olumsuz sonuçlardan dolayı finansal sistemden kendilerini geri çekip, uzak durmaya çalışmaktadırlar. Bu da finans sektörünün hacmini daraltarak, reel sektörü olumsuz etkilemektedir. Halbuki finansal hata sonucunda bu konuda profesyonel olarak destek almak, hem kendini finansal anlamda toplanmasına hem de dolaylı olarak ekonomiye verdiği olumsuz etkiyi ortadan kaldıracaktır.

Finansal eğitim düzeyi daha yüksek olan bireylerin finansal piyasalar ve araçlar hakkındaki bilgi ve becerilerine sahip olmak hem finansal problemleri çözmek hem de bunları daha önceden öngörüp kaçınmak için ve aynı zamanda refah içinde, mutlu ve sağlıklı bir hayat sürdürebilmek açısından önemlidir.Dünya' daki her insanın ortak bir bağı vardır, o da paradır. Sadece paraya sahip olmak önemli değildir. Önemli olan parayı akıllıca yönetebilmektir. Akıl hastalığı, boşanma gibi birçok kötü deneyimlerin temeli genellikle finansal sorunların baş göstermesidir. Finansal problemler sevgi dolu bir birlikteliğin temelini bile sarsabilir. Bu nedenle para yönetimi özellikle evli çiftler için çok önemli bir konudur. Australian Institute of Family Studies' in raporuna göre, gelir ve iş konusundaki endişelerinin aile içinde stres ve gerilimle birlikte ilişkilerinin bitmesine yol açabileceğinin farkına varmayan evli çiftlerin boşanmalarında diğer nedenler arasında finansal problemler ciddi bir boşanma nedeni olmaktadır (Wolcott ve Hughes, 1999). Diğer yandan finansal sıkıntılar, boşanmalara yol açan toplumdan izole olma, duygusal stres, depresyon ve azalma, öz saygı gibi nedenleri oluşturabilmekte veya artırabilmektedir (Wolcott ve Hughes, 1999: 10).

Finansal okuryazarlık öneminin bir başka önemli konusu ise, emeklilik ve emeklilik planlamasının önemi konusudur. Emeklilik, insanların geleceği konusunda endişelendiği önemli bir konudur ve bu hassas konu da ülke ekonomileri, vatandaşlarına emeklilik fonları konusunda destek sağlamalıdır.

Bireylerin özel emeklilik fonları hakkında bilinçli olarak eğitim almaları oldukça önemli bir konu oluşturmaktadır. İnsanların emeklilik fonları ve bu fonların nasıl işlediği hakkında daha fazla bilgi sahibi olması gerekmektedir. Özellikle

gençlerin, emekliliğin yaşamları üzerinde ne gibi bir etkiye sahip olduğu bilmesi açısından önemlidir.

1.6. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN GELİŞTİRİLMESİ

Günümüzün sürekli gelişen ve değişen dünyasında etkin finansal kararlar almak ve bunları etkili bir şekilde uygulayabilmek için belli bir finansal bilgi seviyesine ulaşmak gerekmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin artması kendi öz çabalarıyla olabilmektedir, ancak finansal alanda kendilerini geliştirmek için belli programlara, eğitimlere ve öğretici faaliyetlere ihtiyaç duymaktadırlar. Bireyin kendi öz çabası finansal bilgi seviyesini artırmak için yeterli olmamaktadır. Daha çok finansal okuryazar bireye ulaşılmak isteniyorsa bunun için hükümetlere düşen belli görevler bulunmaktadır.

OECD' nin "Recommendation on Principles and Good Practices for Financial Education and Awareness" hükümetlere şu tavsiyelerde bulunmaktadır (20 06:3):

- Hükümetler ve ilgili tüm paydaşlar, tarafsız, adil ve koordineli finansal eğitimi teşvik etmelidir.
- İnsanların mümkün olduğu kadar erken eğitim alması için finansal eğitim, okulda başlamalıdır.
- Finansal eğitim finans kuruluşlarının iyi yönetiminin bir parçası olmalıdır ki onun hesap verebilirliği ve sorumluluğu teşvik edilmelidir.
- Finansal eğitim açık bir şekilde ticari tavsiyeden ayırt edilmeli ve finans kuruluşlarının personeli için davranış kuralları geliştirilmelidir.
- Finansal kuruluşlar potansiyel olarak önemli finansal sonuçları olan özellikle uzun vadeli taahhütlerin ya da finansal hizmetlerin müşterilerin anlayıp yorumlayabileceği şekilde kontrol etmeleri teşvik edilmelidir ve anlaşılması zor belgelerin önüne geçilmelidir.
- Finansal eğitim programları özellikle temel tasarruflar, borç, sigorta veya emeklilik gibi önemli yaşam planlama yönleri üzerinde odaklanmalıdır
- Programlar mümkün olduğunca kişiselleştirilmiş ve uygun olduğunda belirli grupları hedefleyen finansal kapasite geliştirmeye yönelik olmalıdır.
- Gelecek emeklileri, mevcut kamu ve özel emeklilik planlarının finansal yeterliliğini değerlendirmek için ihtiyacın farkında yapılmalıdır.

- Yüksek riskli konularda (örneğin dolandırıcılık gibi), finansal müşteriler için ulusal kampanyalar, belirli Web siteleri, ücretsiz bilgi hizmetleri ve uyarı sistemleri teşvik edilmelidir.

OECD' nin belirtmiş olduğu tavsiyelerde finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için tek ve neredeyse ana temel finansal eğitimden geçtiği anlaşılmaktadır. Finansal eğitim sayesinde bireylerin finansal okuryazarlık seviyeli artırabilmektedir.

1.6.1. Dünya' da Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar

Dünya' da gelişmiş ülkeler başta olmak üzere finansal okuryazarlık konusuna son yıllarda yoğun ilgi gösterilmektedir. Vatandaşların finansal bilgi, birikimi ve donanımının geliştirilmesi amacıyla, finansal açıdan bilinçli bireylerin toplumun ve kendilerinin çıkarlarına hizmet etmek üzere kamu ve özel teşebbüsle birlikte hareket etmektedir. Ekonomik İşbirliği Kalkınma Örgütü, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi kuruluşlarda konunun dünya genelinde kabul görmesi için yoğun faaliyetlerde bulunmaktadır.

Bireylerin gelir durumu ne olursa olsun, finansal alanda bilinçli kararlar alması ve ekonomiye olumlu anlamda katkıda bulunması finansal okuryazarlık konusunda eğitimli olmasından kaynaklanmaktadır. Dünya ülkelere bu kavramın ekonomi üzerinde önemli bir etkisi olduğunun bilincinde olduklarından, 2015 yılında G-20 zirvesinin gündem maddelerinden birini finansal okuryazarlık oluşturmuştur. Ülkemizin 2015 yılında G-20 Başkanlığı, OECD/INFE işbirliği ile yürüttüğü görevlere dikkat çekilerek, uluslararası platformlarda Finansal Eğitim konusunun, özellikle ilk ve orta öğretime, aile ve kadınlara ve KOBİ' lere yönelik finansal eğitim konularında kararlı bir program çerçevesinde yürüttüğü çalışmalar katılımcılarla paylaşılmış ve bu konunun önemi Türkiye tarafından, bu büyük birleşmede göz önüne konmuştur.

Gelişmiş ülkelerde insanların büyük bir kısmı hiç tasarruf yapmamaktadır. Gelişmiş ülkeleri düşününce eğitim seviyelerinin yüksek olması, ekonomik anlamda güçlü olmaları bu anlamda bizi düşündürmektedir. Özellikle ABD bu anlamda başı çekmektedir. ABD finansal okuryazarlık konusunda en fazla araştırma yapan ülkedir ve finansal okuryazarlık seviyesi genel olarak düşüktür. ABD' de finansal

okuryazarlığın geliştirilmesi amacıyla 2003 yılında Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu kurulmuştur. Komisyonun kurulma amacı ülkedeki vatandaşların finansal bilgi seviyelerini arttırarak bilinçli kararlar vermelerini sağlamak, finansal okuryazarlıklarını arttırmak ve bunların sonucu olarak bireylerin finansal refahlarının artırılmasını sağlamak olarak belirlenmiştir.

Avrupa ülkelerinde ise, bireylerin emeklilik konularında daha bilinçli oldukları gözükmektedir. Finansal planlama ve risk analizi ile bu durumu takip etmektedirler. Özellikle çocuklara ilkokul yaşlarından başlayarak verilen finansal eğitim ve ekonomik bağımsızlığın ne olduğunun anlatılması konusu büyük bir önem taşımaktadır. Gençlerin ekonomiye olan ilgilerini yükseltmek ve ekonomik konularını anlaşılır hale getirmek amacıyla birçok program sunulmakta, öğrencilerin finans konusunda tecrübe sahibi olmaları amacıyla ulusal düzeyde yarışmalar düzenlenmektedir. Avrupa birliği ülkeleri içerisinde finansal eğitim konusunda Avusturya en aktif ülkelerden biridir. Finansal eğitim konusunda öğrencilere eğitim sağlayabilmek amacıyla programlar hazırlanıp uygulanmakta, çeşitli finansal konular hakkında faaliyetler yapılarak finansal okuryazarlık düzeylerini artırmaktadırlar.

1.6.2. Türkiye' de Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar

Türkiye' de finansal okuryazarlığın geliştirilmesi adına, finansal eğitim ile ilgili Başbakanlık tarafından Haziran 2014' te "Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları" konulu genelge Resmi Gazete' de yayınlanarak büyük bir adım atılmıştır. 2014/10 Sayılı Başbakanlık Genelgesi finansal okuryazarlık çalışmalar için önemli bir başlangıç olmuştur. Hazırlanan finansal eylem planında detaylı çalışmalar öngörülmektedir. Bu çalışmaların bazılarına aşağıda yer verilmiştir (SPK, 2014);

- İlk ve ortaöğretim düzeyinde müfredattaki ve yaygın eğitim programlarındaki temel finans konularının geliştirilmesi,
- Finansal eğitimle ilgili doküman ve çalışmalara yönelik bir internet sayfası oluşturulması,
- Finansal eğitim faaliyetlerinin sosyal medya yolu ile duyurulması, finansal ürün ve hizmetlerin, finansal piyasalardaki risklerin anlaşılmasına, bilinçli

tercihler yapılmasına ve yardım başvurusu prosedürlerine ilişkin açıklayıcı broşür, kitapçık, eğitici oyunlar ve benzeri kaynakların yaygınlaştırılması,

- Ev hanımlarının finansal konularda bilinçlendirilmesi,
- Finans dışı programlarda da finansal eğitimin verilmesi olarak belirtilmiştir.

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER), finansal okuryazarlığın geliştirilmesi ve artmasına yönelik projeler seminerler düzenlemektedir. En son VISA (NYSE:V) ile birlikte, Türkiye' deki 27 bankanın desteğiyle yürütülen "Paramı Yönetebiliyorum" finansal okuryazarlık projesi kapsamında, ikincisi gerçekleştirilen Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması yapmışlardır. Türkiye'de kişilerin genel olarak finansal okuryazarlık düzeyini tespit etmek, finansal ürün ve hizmetler konusundaki tutum ve davranışları ölçmek amacıyla, Ocak-Şubat 2019 döneminde, 26 ilde 2 bin kişi ile yüz yüze bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre finansal okuryazarlık oranı 2017' de yüzde 70 iken 2019' da yüzde 75' e yükselmiş ve bu sonuç bize finansal okuryazarlık seviyesinin artmış olduğunu göstermiştir.

Paramı Yönetebiliyorum projesi, VISA Türkiye' nin ve 22 bankanın desteği ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Habitat Derneği işbirliğinde 2009 yılında hayata geçmiş bir projedir. Türkiye' nin 81 iline yayılan,9 yılda kişilere finansal okuryazarlık ve bütçe yönetimi konusunda bilgi sunup, finansal bilgi konusunda katkı sağlayan bir eğitim projesidir. Bu zamana kadar bütçe yapabilme, finansal kavramları anlama ve finansal ürünleri doğru kullanma becerisi kazandırmak üzere verilen eğitimlerden faydalanan kişi sayısı 982 bin kişiyi aşmıştır. Gençler arasında finansal bilinci geliştirerek sürdürebilir kalkınma sürecine katkıda bulunmayı hedefleyerek, Türkiye' de ilk kez finansal okuryazarlık alanında kamu, özel sektör ve sivil toplumu bir araya getirmiştir. Bütçe yapmanın yararlarını, kişisel bütçe/aile bütçesi, tüketim, gelir, tasarruf, birikim, borç gibi temel kavramları tanımlamak, bankacılık ürünlerini tanıtmak, gelirleri de dikkate alarak bir ödeme planının nasıl yapılabileceğini anlatmak, tasarruf ve para biriktirmenin yararları ve birikim planlaması kavramlarını geliştirmek olarak hedeflerini belirlemiştir.

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER), 2012 yılında devlet, özel sektör ve diğer sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içerisinde ülke çapında bireylerin, öncelikle kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere finansal okuryazarlık, finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturabilmek için; bilinçlendirme,

eğitim (finansal okuryazarlığın eğitim müfredatına dahil edilmesi), araştırma, uygulamalara destek, politikalar üretilmesi çalışmaları yapmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma için finansal okuryazarlığın şart olması bilinciyle kurulmuş bir sivil toplam örgütüdür.

Habitat Derneği, mali kaynakların doğru planlamasını ve yönetimini, kayıt dışı ekonomi ile mücadele konularında bilgi sahibi olmalarını ve finans hizmetlerini doğru kullanım farkındalığını hedefleyen proje ve kampanyalar geliştirerek, finansal okuryazarlık üzerine katkı sunmayı amaçlamaktadır. Finansal Bilinç Programı ile bu amacı gerçekleştirmektedir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Herkes İçin Ekonomi olarak adlandırdığı projesi ile, finansal okuryazarlık ve ekonomi eğitimi çalışmaları kapsamında ilkokul çağından üniversiteye kadar her yaştan kitleler ile ulaşarak, farklı yaş gruplarına göre faaliyetler ile Merkez Bankası ve faaliyetleri hakkında bilinçlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Eğitimlerine ilkokuldan başlayarak, bu işin temelinin küçük yaşta başlamanın vurgusunu yapmaktadır.

Ülkemizin büyümesi ve sürdürülebilir kalkınması için finansal bilincin önemine ilişkin TEB, toplumun genelinde finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek ve tasarruf bilincini yaygınlaştırmak amacıyla çalışmalar yapmaktadır. TEB Aile Akademisi' ni 2012 yılında hayata geçirerek, herkese açık ve ücretsiz finansal okuryazarlık eğitimleri vermektedir. Yaptığı çeşitli projelerle finansal okuryazar bir nesil yetiştirilmesine katkı sağlamakta, ayrıca farklı kurum ve kuruluşlarla yaptığı işbirlikleriyle de finansal okuryazar bilincini ve tasarruf alışkanlığını Türkiye' nin dört bir yanına taşımaktadır.

Türkiye Bankalar Birliği, farklı meslek grupları ve bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak amacıyla internet sitesini kullanıma açmıştır. İlk etapta özellikle bankacılık ve finans alanında uzmanlaşmayı veya bilgi birikimini artırmayı amaçlayan muhabirlere yönelik hazırlanan eğitim videolarında, bankalar ve bankaların ekonomideki rolü, bankalar nasıl kaynak sağlar ve bunları nasıl kullanır, risklerini nasıl yönetir gibi başlıklarla bankaların genel işleyişi hakkında bilgi vermeyi hedeflemektedir. Ayrıca internet sitesini ziyaret edenlerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeleri adına küçük bir anket ile bilgilerini sınama imkanı bulabilirler.

Ziraat Bankası, finansal okuryazarlığı ve sürdürülebilirlik farkındalığını artırma çalışmalarını sosyal sorumluluğun bir gereği olarak görerek, e-eğitim ile katkı sağlamaktadır. E-eğitimi, miniklere özel eğitimlerle destekleyerek, finansal okuryazarlığın küçük yaşlardan başlayarak temelden eğitimi vurgulamaktadır.

Türkiye İş Bankası, Eğitim Çok Kolay sloganı ile finansal okuryazarlığa ilişkin eğitimler sunmaktadır. Finansal okuryazarlığın geliştirilmesine ve farkındalığın artmasına yönelik çalışmalar sunarak farkındalığı artırmaya çalışmaktadır.

Ülkemizdeki diğer kamu ve özel tüm bankalar da, finansal okuryazarlıkla ilgili çalışmalara yer vermekte olup, toplumdaki bireylerin sağlıklı finansal kararlar almasına, yastık altı gibi yöntemlerle yatırım ve tasarruf yapma zihniyetinin önüne geçerek, bilinçlendirme konusunda adım atmaktadırlar.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL EĞİTİM KAVRAMI

2.1. FİNANSAL EĞİTİM KAVRAMI

Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim birbirleriyle doğrudan ilişkili kavramlardır. Finansal eğitim alınmadan finansal anlamda okuryazar olabilmek mümkün değildir ve literatürde finansal eğitim, finansal okuryazarlıkla sonuçlanan bir süreçtir ve birbirinden ayrı düşünülemez.

Finansal eğitim ile hedeflenen düşünce genellikle bireylerin finansal okuryazar olmasını sağlamaktır. Finansal okuryazar olma ile anlatılmak istenen finans alanında uzman olmak anlamına gelmemelidir. Kişi sadece kendisine ve yakın çevresine (ailesi, eşi, arkadaşı vb.) yetecek kadar bilgi ve beceri sahibi olması finans alanındaki değerli kağıtların ne olduğunu, ne için kullanıldığını ve aralarındaki farkları bilmesi yeterlidir. Bu konular hakkında değerlendirilme yapması hakkında bilgiye gerek duyulmamaktadır (Eskici, 2014;9).

Yeni dünya düzeninde ülke ekonomilerinin artık birbirleriyle entegre olmaları, şirketlerin varlıklarını, kaynaklarını en verimli şekilde doğru kullanan bir fikir anlayışına sahip olmaları gibi ekonomiye olan etkiler sonucunda finansal eğitim, tüm dünyada hızla önem kazanmıştır. Dünya ekonomisine, uluslararası ve ulusal çalışmalar üzerinde bir farkındalık etkisi yaratmıştır. Ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarına göre, finansal eğitim ile ilgili farklı eğitim stratejileri ortaya çıkarmıştır (Temizel ve Özgüler, 2015: 5). Finansal eğitimin, ülke ekonomisine olumlu yönde etkisinin temelinde bireylerin finansal ürün ve hizmetler konusunda bilgilendirme ve farkındalıklarının artmasına yardımcı olmak amacındadır. Birey olarak, finansal eğitim ile donatıldığımızda ülke ekonomisinin pozitif anlamda kalkınması kaçınılmaz olacaktır. Finansal eğitimin bireyin ve toplumun genel tasarruf düzeyini artırdığı, bunun ise finansal bilgi, finansal davranışlar ve tercihler arasında bütün bir ilişki olduğu görülmüştür.

Finansal eğitim ile ilgili literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Finansal eğitim genel olarak, finansal konularda bireylerin bilgilendirilmesi yoluyla finansal fırsatlar ve risklere ilişkin farkındalıkların arttığı, tüketicilerin ve yatırımcıların finansal bilgiye erişim yollarını öğrenerek kazandıkları bilgiyi ve yeteneği davranışlarına yansıtma, bilinçli karar alma yeteneklerinin geliştiği süreci ifade etmektedir.

Goel ve Khanna (2013, s.338)' ya göre finansal eğitim, finansal ürün ve hizmetler konusunda bireylerin, bilgilerinin ve farkındalıklarının artmasının ötesinde, finansal karar alma ve uygulama sürecinde bu bilgiyi nerden ve nasıl elde edeceklerini tayin edebilme ve bu kararı kendi çıkarları doğrultusunda uygulama ve güven oluşturma sürecini ifade etmektedir.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)' ne göre finansal eğitim ise, tüketicilerin, yatırımcıların, finansal ürünler ve kavramlara ilişkin kavrayışlarını, bilgi, talimat veya objektif tavsiyeler kanalı ile iyileştirdikleri, finansal risk ve fırsatlara yönelik farkındalık düzeylerini arttırarak, finansal konularda bilinçli seçimler yapmak, gerektiğinde nereden yardım alınabileceğini biliyor olmak ve etkili girişimlerde bulunarak yetenek ve güvenlerini geliştirdikleri finansal açıdan refah düzeylerini artırdıkları bir süreçtir (OECD, 2005: S.26).

Finansal eğitim; genci, yaşlısı farkı gözetmeden tüm yaş ve gelir düzeyindeki tüketicilere faydalı olabilir. Özellikle çalışma yaşamına başlamamış ya da henüz başlangıcında olan genç yetişkinlerin, temel araçları masraflarını ve borçlarını kontrol altına alarak yönetme gücü oluşturur. Ailelere, anne babaya çocuklarının geleceği, eğitimi için tasarruf etme disiplini oluşturur. Yaşlı çalışanlar için gelecek önemlidir. Konforlu bir gelecek emeklilik için yeterince birikime sahip olmak, kişisel tasarruf planları ile anlamlı yatırım seçeneklerini seçmek için bilgi ve yeteneklerle onlara yardımcı olabilir (OECD, 2005: 113).

Araştırmalara göre, finansal eğitimli bireylerin;

- Daha fazla gelire/ bütçeye sahip olmak,
- Daha fazla birikim ile tasarruf etmek,
- Emeklilik için daha fazla yatırım yapmak,
- Borçları iyi analiz edip onları yönetmek,
- Akıllıca borç almak,

- Finansal hedefler konusunda daha gerçekçi olmak,
- Finansal piyasalarda aktif rol oynamak,
- Finansal konularda kendine güven duymak,
- Ürünleri analiz ederek, doğru seçmek,
- Tüketici haklarını bilmek,
- Finansal planlama ve bütçeleme yapmak, şeklinde sıralanan davranış

biçimlerini gösterme eğilimleri, eğitimsiz bireylere oranla daha fazla olmaktadır (Capuano&Ramsey, 2011:35-36).

2.2. FİNANSAL EĞİTİMİN ÖNEMİ VE FAYDALARI

Küreselleşme, teknolojinin hızla yayılması, finansal piyasaların karışıklığı süreçleri finans piyasasının artık basit bir toplama – çıkarma formülünden ziyade farlılıkları otaya çıkarma olgusunu sunmuştur. Artık dünyaya, insanlara saf bilgi yetmemektedir. Ürünlerin gerektiği kadar şeffaf ve açık olmaması nedeniyle söz konusu ürünler hakkında doğru bilgi edinmeyi ve dolayısıyla doğru karar vermeyi güçleştirmektedir. Finansal risklerin bireylerin hayatının çeşitli yönlerle etkilediği günümüzde finansal eğitim çok büyük bir önem taşımaktadır. Finansal eğitim, finansal farkındalığı doğurmakta ve büyük bir önem taşımaktadır. Günümüzde bireylerin verdikleri finansal kararlardaki sorumluluklar, finansal bilgi birikimi, yeterli risk analizi yapabilme kapasitesi ve farkındalık gerektirmektedir.

Tüketimi özendiren ve geçmişe göre daha serbest olan piyasa yapısı bir yandan rekabeti artırırken, bir yandan da pek çok genç bireyin hayata atılırken ve aile kurarken büyük borçlar altına girmesine neden olmaktadır. Tüketim çılgınlığı, dünya genelinde borçluluk oranların da artan bir eğilim sergilemektedir ve bunla sağlıkla baş edebilmenin yolu finansal eğitimden geçmektedir.

Demografik eğilimlerdeki kalıcı değişiklikler yani bireylerin yaşam sürelerinin uzaması, emeklilik sistemlerinde öngörülen ve gerçekleştirilen değişiklikler, bireylerin bu konuda da kendilerini geliştirmelerini, emeklilik planlarını daha uzun vadede yapmalarını gerektirmekte ve finansal eğitimin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Tüm ülkelerde devlet destekli emeklilik sistemlerinin yerini yavaş yavaş özel emeklilik sistemlerine bırakması, bireylerin emeklilik için kendilerinin

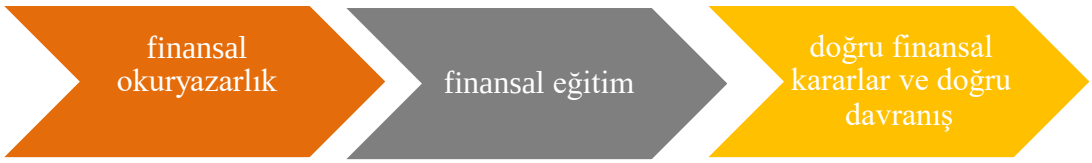
tasarruf yapmasını, bunun için de belli bir finansal eğitime ihtiyaç duymalarına yol açmaktadır.

Finansal eğitim, genel olarak aşağıda yer alan nedenlere bağlı olarak önemlidir (Öztürk ve Demir, 2015:119).

- Finansal ürünlerdeki gelişmeler
- Ürün çeşitliliğin çoğalması, ürünleri anlamanın daha güç hale gelmesi
- Çapraz ürün satışlarının artmasının beraberinde getirdiği bilgi ihtiyacı
- Finansal ürün çeşitliliğinin yeterince bilinmeyen bir alan olması
- Finansal piyasaların giderek karmaşık hale gelmesi
- Finansal yatırım araçlarına olan ilginin artması
- Bireyler tarafından finansal yatırım araçlarının kullanımın artması
- Kredi, emeklilik ve sigorta gibi ürünlerde bireysel sorumluluğun artması
- Yaşam süresinin uzaması, ileriye yönelik planlama yapılması gerekliliği.

2.3. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL EĞİTİM ARASINDA İLİŞKİ

Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık bir bütündür ve finansal okuryazarlığı artırmanın yolu finansal eğitimden geçmektedir. Finansal okuryazarlık, finansal konulara ilişkin doğru finansal bilgi kazanılması ve birey olarak doğru nihai kararların alınması noktasında önemlidir. Bu anlayış finansal konular ve kavramlar hususunda bireyin bilgi, tutum ve davranışlarını geliştirme ve olumlu yönde değiştirmeyi hedef alan veya kapsayan resmi finansal eğitim programları yolu ile geliştirebilir (Holden vd, 2009:195). Doğru finansal kararlar verebilmek için gerekli olan finansal okuryazarlığın öncelikle finansal eğitimden geçtiğini vurgulayan Willis (2008) politika yapıcılar ve yürütücüler tarafından benimsenmesi gerektiğini etkili diyagram modeli ile ifade etmektedir (Şekil: 1). Finansal eğitimle birey, tasarruf etme, yatırım yapma, borç ve kredi yönetiminin yanında finansal dolandırıcılıktan korunma yöntemlerini, karşılaşacağı hukuksal problemlerde nasıl bir yol izleyebileceğini, kendisine tanınan hakları ve bu hakların kullanım yollarını öğrenmektedir.

Şekil 1. Finansal Eğitim Diyagramı

Kaynak:(Willis, L., E. 2008: 20).

Finansal okuryazarlık eğitimi, bireylerin finansal araçları doğru bir şekilde kullanması ve ekonomik kaynakları etkin olarak yönetebilmesi için ihtiyaç duyulan bilgi, kabiliyet ve beceri sağlamaya yöneliktir (Mason ve Willson, 200).

Bilgili olma, temel düzeyde bilgiye sahip olma ve finansal karar vermede kendi kendine yeterli olabilmeyi kapsar. Eğitim de bu kapasiteyi oluşturma aracıdır; yetişkinler ve çocuklar için geniş çaplı finansal eğitim programlarının birçoğu, bu programlara katılanları bankacılık, finansal, tasarruf, kredi vb. konularda temel para yönetimi becerileriyle ilgili minimum bilgi seviyesine getirmeyi ve kişisel veya aile ilişkisi doğru hedefler koyma ve bu hedeflerin yöntemleri konusunda yol göstermeyi amaçlamaktadır (Mccormick, 2009: 70-83).

Finansal eğitim, diğer tüm eğitim türlerinde olduğu gibi, çeşitli seçenekleri analiz etme ve hedeflere ulaşmak için gerekli adımları atma noktasında bireyleri güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Eğitimler bankalardan finansal danışmanlara kadar birçok platformda gerçekleştirilmekte ve birçok yöntem kullanılmaktadır (Miller vd, 2009). Finansal eğitimlerin amacına ulaşabilmesi için (Jazayeri, 2012);

- Etkili eğitim programlarının hazırlaması
- Karmaşık finansal ürün ve kavramların finansal eğitim programlarıyla basitleştirilmesi,
- Farklı gruplar için farklı finansal eğitim programları tasarlanması,
- Finansal eğitim programlarında kültür farklılıklarına dikkat edilmesi,
- Kadınların finansal eğitim programlarına katılımlarını engelleyen faktörlerin göz önünde bulundurulmasıdır.

Bu anlamda finansal okuryazarlık, finansal eğitim yoluyla bireyler açısından etkili ve doğru kararların verebildiği ve bunun sonucunda da topyekün ekonominin ve bireyin refah düzeyinin yükselmesi için davranışsal motivasyona artırmayı hedeflenmektedir.

Finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan çalışmalar göz önüne alındığında bireylerin yaşamları boyunca finansal eğitim almamış olmaları çok açık bir şekilde finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olması sonucunu doğurmaktadır (Crain, 2013:2). Bireylerin aldıkları finansal eğitimin yetersiz olması finansal karar alma konusunda zorlanma yaşamasına neden olmakta ve bu da finansal okuryazarlığın önemini daha çok arttırmaktadır (Biçer ve Altan, 2016). Son yıllarda finansal piyasalarda oluşan gelişmelere bakıldığında ekonomik ve idari gelişmelerin hepsi finansal eğitimin önemini vurgulamaktadır. Dolayısıyla toplumların finansal okuryazarlık seviyelerini yükseltmek tüm ülkelerin ekonomik ve sosyal politikalarının başında yer almaktadır (TEB, 2013).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL TUTUM, FİNANSAL DAVRANIŞ VE FİNANSAL BİLGİ

3.1. FİNANSAL TUTUM

Finansal okuryazarlıkla ilgili tanımlara baktığımızda üç kavram vurgulanmaktadır. Finansal tutum, finansal davranış ve bunları şekillendiren finansal bilgi olmaktadır. Buna göre finansal okuryazarlığın önemli bir parçası olan finansal tutum, bireylerin gelecek planları ile birikim ve tasarruflarını ilgilendiren, bireylerin parayı dikkatli kullanma, bilinçli tüketme (ayağını yorganına göre uzat!), geleceği için birikim yapma gibi daha önce yaşadığı ekonomik deneyimler sonucu düzenli bir tavır sergilemeleri söz konusudur. Örneğin, kişilerin gelecek için birikim yapma yönünde olumsuz tutumları varsa onların birikim yapmaya çok daha az yatkın olacağı, kısa vadedeki isteklerini önemsemeyi tercih eden kişilerin, acil durumlar için tasarruf ya da uzun vadeli finansal planlar yapma ihtimalleri daha düşük olacaktır. Tam tersi durumda ise birikim yapma yönünde tutumları olan kişiler geleceğe daha güvenli adımlarla ilerleyecektir ve acil durumlar için her zaman bir birikimi mevcut olacaktır.

Finansal tutum bize, her zaman yarını hatırlatması gereken bir kavram niteliğini taşır. Bugün için yaşarım, yarın için endişelenmem yerine; geleceğim için bugünden tutumumu gösterir, yarınımı rahatça yaşamak adına birikimimi yaparım. Finansal tutumun temeli, bütçe oluşturmak ve tasarruf yapmaktır.

3.2. FİNANSAL DAVRANIŞ

Finansal okuryazarlığın tanımındaki diğer önemli bileşen finansal davranıştır. Finansal davranış, bireylerin en temel anlamda kişisel mali durumlarının takibi, dikkatli bir şekilde alışveriş yapmaları, tasarruf ve yatırımlarını kısa ve uzun vadede değerlendirebilmesi, kişisel borç ve kredilerini dengeli bir şekilde yönetebilmeleridir. Finansal davranış, bireyin finansal konularda gösterdiği tutumun eyleme dönüştürme halidir.

Xiao (2006) finansal davranışı, "paranın nasıl harcanacağına yönelik plan yapmak, harcanan paraların hesabını yazılı olarak tutmak, sabit giderleri gözden geçirmek, yazılı bir bütçe oluşturmak" şeklinde tanımlamıştır.

Dew ve Xiao (2011) finansal davranışı üç temel faktöre ayırarak tanımlamışlardır. Bu üç temel faktör eğilimi; tasarruf ve yatırım, nakit yönetimi ve kredi yönetiminden oluşmaktadır.

Sam vd. (2012), kişinin sahip olduğu finans bilgisi ile psikolojik değişkenlerin (motivasyon, risk, harcama eğilimi, tasarruf eğilimi gibi) bir kombinasyonu olduğunu ileri sürerek finansal davranış kavramını açıklamışlardır.

3.3. FİNANSAL BİLGİ

Finansal okuryazarlığın belirlenmesindeki bir diğer bileşen finansal bilgidir. Finansal bilgi; finans, para, fon ve sermayeyi ifade etmektedir. Finansal bilgi, bir ekonominin geneline ilişkin enflasyon, cari açık, yıllık bütçe planları, dış ticaret rakamları hakkında bilgi sahibi olmayı ifade etmektedir. Finansal bilgi, faaliyet gösteren işletmelerin ayakta kalması için ekonomik ve mali yapısını etkileyen, gelecekte etkilemesi muhtemel olayların öğrenildiği, hane halkının yine işletmelerin dikkat ettiği unsurların oluşturduğu gerçekler bütününü ifade etmektedir. Finansal bilgi, finansal eğitimle desteklenerek ortaya çıkan bir olgudur.

Finansal okuryazar kişi, paranın zaman değeri, kredi faizleri, risk – getiri, enflasyon, hesap yapma gibi ana finansal temel bilgilere sahip olmalıdır. Uzman bilgisi gerektirmeyen, finansal karmaşası olmayan bir yapıda, değişik zorluk derecelerinde ve çeşitli mali konuları içerecek şekilde sorular tasarlanabilir ve bilgi düzeyleri ölçülebilir. Finansal bilgi doğru yerde ve doğru yerde uygulamaya geçmesi gereken bir durumdur. Zamanında verilen kararlar ekonomik gelişmeye katkı sağlayan ekonomideki kaynak tahsisinin etkin bir şekilde gerçekleştirmesini sonuçlandırırken, yanlış veya eksik finansal bilgiye dayalı olarak alınan kararlar ekonomi de kaynak israfı yaratabilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİREYSEL EMEKLİLİK

4.1. BİREYSEL EMEKLİLİK KAVRAMI

2000' li yıllardan önce emeklilik denilince akla sadece SSK ve BAĞ KUR emekliliği gelmekteydi. Özel hayat sigortası ve emeklilik şirketlerinin yaygın olmaması, çalışma hayatından sonra asıl emeklilik hayatında en çok ihtiyaç duyacağımız durumda emeklilik büyük bir öneme sahiptir. İşte bu noktada emekliliğimize sağlıkla yatırım yapmak çok önemlidir. Türkiye' de Bireysel Emeklilik Sistemi ile ilgili 2001 yılında devlet tarafından atılan adım çok büyük öneme sahiptir.

Dünya' da olduğu gibi ülkemizde de yaşam sürelerinin uzaması, teknolojik gelişmelerin tıpta yaşanan olumlu gelişmelere yansıması yaşam kalitesinin artması sebebiyle sosyal güvenlik sistemlerinin yeterliliği konusunda hükümetleri bu konu da reform gereksinimi yaratmaya itmiştir. Türkiye' de bu konu da 28 Mart 2001 yılında Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu çıkarılarak, reform çalışmalarının temelini oluşturmuştur. 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe giren kanun, 7 Ekim 2003 yılında emeklilik planlarının onaylanması ile birlikte aktif hale gelmiştir.

Türkiye' de bireysel emeklilik sistemi, mevcut sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak, bireylerin çalışma hayatları boyunca tasarruf yapmalarını sağlamak ve tasarruflarını emeklilik döneminde ek gelir olarak kullanılmasına olarak vermektedir. Emeklilik döneminde bireysel refah sağladığı gibi, ekonomiye uzun dönemli kaynak yaratarak ülke yararına da katkı sağlamaktadır.

Her ülkenin niteliğine göre farklılık gösteren sistem, bazı ülkelerde bireylerin katılımları zorunlu tutulmuş iken bazı ülkelerde bireysel tercihlere bırakılmıştır. Türkiye' de ise katılım zorunlu değil isteğe bağlıdır ve sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcı niteliğindedir. Bireysel emeklilik sistemine ilişkin uygulama ise şu şekildedir;sisteme katılan katılımcıya,katkı paylarının %25' ine gelen kısmına devlet katkı sağlamaktadır. Devlet katkısından faydalanmak içinen az ilk üçyıl sistemde kalınması gerekmektedir. Katılımcının sistemden üçüncü yılın sonunda çıkması

durumunda birikiminin sadece %15’ ini hak edebiliyor. Sistemden emekli olabilmenin koşulları, katılımcının en az 10 yıl sistemde kalması ve 56 yaşını doldurmuş olması gerekmektedir. Bu şartlar sağlanmış olsa bile sistemde kalıp katkı payı ödemelerine devam edilebilmektedir. Ancak, sistemden 10 yıldan önce ya da 56 yaşını doldurmadan çıkılması durumunda birikimler üzerinden kesintiler yapılmaktadır. Sistemde kalınma şartlarını tam sağlanması halinde katılımcılar bu birikimlerini ister toplu olarak, isterse aylık miktarlara bölünerek alma seçeneklerinden birini tercih edebilmektedirler.

Tablo 1: Bireysel Emeklilik Sisteminde Kalma Süresine Göre Sistemden Yararlanma Oranları

Sistemde Kalma Süresi	%25 Devlet Katkısından Yararlanma Oranı
0 -3 yıl	0
3 - 6 yıl	%15
6 - 10 yıl	%35
10 yıldan fazla	%60
10 yıldan fazla kalma + 56 yaşı tamamlama	%100

2017 yılında ise yeni bir yapılandırmaya gidilerek memurlar ve 250-1000 çalışanı bulunan özel sektöreotomatik katılım sistemi gelmiştir. Bu sistem yarı zorunlu tutulan bir sistem olup, aylık birikim tutarı, prime esas kazancın %3’ ü kadar olacak şekilde BES kesintisi yapılacaktır. Yine aynı şekilde otomatik katılım sisteminde, %25 devlet katkısı sağlanmakta ve sisteme ilk girişte 1.000 TL tutarında ek devlet katkısı da sunulmakta ve birikiminin %5’i oranında ilave devlet katkısı da sunulmaktadır.Bu özellikleri ile tasarruf bilincinde olan çalışanlar için en avantajlı yatırım aracı olmaktadır. Otomatik katılım sisteminde katılımcılara ilk 10 gün cayma hakkı tanınmış ve bu süre içinde sistemden çıkmayanlar 3 yıla kadar sistemde kalmak durumundadır.Türkiye’ de 2013 yılından itibaren hayata geçirilen devlet katkısı ile emeklilik fonlarında hem katılımcı sayısı hem katkı paylarındaki artışlar, otomatik katılım sistemi ile ileriye taşınması planlanmaktadır.

4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile 27 Ekim 2003 tarihinde faaliyete başlayan bireysel emeklilik sistemi oluşturulmuştur. Kanun, bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi, emeklilik döneminde ek gelir sağlanarak refah düzeylerinin yükseltilmesi, ekonomiye uzun vadeli kaynak sağlanarak istihdamın artırılması amacındadır. Bireysel emeklilik sisteminin, şeffaflığının ve güvenliğinin sağlanması amacıyla; Hazine ve Maliye Bakanlığı, Emeklilik Gözetim Merkezi, Takasbank, Sermaye Piyasası Kurulu ve bağımsız denetim şirketlerinin denetim, gözetim ve kontrolü altındadır.

Sermaye Piyasası Kurulu öncülüğünde, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. ve Borsa İstanbul A.Ş. işbirliğinde "2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık" araştırması yapmışlardır. Araştırmada, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (OECD – INFE)' nın, finansal okuryazarlık faaliyetlerinin değerlendirilmesine yönelik geliştirilen soru formu kullanılarak yapılmıştır. 2015 yılında yapılan bu araştırma, 2012 yılında yapılan araştırmaya kıyasla finansal okuryazarlık düzeyinin arttığını göstermiştir. 2012 yılına kıyasla bireysel sistemine dahil olanların oranı %2,2' den, %5,4' e yükselmiştir. Bireysel emeklilik sistemine katılımcıların %82' lik büyük bir kısmı üniversite mezunu oluşturmaktadır. Bu artıştaki payın finansal okuryazarlık bilincinin özellikle bu kesimde oranını yüksek olduğu ve finansal okuryazarlık bilinci arttıkça hane ekonomisi, ülke ekonomisi ve emeklilik sektörüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesi ile ülke olarak ulusal tasarruf oranlarımızda artış ve bu tasarrufları planlı, doğru kullanımına olumlu katkısı olması beklenmektedir.

Finansal okuryazarlık, bireysel tasarrufların artmasını sağlayarak toplumun finansal sağlığını güvence altına alıyor. Finansal okuryazarlığı BES ve Otomatik Katılım için faydalı gören emeklilik sektörü gelecek dönemde bu alanda yeni çalışmalara hazırlanacağını belirtiyor ve BES' in ülke tasarrufları içinde güçlenmesi ve katılımcı sayısının artmasıyla ilgili tanıtım stratejileri oluşturuyor.

Finansal okuryazarlık bireylerin bütçelerini daha anlamlı yönetmesine imkan tanıyor. Bütçesini doğru yöneten bireyler, gelir ve gider dengeleri arasında daha iyi planlamalar yaparken finansal okuryazarlık bireysel tasarruf oranının artmasında da

etkili oluyor.Bireysel emeklilik sektörü finansal okuryazarlığın tasarruf bilincini artıracağını, BES ve Otomatik Katılım için ivme yaratacağını belirtiyor. Finansal okuryazarlık oranının arttıkça sektöre önemli fayda sağlayacağına dikkat çekilirken şirketlerin de bu konuda farklı proje çalışmaları içinde olduğu belirtildi. Avrupa'da gençler üzerinde bilinçlendirme çalışmalarının yapıldığını ve bunun etkili olduğuna işaret eden yöneticiler ise bu alanda sektör olarak birlikte hareket edilmesi halinde daha fazla ses getirilebileceğini düşünüyor. Finansal okuryazarlık için gelecek dönemde yatırım yapacağını ifade eden emeklilik şirketlerinin yanı sıra, şu anda belirli sivil toplum kuruluşları ile çalışma içerisinde olan şirketler de bulunuyor.

Ulusal yatırımlar için gerekli olan tasarrufun yurtiçinde temin edilemeyişi uluslararası alanda borç kullanmaya yönlendirdiğinden dolayı birçok ülke iç tasarrufları desteklemek için farklı sistemler geliştiriyor. Türkiye'de de Bireysel Emeklilik Sistemi ve Otomatik Katılım gibi tasarruf araçları farklı teşvikler ve avantajlar ile birlikte en önemli tasarruf araçları olarak ön plana çıkıyor.

BES' i maksimum fayda yaratan, uzun vadeli tasarruf ve yatırım aracı tanımlayan sektör, sistemin bireylere uzun vadede tasarruf alışkanlığı kazandırdığını belirtiyor. Bireylerin sürdürdükleri yaşam standardını emeklilik dönemlerinde de koruduğu ifade edilirken, diğer yandan ülke ekonomisine kaynak ve istihdam artışı gibi makro faydalar getirdiğine dikkat çekildi.

Emeklilik yatırım fonları devlet katkısının etkisiyle 2013 yılından itibaren ivme göstererek menkul kıymet yatırım fonlarını geçti. 2016 yıl sonunda menkul kıymet yatırım fonlarının portföy büyüklüğü 44,7 milyar TL, emeklilik yatırım fonlarının toplam portföy büyüklüğü 60,8 milyar TL oldu.

Bireysel tasarruf açığının yüksek ve emeklilik birikimlerinin düşük oranda seyrettiği ülkelerde emeklilik sistemlerinin önemli misyon üstlendiğine dikkat çekilirken, Türkiye'deki bireylerin sisteme güveni ve inancı arttıkça sistemin daha iyi noktaya geleceği öngörüler arasında yer alıyor.

Emeklilik şirketleri, BES' in ülke tasarrufları içerisinde güçlenmesi ve katılımcı sayısının artmasıyla ilgili önemli çalışmalar yapıyor. Bilinçlendirme ve farkındalık alanında sık sık bağımsız araştırmalar yaptıran sektör, BES' in kalıcılığı ve geliştiriciliği için tanıtım ve reklam stratejilerini geliştiriyor.

4.2. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN AMAÇLARI

Bireysel emeklilik sistemi, sosyal güvenlik sistemine ek olarak katılım sağlayan bir sistemdir ve bu sebeple en önemli amacı emeklilik dönemlerinde kişilere ek gelir sağlamaktır. Bu sistem sayesinde kişiler, emekliliklerine yönelik birikimlerini yatırıma çevirerek, emekli olduklarında da yaşam standartlarına çalışırken sahip oldukları standartlar üzerinden devam edebilme olanağı elde ederler.

Bireysel Emeklilik Sistemi' nin gayesi insanların çalışma gücünü yitirdiği ileri yaşlarda bir birikiminin veya bir maaşını olmasını sağlayarak daha rahat hayatını sürdürmesine yardımcı olmaktır. Bu gayeyle BES' e dahil olanlar ödedikleri prime ilaveten devlet katkısıyla beraber bu imkandan yararlanmaktadır (Önal, 2001: 75; Gaygısız, 2010:11).

4.2.1. Bireysel Emeklilik Sisteminin Sosyal Amaçları

Bireysel Emeklilik Sistemi' nin hedeflerine dikkat edildiğinde, ekonomik hedeflerin sosyal hedeflerden daha fazla ön planda olduğu biçiminde bir netice ortaya çıkmaktadır. Bu da, sistemin yarattığı en ciddi istek daha çok ekonomik yöndedir (Satır, 2008: 19).

Ülkenin Sosyal Güvenlik Sistemi' nden kaynaklanan yükünü hafifletmek iktisadi şartlarına katkı sağlamak da Bireysel Emeklilik Sistemi' nin ekonomik gayelerindendir (Derelioğlu, 2000: 15).

Türkiye' de bireysel emeklilik sistemi kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcı niteliğinde olup, bireylerin ikinci bir emeklilik geliri elde edebilmelerini amaçlamaktadır. Hem bireye katkı hem de ulusal tasarrufa eğilimin artmasıyla reel sektörün kullanabileceği fonlarla ekonomiye can getirerek uzun vadeli kaynak sağlanarak, ekonomik kalkınmanın sağlanması, istikrarlı büyümenin sağlanması, büyüme sonucu istihdamın artırılarak işsizliğin azalması, sermaye piyasalarının derinleşmesi gibi birçok dolaylı olarak amaca katkı sunmaktadır (Elveren, 2003: 8).

4632 Sayılı Kanun, 'Amaç ve Kapsam' başlıklı maddesinde bireysel emeklilik sistemi ile istenen amaçları sosyal ve ekonomik amaçlar olarak düzenlemiştir. Bu kanunla sağlanmak istenen sosyal amaçlar:

- Yeni ek sosyal güvenlik garantisi sağlayan kurumsal yapıyı, kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı niteliğinde oluşturmak,
- Bireyleri emeklilik dönemlerinde de refah düzeylerinin yükseltilmesi amacıyla, yatırımlarını bireysel emeklilik sistemine yönelik tasarruflara teşvik ederek ek gelir sahibi olmalarını sağlamak,
- Emeklilik dönemleri için tasarruf etmek isteyenlere alternatif yatırım imkanları sunmaktır.

4.2.2. Bireysel Emeklilik Sistemi' nin Ekonomik Amaçları

- İstihdamın artırılmasını sağlamak amacında, ekonomiye uzun vadeli kaynak yaratmak,
- Sosyal güvenlik kapsamının artmasını ve kamunun güvenlikten kaynaklanan yükünün azaltılmasını sağlamak,
- Enflasyonla mücadele etmeye ve istikrarlı büyümeye olumlu katkı sağlamak,
- Piyasalardaki dalgalanmaları ve sermaye piyasalarını kurumsal yatırım stratejileri ile derinleştirmek,
- Uzun vadeli fon arzının artmasıyla, faiz oranlarının düşmesine, bunun sonucunda kamu kesiminin uzun vadeli ve daha düşük faiz oranından borçlanmasına olanak tanımak,
- Tasarruf yetersizliği probleminin ortadan kalkması ile ekonomik kalkınmayı hızlandırmak, olarak belirtilmektedir.

BES' in esas amacı; insanların aktif olarak çalışma yaşamında yer aldığı ve düzenli olarak kazanç sağladığı gençlik dönemleri içerisinde ileri yaştaki dönemlerdeki emeklilik hayatında düzenli olarak birikim elde ettiği emeklilik döneminde rahat ve üst düzey yaşam standardına ulaşarak çağdaş bir geleceğe güvence olmasıdır (Korkmaz, 2007: 56).

Mecburi sürdürülen Sosyal Güvenlik Sistemlerine ek olarak sürdürülen ve yaşlılık güvencesi olarak da nitelendirilen BES, katılımcıların kendi sorumluluğundadır. Dolayısıyla bu güvence, kişilerin çalışma hayatında yapacağı tasarruf ile var olmaktadır. BES' in bir takım sosyal amaçlara haiz olmasıyla birlikte ekonomik amaçlara da hizmet ettiği söylenebilir (Korkmaz, 2007: 160).

4.3. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN ÖZELLİKLERİ

4632 sayılı kanun 6. Maddesine göre katılımcının emeklilik hakkı kazanabilmesi için, sisteme girdiği tarihten itibaren en az 10 yıl sisteme katkı yapması ve 56 yaşını tamamlaması gerekmektedir. Katılımcı, bireysel emeklilik hesabındaki birikimlerinin bir kısmını ya da tamamını bir defada toplu olarak ödenmesini isteyebileceğigibi maaş şeklinde de talep edebilir. Şirket, katılımcının bu talebini emeklilik hak edişinden itibaren yedi iş günü içerisinde yerine getirmek zorundadır.

Türkiye' de uygulanan BES' in özellikleri aşağıda özetlenmiştir (Topalhan, 2010: 172-173);

- BES, var olan kamu Sosyal Güvenlik Sistemi' nin tamamlayıcısı olarak oluşturulmuştur.
- BES, gönüllülük esasına dayalıdır.
- Türkiye' de BES, fonlama yöntemiyle sürdürülmektedir.
- BES' den az 10 yıl kalarak prim ödeme ve 56 yaşını doldurmuş olma kaydıyla emekli olabilme şartı vardır.
- Şeffaflık ilkesi, BES' in bir parçasıdır.
- Türkiye' de BES, bir tasarruf mekanizması ekseninde sürdürülmektedir. Bu nedenle sigortacılık faaliyetinin yapılmaması sistemin bir özelliğidir.
- BES katılımcılarının seçim hakkı bulunmaktadır.
- BES' in vergi teşvikiyle avantajları vardır.
- BES' de etkin denetim ve gözetim bulunmaktadır.

4.4. BİREYSEL EMEKLİLİK VE FİNANSAL EĞİTİM İLİŞKİSİ

Dünyada emeklilik planlarının artması ile birlikte riskler, artan bir şekilde kamudan ve şirketlerden bireylere transfer edilmektedir. Bu nedenle bu tür sistemlerde, emeklilik planı katılımcılarının korunması önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Bireyler, çoğunlukla yatırımlarını bilinçli bir şekilde yönetmek için gerekli finansal bilgilerden yoksundur veya bu tür kararları vermekten imtina etmektedir (Tapia ve Yermo, 2007).

Gündelik yaşamda basit anlamda kullandığımız belki de hayatımızın bir parçası olan temel bilgi düzeyinde kararlar verebilmeyi sağlayan finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi, bireyler açısından daha iyi finansal kararlar almaya yardımcı olmakta ve finansal riskleri daha iyi yönetmeyi mümkün hale getirmektedir (Temizel ve Bayram, 2011). Bu kavramın en çok tartışıldığı alanlardan birisi de özel emeklilik sistemledir.

Genel anlamda, emeklilik ürünlerini diğer finansal ürünlerden farklı kılan en önemli özellik uzun vadeli olmaları ve katılımcılar tarafından bilinçli tercihlerin yapılabilmesi için belirli düzeyde finansal eğitime ihtiyaç olmaktadır (OECD, 2008).

Finansal ürünlerin pek çoğu kısa vadelidir ve üründen herhangi bir nedenle memnun olunmaması durumunda, önemli bir kayıp yaşamadan değiştirme olanağı bulunmaktadır. Ayrıca göreceli olarak kısa vadeli bu ürünlerin sık sık satın alınması, hataların tekrarlanmasını belli ölçüde azaltmaktadır. Buna karşın, emeklilik ürünlerinde satın alım aşamasında alınan kararlar kişileri uzun süre bağlamaktadır. Birçok durumda ürünün uygunluğu ve kalitesi, ürüne ilişkin bir sorunun veya memnuniyetsizliğin ortaya çıkması sonrasında değerlendirilebilmektedir. Bu bakımdan, bir emeklilik planına dahil olan katılımcının bilgili bir şekilde fon tercihi yapabilmesi için finansal okuryazarlığın yeterli düzeyde olması veya bir yatırım danışmanının desteği alması gerekir. Finansal eğitimin erken yaşlardan itibaren bireylere sağlanıyor olması soruna daha kalıcı bir çözüm sağlamakla birlikte, bunun yeterli olmadığı durumlarda, finansal danışmanlığın devreye girmesi kaçınılmaz bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Finansal okuryazarlığın yanı sıra doğru tavsiye ve doğru satış konuları da emeklilik ürünlerinde büyük önem arz etmektedir. Emeklilik ürünlerinin satışı genellikle emeklilik aracıları tarafından yapıldığından dolayı, bireyler emekliliğe yönelik kararlarında aracılara büyük ölçüde bağımlı hale gelmektedir. Bireylerin finansal açıdan tamamen bilgisiz olduğu durumlarda ise bu bağımlılık en üst düzeye çıkmaktadır.

BES' te birikimlerin yatırıma yönlendirilmesi amacıyla katılımcılara çeşitli fonlar sunulmakta ve katılımcılar bu fonlardan istediklerine belirledikleri oranlarda yatırım yapabilmektedir. Yatırım sürecinin tatmin edici olabilmesi için katılıcıların finansal yatırıma ilişkin yeterli düzeyde bilgiye sahip olması yahut risk iştahı ve

plandan beklentileri analiz edildikten sonra fon tercihleri konusunda emeklilik şirketinden tavsiye almaları gerekmektedir.

4.5. DÜNYA' DA BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

Bireysel emeklilik sistemi ile ilgili ilk çalışmalarAlmanya' da başlamıştır. İnsanların yaşam sürelerinin uzaması, endüstriyelleşme sürecininhızlanması, geniş kitlelerin çalışmahayatına atılması ile gelir elde etmeye başlaması ve insanların bu gelirlerini tasarrufa yönlendirme sürecini hızlandırmıştır.

Dünya' da bireysel emeklilik sistemi ile ilgili çalışmalarülkelerin şartlarına göre değişkenlik göstermektedir. Örneğin, Danimarka' da yoksul ve yaşlı insan sayısının artmasıyla, bireysel emeklilik sistemini ilk olarak bu insanlar için çıkartmışlardır.

Dünya' da bireysel emeklilik sistemlerinin uygulaması, bazı ülkelerde katılım zorunlu tutulmuş iken bazı ülkelerde ise sisteme dahil olup olmamak katılımcıların tercihlerinebırakılmıştır. Örneğin, Bolivya, Şili, Uruguay ve Meksika gibi ülkelerde bireysel emeklilik sistemine katılım zorunlu olup, Kuzey Amerika ve Avrupa ülkelerinde, ABD, İngiltere, Kanada, İsveç,Almanya ve Hollanda gibi devletler de gönüllülük esasına dayalı bireysel emeklilik sistemi uygulanmaktadır. Gönüllülük esasının uygulandığı ülkelerin temel özelliği gelişmiş ülkeler arasında olmalarıdır ve gönüllülük esasına göre katılımı sosyal güvenlik sisteminin bir tamamlayıcısı olarak görmektedirler (Uyar, 2012). OECD ülkelerinde ise bireysel emeklilik sistemi hali hazırda sosyal gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin sosyal güvenlik rejimleri, farklı dönemlerde o ülkeler için bir risk unsuru olmuştur

Zorunluluk esasına dayalı bireysel emeklilik sistemi Güney Amerika ve Doğu Avrupa ülkelerinde uygulanmaktadır. Bu ülkelerin ortak özelliği ise gelişmekte olan ülkeler olmasıdır. Bu ülkelerde yaşanan krizler beraberinde sosyal güvenlik krizlerini de getirmiştir. Özelemeklilik sistemlerinin kurulması ile genel ekonomik krizlerin azalacağı tahmin edilmektedir (Arpa ve Kolçak, 2017:1)

Sosyal güvenlik ile ilgili yapılan harcamalardakiartış, nüfus yapısındaki değişmeler, ortalama yaşam ömrünün uzaması, tedavi giderlerinin artması, aile yapısındaki değişmeler, işsizlik, kayıt dışı ekonomi, fonların verimsiz kullanılması, popülist yaklaşımlar ile vergi ve prim afları gibi sebeplerle sosyal güvenlik

kurumlarının finansman sorunu yaşadığı tespit edilmiştir. Tüm bu sorunlar emeklilik ödemelerini zora sokarak, emeklilik yaşının yükselmesine neden olmuştur. Yaşlı nüfusun toplam nüfusun içerisindeki payının artması, sağlık harcamalarını artırmış ve maliyetleri yükseltmiştir. Bu durum yeni sistem arayışlarına girilmesine yol açmış ve beraberinde bireysel emeklilik sistemi ortaya çıkmıştır.

4.5.1. Almanya' da Bireysel Emeklilik Sistemi

Almanya' da emeklilerin, işçilerin ve işçi ailelerinin yer aldığı ve nüfusun büyük kısmının bütününü sosyal sigortalılar kapsamaktadır. Sosyal güvenlik sisteminin merkezinde sosyal sigortalılar bulunmaktadır. Geri kalan kısımda ise, özel sigortalılar tarafından ya da bağımsız çalışanlarda olduğu gibi farklı önlemlerle güvence altına alınmışlardır. Kendilerine ait özel sosyal güvenlik sistemine sahip kesimler ise memurlar ve askerler gibi kesimler oluşturmaktadır.

Demografik değişimler sonucu finansman sorunlarının baş göstermesi, ortaya çıkan sorunların mevcut sistemlerle çözülemeyeceğinin anlaşılması üzerine, Almanya' da, özel emeklilik sistemleri uygulamasına geçilmiştir.

4.5.2. ABD' de Bireysel Emeklilik Sistemi

ABD' de emeklilik sistemi, kamu sosyal emeklilik sistemi ve özel emeklilik sisteminden oluşmaktadır. Kamu sosyal emeklilik sistemi, rezerv fon destekli dağıtım esasına göre işletilen bu fonlar, devlet tarafından yönetilmektedir. Bu sistem bütün çalışanları ilgilendirmekte ve mesleki emeklilik programlarından daha çok Amerikalı emeklilere emekli maaşı vermektedir. İstihdam ettiği kalifiyeli işgücünü kaybetmek istemeyen işverenler, vergi teşviklerini de dikkate alarak çalışanlarına nakit olarak veremedikleri maaş artışlarını emeklilik hesaplarına yatırmalarına imkan tanıyan özel emeklilik planlarına yönelmişlerdir.

4.5.3. İngiltere' de Bireysel Emeklilik Sistemi

İngiltere, emeklilik sistemi üzerine yaptığı reformlarla öne çıkan ülkelerin başında gelmektedir. Dünya' da en gelişmiş sigorta ve emeklilik pazarına sahip ülke konumundadır. Ülkede emeklilik sistemi devlet ve özel sektör emeklilik

programlarından oluşmaktadır. Emeklilik sistemini ülke üç sistem üzerine oturtmuştur. İlk sistem, devlet kanalı ile yürütülen temel ve kazanca bağlı emekliliktir. Bu sistem, devlet tarafından yürütülen, zorunlu devlet güvencesini içeren ulusal sigorta ve kazanca bağlı emeklilik sistemidir. Bu sistem içindeki primler işçi, işveren ve devletin katıldığı finansmanından oluşan ulusal sigorta fonunda toplanmaktadır. Asgari ücret ve üzeri ücretle çalışan kimseler, 16 yaş ve üzeri en az asgari ücret düzeyinde kazanç elde edenlerin ulusal sigorta kapsamına alınması zorunlu tutulmuştur.

İkinci sistem işverenler kanalıyla yürütülen mesleki emeklilik programlarından oluşmaktadır. İşveren çalışanları için emeklilik programı oluşturup oluşturmamakta ve çalışanların kazançlarına bağlantılı emeklilik programına koyup koymamakta serbesttir.

Bireysel emeklilik programının bulunduğu, üçüncü sistemde ise özel emeklilik olanları yer almaktadır. Devletten sağlanan gelirin az olduğunu düşünen kişiler için özel bireysel emeklilik sistemleri uygulamaya geçilmiştir.

4.5.4. Avustralya' da Bireysel Emeklilik Sistemi

Avustralya' daki sosyal güvenlik sistemi, kamu personeli dışındaki kalan çalışanların devlet üzerindekini yükünü hafifletmek üzere, sendikalar ve devletin anlaşmasıyla düzenlemeye gitmişlerdir. Avustralya' da emeklilik sistemi İngiltere' de olduğu gibi üç sistem üzerine oturtulmuştur. Kamu emeklilik sistemi, zorunlu özel emeklilik sistemi ve isteğe bağlı özel emeklilik sistemidir.

Kamu emeklilik sisteminde sigortalıların ödemelerinin genel bütçen karşılandığı, prim ve katkı payının tahsil edilmediği sistemdir. Bu sistemde emekli olma yaşı erkeklerde 65, kadınlarda ise 60 olarak belirlenmiştir.

Zorunlu emeklilik sisteminde, çalışanların işverenlerin kendileri tarafından kurulan emeklilik fonlarına katılmaları zorunludur. Ancak serbest çalışanlar ve düşük ücret alarak çalışanlar bu zorunlu katılımdan ayrı tutulmuşlardır. Özel emeklilik sisteminden emeklilik olma yaşı minimum 55 olarak belirlenmiştir.

Sistemin üçüncü ayağını oluşturan isteğe bağlı özel emeklilik sistemi, belirli katkı esasına göre yapılmaktadır. İşveren tarafından kurulan emeklilik fonları ile bireysel emeklilik fonları arasında çalışanlar tarafından seçim yapma imkanı vardır. Fon getirilerine vergi uygulanmakta olup (%15), geri ödemeleri indirimli oranda vergilendirilmektedir.

4.5.5. Fransa' da Bireysel Emeklilik Sistemi

Fransa' da emeklilik sistemi diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi kamu emeklilik sistemi, mesleki emeklilik sistemi ve gönüllük esasına dayalı özel emeklilik sistemlerinden oluşmaktadır. Sistemin birinci basamağında yer alan kamu emeklilik sistemi, gelirle orantılıdır ve prim ödemeleri gelir esasına dayanır. İşveren ve işçi katkıları zorunludur.

Mesleki emeklilik sistemi, özel mesleki emeklilik sistemi (zorunlu) ve özel emeklilik sistemi (isteğe bağlı) olarak ayrılmaktadır. Tüm çalışanlar ve mavi yakalıların sisteme katılımı zorunludur. Kar amacı gütmeyen, prim ödemelerinin alt ve üst limitleri belli olup, gelir esasına dayalıdır.

Gönüllük esasına dayalı bireysel emeklilik sistemi, 2004 yılında yapılan düzenlemeler ile yeni şeklini almıştır. Bireysel emeklilik planları genellikle hayat sigortaları şeklinde yapılmaktadır. Bireysel emeklilik fonları bankalar veya portföy yönetim firmaları tarafından yönetilmektedir ve bu yönetim tasarruf fonlarının artması üzerinde olumlu etki sağlamıştır (Salantur, 2015).

BEŞİNCİ BÖLÜM
LİTERATÜR TARAMASI

5.1. LİTERATÜR TARAMASI

Finansal okuryazarlıkla ilgili literatür incelendiğinde birçok çalışma göze çarpmaktadır. Çalışmaların büyük bir çoğunluğu, öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının ölçülmesi üzerine yapılan çalışmaların olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmaların sonuçları, finansal alanda daha verimli sonuçlar alınması adına, ne kadar temelden, öğrencilik çağından itibaren eğitim verilmeye başlanırsa, daha verimli sonuçlar alınabilir gerçeğini ortaya koymaktadır.

Chen ve Volpe (1998), üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlığını incelemek üzere araştırma oluşturmuşlardır. 13 kampüsten 924 öğrencinin katıldığı, araştırmalarının yöntemini anket ile uygulamışlardır. Okuryazarlık ile öğrencilerin özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinin kişisel finans konusunda bilgi sahibi olmadıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç düşük bilgi düzeyini, bilinçli karar verme yeteneklerini sınırlayacakları yorumuna açıktır.

Volpe, Kotel ve Chen (2002), yatırım okuryazarlığı ve ilişkilerini incelemek üzere araştırılmıştır. Kadınların erkeklere göre daha düşük düzeyde yatırım bilgisi sonucu ortaya çıkmıştır. Yüksek lisans derecesine sahip yatırımcılar, bazı lise veya kolej eğitimi olanlardan daha bilgilidir. Eğitim seviyesi yatırım bilgisi ile doğru orantılı olarak artmaktadır. Ayrıca ticaret yapan kişiler daha bilgilidir sonucu da ortaya çıkmıştır. Genel olarak yatırımcıların yatırım bilgisi yetersizdir ve gelecekte iyileştirilmesi gerekmektedir; bunun içinde eğitim programları oluşturulmalıdır. Eğitimci bir yatırımcının sermaye piyasasına daha verimli ve etkili katkıda bulunacağı yorumu yapılabilir.

Greenspan (2005), çalışmasında günümüz finans dünyası ile geçmiş dönemdeki finansal düzenin karmaşası karşılaştırmasını yaparak, yirmi beş yıl önce bir yerel finans kurumunda kontrol ve tasarruf hesabının nasıl tutulacağını bilmek yeterli iken günümüzde tüketicilerin kişisel maliyesini başarılı bir şekilde yönetmek için çeşitli ürün, hizmet ve finansal ürün sağlayıcıları arasında ayrım yapmayı bilmek gerekmektedir. Genç yetişkinlerin, ebeveynlerine göre erken yaşlarda kredi erişimine çabuk ulaşabilmesi bir önceki nesle verilmiş olandan daha kapsamlı bir kredi

anlayışına ihtiyaç duymaktadır. Finansal yönetimin sağlıklı şekilde anlaşılması temelden eğitime odaklanma ile sağlanacağı gerekliğindendir sonucunu vermiştir.

Lusardi ve Mitchell (2006), finansal okuryazarlığın emeklilik planları, emeklilik tasarrufları üzerindeki etkisini ölçmek üzere Amerika'da 1269 kişiyle araştırılmıştır. Finansal okuryazarlık düşük çıkmış olup, kadınlar ve üniversite mezunu olmayanlar özellikle düşük disk altındadır. İnsanların ne kadar ihtiyaç duyduklarını anlamaya çalışıp çalışmadıkları değerlendirilmiş olup, emeklilik için tasarruf edin, bir plan hazırlayın. Planda başarılı olup olmadıkları da değerlendirilmiş ve sonuçlar ankete katılanların beşte birinden azı emeklilik planında başarılı olmuştur. Finansal bilgi ve planlamanın birbiriyle ilişkili olduğu sonucunu vermiştir.

Cude, Lawrence, Lejeune, Lyons, Marks, Machtmes ve Metzger(2006), çalışmalarında üniversite öğrencilerinin finansal bilgi ve davranışları, faktörleri nasıl kazandığını incelemek üzere araştırılmıştır. Finansal yönetim uygulamaları değerlendirilmiştir. Çocukların finansal sosyalleşmesi üzerinde ebeveynlerin önemli bir rol oynadıkları görülmüştür. Finans dersi veya finansal yaşam becerileri kursu genel eğitim gereği ders programlarına eklenmelidir. Hatta ebeveynlerinde çok çeşitli finanslar eğitim kampüslerine dahil olmaları gerekmektedir. Ebeveynlerin finansal olarak sosyalleşmesi çocuklar üzerindeki etkisi, finansal yönetim konusunda doğrudan ilişkisi olduğundan önemlidir. Ebeveynlerin nasıl eğitecekleri konusunda eğitmek için kaynaklara ihtiyaç vardır ve çocukları ne kadar erken yaşlarda finansal konularda bilinçlendirirlerse ilerisi için daha bilinçli bireylerin yetişmesi için zemin hazırlanır.

Er ve Taylan (2007), lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık konusunu teorik olarak incelemek ve Trabzon Orta hisar ilçesinde yer alan liselerde öğrenim gören öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini, finansal erişim, finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışlarından hareketle belirlemek çalışmalarının temel amacını oluşturmuştur. Araştırma, 9 farklı lisede toplam 840 kişiye anket yapılarak oluşturulmuştur. Ankete verilen cevaplara göre, 28 kişi çalışma dışı bırakılmış, geriye kalan 814 kişi ile çalışmaya devam edilmiştir. Analiz sonucunda öğrencilerin finansal gelişmelere olan ilgilerinin düşük olduğu ve temel finansal terimler hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin olumlu finansal davranış ve tutumlar sergiledikleri halde finansal bilgilerinin, tutum ve davranışları üzerinde etkisinin az olduğu da sonuçlar arasındadır.

Ordabayeva (2007), çalışmasında hem Kazakistan hem Türkiye bankacılık sistemlerinin tarihsel gelişimi, hem de iki ülke bankacılık sisteminin sorunları üzerinde durmuştur. Kazakistan bankacılık alanında Türkiye'ye oranla daha alt seviyededir. Türkiye bankacılık sistemi enformasyon, yatırım ortaklığı, banka adedi ve banka hacmi gibi konularda Kazakistan'ın bankacılık sisteminden üstünlüğe sahiptir. Kazakistan ekonomik gelişmelerine katkı sağlayacak şekilde, kredi kartı uygulamasının yaygınlaştırılması, Türkiye standartlarında bir internet bankacılığı ağı kurulması, bankaların altyapısının buna göre ayarlanması amacıyla onların denetleme ve kurumsal düzenekler çerçevesinde belirli düzenlemelere yer verilmesi gelebilir. Her ne kadar Türkiye Kazakistan'a göre bankacılık sektöründe gelişmiş olmasa da yine de her iki ülkenin de bankacılık sistemindeki eksikliklerin giderilmesinin ülke ekonomilerine ve global sermaye hareketlerine katkısı olacaktır.

Martin (2007), finansal okuryazarlık çabaları konusundaki araştırmaları incelemiştir. Bu araştırma sonucunda finansal eğitimin gerekliliği ortaya konmuştur. Eğitim seviyesi düşük olan ve gelir seviyesi düşük olan kişilerde finansal okuryazarlık oldukça düşük çıkmış olup, finansal okuryazarlığın eğitim ile artırılması, emeklilik planlaması, tasarruf, ev sahibi olma ve kredi kullanımı dahil olmak üzere birçok alanda olumlu sonuçların ortaya çıkacağı sonucunu ortaya koymuştur.

Campbell (2007), Millennial üniversite öğrencilerine ve ailelerinin özellikle mali inançlar ve davranışlar alanındaki etkilerine ilişkin bir araştırma amacıyla, Millennial kolej öğrencilerine aile anne baba ve büyükanne, büyükbabalardan gelen para mesajlarının kendi para inançlarını ve davranışlarını nasıl etkilediğiyle ilgili aile etkisi olgusu araştırılmıştır. Yedi etnik köken ve cinsiyet farklılığı olan öğrenci üzerinde anket yöntemi, yüz yüze kişisel görüşmeler, öğrencilerin para genomlarını oluşturma ve büyükanne büyükbabasından aldıkları para mesajlarının algılanan etkisi incelenmiştir. Borçlarını sınırlandırmak, yönetmek ve planlamak, tasarruf etmek, yatırım yapmak, yükseköğrenimi tamamlamak ve çalışkan olmak; aileye ve aileye yönelik tutumlarının sonucu olarak ortaya çıkan ilişkidir. Ailenin para inanç ve davranışlarını geliştirmede en önemli etken sonucunu vermiştir.

Cole, Sampson, ve Zia (2008), finansal okuryazarlığın finansal gelişme büyüme için kritik bir öneme sahip olduğunu, bu bağlamda dünyanın en kalabalık iki ülkesi Endonezya ve Hindistan'daki kişilere anket yöntemiyle araştırılmıştır.

Finansal gelişme, bankacılık ve finansal aracılık hizmetlerinin tedarikçisinin belirleyicilerini inceleyen geniş bir literatürle birlikte, ekonomik büyümenin önemli bir belirleyicisidir. Ancak, gelişmekte olan piyasa ülkelerinde finansal hizmetler çok az anlaşılmaktadır. Düşük gelirli bireylerin piyasa fiyatlarında resmi finansal hizmetler talep etmemesi, bireylerin ürünlere aşina veya talep etmemesi finansal okuryazarlığın hizmet talebinde önemli bir engel teşkil etmektedir. Finansal eğitimlerin artırılarak bunun önüne geçirileceği sonucu çıkarılabilir.

Kotze ve Smit (2008), finansal okuryazarlığın ölçülmesi adına 286 işletme yönetimi öğrencisi üzerine çalışma yapmışlardır. Çalışmanın sonucunda, Güney Afrika'da para yönetimi becerileri ve daha fazla finansal bilgi içir finansal eğitimin gerekliliği ve yanıt verenlerin kendine güven eksikliği gösterdiği ortaya çıkmıştır. Finansal okuryazarlık eksikliği, yeni girişimlerin yaratılmasında, kişisel finansal yönetimin başarısız olmasına yol açabilir.

Lusardi (2008), çalışmasında karmaşıklaşan finansal araçların bireyler tarafından doğru algılanıp algılanmaması üzerine araştırma yapmıştır. Krediye erişimin kolay olması, bunun yanında bireylerin finansal kararlar almak için iyi bir donanıma finansal okuryazarlığa sahipler midir? sorusu araştırmanın temelini oluşturmuş olup, kadınlarda gençlerde bu oran düşük çıkmıştır. Finansal okuryazarlık finansal karar verme sürecini etkiler. Emeklilik için plan yapmamak, borsaya katılımın eksik olması, zayıf borçlanma davranışının hepsinin eksik finansal eğitime bağlı olduğu, temel finansal kavramların finansal eğitim programlarının artması ile tasarrufun artması sonucunu ortaya çıkarabilir.

Altıntaş (2009), belirlenmiş katkı esaslı emeklilik sisteminde katılımcının yatırım eğitiminin gerekli olup olmadığına ilişkin 20 adet çoktan seçmeli sorudan oluşan bir başarı testi uygulamıştır. Araştırma sonucunda deneklerin tamamına yakının emeklilik yatırım fonlarının çeşitleri, içerikleri veya yatırım fonlarının kuruluş amaçlarına ilişkin yeterli bilgi birikimine sahip olmadığı ama bunun yanında, yatırım eğitimi programının deneklerin finansal bilgi birikimi ve donanımları dikkat çekici ölçüde artırdığı ve bu durum yapılan analiz ile de doğrulanmıştır.

Huston (2009), finansal okuryazarlığın tanımlanması ve uygun şekilde ölçülmesi, eğitim etkilerini ve etkili finansal tercihlerin önündeki engelleri anlamak için sunulan bir çalışmadır. Finansal okuryazarlığın anlamı ve ölçümü ile, mevcut kısıtlamaları vurgulamak ve araştırmacılara standartlaştırılmış, yaygın olarak kabul gören finansal okuryazarlık araçlarının oluşturulmasında yardımcı olmak amacıyla sunulmuştur. Araştırma 70 kişi üzerinde uygulanmıştır. Finansal eğitimin Amerika Birleşik Devletleri'ndeki lise öğrencilerinin finansal bilgi puanlarının iyileştirilmesinde önemli bir etkiye sahip olmadığın göstermektedir. Finansal eğitim programlarının eşit derecede etkili olmadığı, finansal okuryazarlık dışındaki faktörlerin finansal sıkıntıya veya her ikisine de katkıda bulunduğu gösterebilir.

Temizel (2010), mavi yakalı çalışanların finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek amacıyla, Eskişehir ilinde çalışan 1452 mavi yakalı üzerinde yürütülen çalışmasında; finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu bulunmuştur. Yazara göre finansal okuryazarlığın artması; ancak kamunun liderliğinde ve gözetiminde özel sektör kuruluşları, tercihen finans kurumları eliyle yürütülecek finansal okuryazarlık programlarına katılanların elde edeceği başarılar temsilcisiyle olacaktır.

Oseifuah (2010), finansal okuryazarlık düzeyini ve genç girişimciliği üzerindeki etkiyi değerlendirmek için çalışmasını hazırlamıştır. Bu çalışmasını Güney Afrika' da uygulamaya koymuştur. Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amacıyla hem yüz yüze hem de anket yöntemiyle araştırılmıştır. Genç girişimcilerinin çoğunluğunun lisans mezunu olduğu, Vhembe Bölgesinde genç girişimciler arasındaki finansal okuryazarlık düzeyinin ortalamanın üzerinde olduğu sonuçlarını vermiştir. Bulgular gazete, Vhembe bölgesindeki genç girişimciler arasındaki finansal okuryazarlığın, ortalamanın üzerinde olduğunu ve girişimcilik becerilerine anlamlı bir şekilde katkıda bulunduğunu ortaya koymuştur.

Temizel ve Bayram (2011), üniversite öğrencilerinin finansal bilgi ve finansal okuryazarlık düzeylerine ilişkin kavramların bilinirliği ve davranışlarının neler olduğunu saptamaya yönelik, anket yöntemiyle oluşturmuşlardır. Araştırmalarını Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde okuyan toplam 500 öğrenci üzerine uygulamışlardır. Geçersiz anketler dışarda tutularak 433 anket geçerli sayılarak analizler yapılmıştır. Araştırma, finansal okuryazarlık konusunda yaygın bir eğitim sunularak finansal bilgilerin artırılabileceği, internetin buna destek olarak finansal farkındalığın artması sağlanabilir sonucunu ortaya koymuştur.

Robb (2011), çalışmasında üniversite öğrencilerinin finansal bilgi ve kredi kartı davranışları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere, kredi kartı şirketlerinin üniversite öğrencilerini çekici bulması, mevcut gelirlerinin düşük olsa da yakın gelecekte daha yüksek gelir elde etme potansiyeline sahip olmaları, acil durum araba tamirleri, hafta sonu gezisi ve internet alımları gibi bugünün üniversite öğrencileri için kartlar bir yaşam biçimi haline gelmiştir. Finansal bilginin kredi kartı kullanımını nasıl etkilediği çalışmanın amacını oluşturmuş olup, daha bilinçli kredi kartı kullanımı davranışı için finansal bilginin gerekliliği sonucuna varılabilir.

McCarthy (2011), Birleşik Krallık ve İrlanda'da finansal yeterlilik ve deneyim konusunda yeni bir ulusal temsili araştırmayı kullanarak, bireylerin finansal sıkıntı yaşamalarına neden olan temel faktörleri araştırmak amacıyla uygulanmıştır. Bu bağlamda, önemli olan, bireylerin kendi kendini kontrol etme, planlama ve sabır kapasiteleri gibi davranışsal özelliklerinin mali sıkıntılardan uzak kalma yeteneklerini etkileyip etkilemediğidir. Demografik ve sosyoekonomik faktörleri kontrol eden bir regresyonda, bu davranışsal özellikler için vekil olan değişkenlerin hem hafif hem de aşırı mali sıkıntı biçimlerini tahmin etmek için hem istatistiksel olarak anlamlı hem de ekonomik açıdan önemli olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Finansal zorluklardaki insan sayısının artması endişe eden bir durumdur ve bu finansal sistem için büyük maliyetlere yol açabileceğinden; bu bağlamda insanların neden finansal sıkıntıya girdiklerini tam olarak anlamamız çok önemlidir. Böylece insanların gelecekte finansal güçlüklere girmesini önlemek için uygun araçlar tasarlanabilir.

Boon, Yee ve Ting (2011), çalışmalarında kişisel mali planlamayı henüz tamamlamış kişisel çoğunun, finansal okuryazarlık düzeylerine göre geri aldıklarını göstermektedir. Bu çalışmada bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini kişisel finansal planlamadaki bağlılıkları ile ilişkilendirilmiştir. Anket çalışması ile yapılan çalışmada ortaya çıkan bulgular, finansal okuryazar olmayan kişilerin aksine, finansal okuryazar bireylerin finansal planlama ile finansal hedeflerini hayatageçirerek daha başarılı oldukları, halkın daha fazla bilgi ile bu konularda aydınlatılması gerektiği sonuçlarını ortaya koymuştur.

Sekita (2011), Japonya'da finansal okuryazarlık belirlenmek ve emeklilik planlarıyla ilişkisini ortaya koymak amacıyla çalışmasını hazırlamıştır. Sonuçlar ilginç olarak Japonya'da finansal okuryazarlık oldukça düşük çıkmıştır. Eğitim seviyesi düşük olarak kadın ve gençler yüksek çıkmıştır. Finansal okuryazarlığın yüksek olması emeklilik planlarıyla ilişkilidir sonucu çıkabilir, çünkü yüksek olması tasarruf planına sahip olması olasılığını artırır, eğer insanlar sürekli olarak tasarruf yaparsa, emeklilik için bir plan geliştirmeleri olasıdır.

Araz (2012), tarafından yapılan araştırma finansal okuryazarlığın kredi kartı üzerindeki etkisi incelenmek amacıyla oluşturulmuştur. 2009 yılında farklı şehirlerden rastgele seçilen 2576 kişi üzerinde anket yöntemi ile uygulanmıştır. Araştırmada kredi kartlarının verimsiz kullanılmasının mı yoksa beklenmeyen dış şokların mı finansal zorluklara v kredi kartı temerrütlerine yol açtığı da sorgulanmıştır. Tez sonunda, kişilerin finansal okuryazarlıklarının ve bilinçlerinin finansal eğitimle yükseltilebilmesi durumunda kredi kartı sorunlarının azalacağını ortaya koymuştur.

Atkinson ve Messy (2012), çalışmalarında OECD Uluslararası Finansal Eğitim Ağından elde edilen bulguları sunmuşlardır. OECD Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE) geniş bir yelpazede çok farklı geçmişlerden insanların finansal okuryazarlığını yakalamak için kullanılabilir bir anket aracı geliştirmiş anket yüz yüze veya telefon görüşmelerinde kullanılmak üzere tasarlanmıştır.14 ülkede yapılan çalışma, finansal bilgi, davranış ve varyasyonlara odaklanmıştır. Sonuçlar, nüfusun büyük bir bölümündeki finansal bilgi eksikliğini vurgulamıştır. Çalışılan ülkelerin hemen hepsinde erkeklerin finansal bilgi, davranışları kadınlara göre yüksek çıkmıştır. Kadınların bilinçlenmesi ve topluma katkı açısından eğitimle desteklenmelidir. Kadınların düşük gelire sahip olması da finansal bilgi eksikliğini doğuran bir sonuçtur. Bu da kadınlara yönelik girişimlerin artmasını gerektirebilir. Finansal okuryazarlık boyutlarının birey, finans endüstrisi ve hükümet açısından nasıl ele alınacağı konusunda yol gösterebilir. Finansal eğitimin, bireyleri aktif demokratik bir yol oynamaya ve finansal dünyayı daha geniş bir anlayışa kavuşturmaya yönelik bir eğitim çerçevesi ile geliştirilebilir sonuçlarına ulaşabiliriz.

Gathergood (2012), çalışmasında öz-kontrol, finansal okuryazarlık ve aşırı tüketici borçları üzerindeki tüketici borçları arasındaki ilişki incelenmiştir. Öz denetimin ve finansal okuryazar olmamanın eksikliği, tüketici kredisinin ödenmemesi ve kendi başına rapor edilen aşırı mali borç yükü ile pozitif olarak ilişkilidir. Kendi kendini kontrol problemi sergileyen tüketicilerin, hızlı erişim, ancak mağaza kartları ve avans kredileri gibi yüksek maliyetli kredi ürünlerinin daha fazla kullanılmasını sağladığı görülmektedir. Ayrıca, kendi kendini kontrol sorunları olan tüketicilerin gelir şoklarına, kredi çekilmelerine ve dayanıklı tüketim malları üzerinde öngörülemeyen harcamalara maruz kalma olasılıklarının daha yüksek olduğu sonuçları da vermiştir. Bu da, kendi kendini kontrol eksikliğinin çeşitli risklere maruz kalmayı artırdığını göstermektedir. Çoğu spesifikasyonda, tüketici aşırı borçluluğunu açıklarken finansal okuryazarlıktan ziyade öz denetim eksikliğinden daha güçlü bir rol bulunmuştur.

Graf (2012), finansal okuryazarlık düzeyini belgelemek için İsviçre ve finansal okuryazarlığın emeklilik planlamasında nasıl bir ilişki olduğunu incelemek amacıyla, 1500 haneyi kapsayan anket yöntemiyle araştırma oluşturulmuştur. Üç temel finansal kavram bileşik faiz, enflasyon ve risk çeşitliliği soruları ile finans bilgisi sorularıyla emeklilik planlamasını gönüllü insidansı ile emeklilik tasarruf hesabı ölçülmüştür. Araştırma sonuçları, İsviçre'de finansal okuryazarlığın uluslararası düzeyde yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun yanında düşük gelirli, daha az eğitimli ve göçmen olmayan, doğal olmayan ve kadınlar arasında finansal okuryazarlığın daha düşük olduğu sonuçlarını da vermiştir. Finansal okuryazarlığın gönüllü emeklilik tasarrufu ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğu görülmektedir.

Hastings, B.C., J.S.,Madrian, ve Skimmyhorn, W.L. (2012), çalışmalarında finansal okuryazarlık, finansal eğitim ve tüketici mali sonuçları ile ilgili literatür gözden geçirilmiştir. Finansal okuryazarlığın mevcut literatürde nasıl ölçüldüğünü ele alınmış ve mevcut eğitimin finansal eğitimin finansal okuryazarlığı veya kişisel finansal sonuçları iyileştirip iyileştirmediğini ele alıyor. Rekabetçi bir pazarın, firmalara tüketicileri eğitme veya bilinçli seçimi kolaylaştıran ürünler sunma teşviki sağladığı tartışılmıştır. Finansal sonuçları iyileştirmek için alternatif politikalar üzerine literatür gözden geçirilmiş ve kanıtları finansal eğitimin etkinliği ve maliyeti hakkındaki kanıtlarla karşılaştırılmıştır.

Yethuat, Caroline ve Rosle (2012), bu çalışma etnik köken, coğrafi konumun finansal eğitim programına etkisi cinsiyet değişken kabul edilerek ortaya çıkmıştır. Lisans öğrencilerinin finansal yönetimi etkileyen faktörlerde aile etkisinin varlığı üzerinde durulmuştur. Aile etkisinin bağımlılığı sonucunu da vermiştir.

Nyamute ve Maina (2013), çalışmada kişiselleştirilmiş finansal yönetim uygulamaları ele alınmıştır. Bankacılar, muhasebeciler ve denetçiler gibi bir miktar finansal eğitime maruz kaldıklarını düşünenler üzerinde anket yöntemi ile uygulanmıştır. Katılımcıların finansal okuryazarlık ortalaması oldukça düşük çıkmıştır. Ancak finansal okuryazar olmasalar bile finansal olarak algılanan uygulamaların olduğunu ve faydasını gösterdiğin sonuçlarını da vermiştir.

Brown ve Graf (2013), çalışmaları İsviçre ve finansal okuryazarlığın emeklilik planlamasında nasıl bir ilişki olduğunu incelemek üzere oluşturulmuştur. 1500 haneyi kapsayan bir çalışmadır. Finansal okuryazarlık İsviçre'de yüksek çıkmıştır. Bunun yanında finansal okuryazarlık düşük gelirli, daha az eğitimli ve göçmen olmayan, doğal olmayan hane halkları arasında ve kadınlarda daha düşüktür. Finansal okuryazarlığın finansal piyasa katılımı ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Bayram (2014), İktisadi ve İdari Bilimler Porsuk Yüksekokulu öğrencilerin temel düzeyde finansal okuryazarlığının ölçülmesi amacıyla araştırma oluşturulmuştur. Ağırlıklı olarak erkek öğrencilerinin katılımı olduğu 600 kişiye anket yöntemi uygulanmıştır. Ankete katılan kişilerin vermiş olduğu yanıtlara göre, finansal durumu yönetmede orta düzeyde başarılı oldukları, para yönetme bilgilerinin aileden kaynaklandığı sonucunu vermiştir. Bu bağlamda finansal okuryazarlık düzeyinin eğitimle yükseltilmesi, internet gibi gençlerin kolaylıkla ulaşabildiği mecralarda finansal okuryazarlık konusunda yaygın bir eğitim sunabilmek katkı sağlayacağı sonucunu doğurmuştur.

Farrah, Rehana, Ibn e Hassan ve Waqar (2014), ekonomik okuryazarlığın tespiti amacıyla Pakistan'ın Pencap eyaletinin güney kesiminde yer alan üniversitelerin farklı bölümlerinde rastgele seçilen 200 öğrenci üzerinde anket yöntemi ile uygulanmıştır. Yaş, cinsiyet, anne ve babanın eğitimi finansal okuryazarlık ile önemli ölçüde ilişkilidir sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırma, anne vebaba eğitiminin istatiksel olarak anlamlı ve olumlu yönde ortaya koymuştur. Öğrencinin eğitimi ve harcamaları ekonomik okuryazarlıkla pozitif ilişkilidir. Erkek

öğrencilerin, kız öğrencilere göre okuryazarlık oranı daha yüksek olduğunu tasarruf, yatırım, öğrenci ders seçimi gibi değişkenler arasındaki ilişkilerde ekonomik okuryazarlığı etkileyeceği sonuçlarını da çıkartmıştır.

Singh (2014), çalışmanın amacı bireylerin yaşam kalitelerini artırmak için finansal bilgi ile geleceklerini garanti altına alıp, ilerde refah düzeyi daha iyi şekilde yaşayacakları öngörülerek oluşturulmuştur. Finansal yönetimin erken yaşlarda başlayarak düzenli hale getirmesi kişinin refah düzeyinin artmasıyla orantılıdır. Bu zamana kadarki çalışmalar özellikle lise çağlarındaki öğrenciler üzerinde yapılan finansal okuryazarlıkla ilgili araştırmalar incelenmiş olup, finansal eğitimin erken yaşlarda başlaması gerekliliği bu çalışmalara dayandırılmıştır. Finansal hedeflerin, finansal planların kişiye özgü olmazı gerektiği, mali hedeflerin ölçülebilir ulaşılabilir olması gerektiği sonuçlar arasındadır.

Kılıç, Ata ve Seyrek (2015), lisans düzeyindeki öğrencilerin finansal okuryazarlıklarının ölçülmesi amacıyla, Gaziantep Üniversitesi'nde anket yöntemi toplam 480 öğrenci örnekleme dahil edilerek uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin bireysel bankacılık konusunda en fazla bilgiye sahip olduğu, en az bilgiye sahip oldukları alan ise yatırım konusu olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin kredi kartı kullanımları ve internet bankacığı kullanımları finansal okuryazarlık düzeyinde etkili olduğu görülmüştür.

Ergün, Şahin ve Ergin (2015), çalışmalarını finansal okuryazarlık düzeyinin ve finansal okuryazarlığın demografik özellikler ile ilişkili olup olmadığının ölçülmesi üzerine, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi işletme bölümü öğrencilerine anket yöntemi ile uygulamışlardır. Öğrencilerin temel düzeyde finansal okuryazar oldukları sonucunu ortaya koymuştur. Cinsiyet ayrımı, genel not ortalamasının yüksek ya da düşük olması, anne ve babanın eğitim düzeylerinin finansal okuryazarlık kavramlarıyla ilgili ilişkili bir bulgu ortaya çıkması beklenirken, ilişkisiz çıkmıştır.

Gutnu ve Cihangir (2015), finansal okuryazarlık seviyesinin paranın kullanımı ve yönetimi konusunda, finansal kavramları bilme ve güncel finansal gelişmeler üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla araştırmaların temelini oluşturmuşlardır. Anket yöntemi ile, 144 kişiye uygulamışlardır. Araştırma bulguları ankete katılan kişilerin genel olarak finansal bilgiye sahip oldukları sonucunu ortaya koymuştur. Kredi kartı ve internet bankacılığını ankete katılanların çoğunun

kullandığı ve harcamalarını düzenli olarak kontrol ettikleri ve kredi kartı hesap ekstresinde yer alan ifadelerini anlayanların oldukça yüksek olduğu sonucu gözlemlenmiştir. Katılımcıların çoğu ekonomik ve finansal gelişmeleri internet ve televizyon gibi görsel ve işitsel kaynaklardan takip ettikleri, finansal okuryazarlıkla ilgili eğitimlerin gazete, kitap ve dergilere göre daha iyi bir kaynak olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Barmaki (2015), araştırmasının amacı, Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek, finansal tutum ve davranış arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla 500 öğrenci üzerinde anket yöntemi ile bir çalışma oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri orta düzeyde ortaya çıkmıştır. Araştırma erkek ve kadın olarak cinsiyet ayrımında da değerlendirilmiş olup kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğu sonucunu da vermiştir. Fakat cinsiyet ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı sonucu da bulunmuştur. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi ile sadece öğrenim gördükleri fakülte ve ana alan değişkenleri arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuş olup buna göre, 'Diş Hekimliği Fakültesi' öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyi en yüksekte olup, en düşük olan öğrencilerin ise 'Konservatuar' da öğrenim gören öğrenciler olduğu sonucu çıkmıştır. 'İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi' öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri 14 tane fakülte dağılımda 10. sırada yer almıştır.

Özdemir, Temizel, Sönmez ve Er (2015), finansal okuryazarlık düzeyinin üniversite öğrencileri için çok önemli olduğu düşüncesi ile, finansal okuryazarlığı okullardaki eğitim programları ile kazanılabilen yaşamsal bir yetenek olup bunun geçerliliğinin araştırılması amacıyla, Eskişehir'de eğitimlerine devam eden iktisadi ve idaribilimler bölümü öğrencileri üzerine 'Finansal Okuryazarlığın Ölçülmesi: Anket ve Rehberlik' olarak adlandırılan 21 maddelik bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın bulguları sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlığı yüksek olarak çıkmıştır.

Potrich, Vieira, Coronel ve Bender (2015), finansal okuryazarlık, insanların başarılı bir finansal duruma ulaşmasını sağlayan önemli bir özelliktir. Finansal okuryazarlığı ölçmek amacıyla finansal bilgi, tutum ve davranış üzerinde test edilmiştir. Bu anlamda, Güney Brezilya'da yaşayan 991 kişi ile anket yapılmıştır.

Araştırma sonucunda, erkek ve kadın cinsiyet ayrımı üzerinde değerlendirmede finansal okuryazarlığın yeterli olduğu sonucu çıkmıştır,bunun yanında erkek bireyler kadınlara göre ortalama olarak daha yüksek bir finansal okuryazarlık seviyesi göstermiştir.

Hidajat (2015), çalışmanın amacı balıkçılar popülasyonu grubu üzerindeki kişisel finansal okuryazarlıklarını ve finansal okuryazarlık ile hanehalkı tasarruf arasındaki ilişkiyi incelemeküzerine oluşturulmuştur. 25 ile 50 yaşlarında bir grup balıkçıgrubuna anket yöntemiyle uygulanmıştır. Balıkçılarınçoğuokuma yazmayı bilmeyen gruptur ve tasarruf hesabı yoktur sonuçlarınıvermiştir. Finansal katılımın balıkçılar için paralarını kurtarmada çok önemli olduğunu ve politika yapıcıların bankaların finansal okuryazarlıklarını arttırmak ve bankaların coğrafinüfuzunu ve kredi kullanılabilirliğini ekleyerek çeşitli finansal eğitim programlarını ve finansal katılımını sağlayarak geliştirilmesi önerilmesi sonucunu vermiştir.

Kaya (2015),İzmir ilinde faaliyet gösteren Küçük ve Orta Ölçekliİşletmeyöneticilerininfinansalokuryazarlık düzeylerini belirlemek amacıyla, yüz yüze anket tekniği ile araştırma uygulanmıştır. Araştırmanın evreni, 152 Kobi sahip/yönetici ile gerçekleştirilmiş, örneklemini ise İzmir İli' nde ki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek üzere yürütülen çalışma ile 140 katılımcıyla yürütülmüştür. 30 Kobi yöneticisiyle ön test niteliğinde finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yapılan uygulama çalışmasına güvenirlik analiziyle başlanmıştır. Ordinal kapsamdaki sorular genel olarak finansal bilgi yani finansal okuryazarlık düzeyini yansıtan bilgi soruları ve soru gruplarından oluşmaktadır. Finansal bilgi değişkenleri incelendiğinde 'yanıtsız' bırakılan finansal ifade ve soruların sayı oranlarının fazlalığı, İzmir İli' nde ki Kobi yöneticilerinin finansal ifade bilgisinde yeterli olmadığını göstermektedir. Bireysel emeklilik fonu ve kredi kartı ifadesinin Kobi yöneticileri tarafından neredeyse %100'e yakın bir oranda bilindiği ortaya çıkmıştır. Araştırma genelinde, finansal kavram bilinci açısındanİzmir İli' nde ki Kobi yöneticilerinin finansal okuryazarlık düzeyi olumlu bir görünüm sergilese de, uygulama aşamasını temsil eden finansal davranışlar boyutunda Kobi yöneticileri olumsuz bir görünüm sergilemektedir.

Agarwalla, Barua, Jacob ve Varma (2015), çalışmalarında Hindistan'da genç çalışanlar arasındaki çeşitli sosyo demografik faktörlerin etkisi araştırılmıştır. Hindistan'a özgü ortak aile ve danışma karar verme sürece finansal okuryazarlığı önemli ölçüde etkilemektedir. Ülke genelinde, mali kaynakların geliştirilmesine yönelik politikaların çıkarılması, gençlerin finansal okuryazarlığını hızlı bir şekilde artırmak mümkün olabilir.

Alkaya ve Yağlı (2015), finansal okuryazarlık konusunu teorik olarak incelemek üzere, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencilerinin finansal tutum, bilgi ve davranışlarını araştırmışlardır. Araştırmaya 185 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarında, öğrencilerin finansal bilgi açısından yeterli düzeyde olmadıkları belirlenmiştir. Ancak, finansal okuryazarlık eğitimleri ile finansal tutum ve davranışlarının artırılabileceği sonuçlarını da ortaya koymuştur.

Yuan (2015), çalışmasında finansal okuryazarlığın öğrencilerin bütçe davranışları üzerinde nasıl bir etkisi olabileceğini keşfetmek amacıyla Pasifik Kuzeybatısındaki özel bir liberal sanat üniversitesinde anket yöntemiyle uygulanmıştır. Finansal okuryazarlık ve bütçeleme davranışlarının ilişkili olduğu, ancak doğrudan bir ilişki olmadığı sonucunu vermiştir. Cinsiyet, ırk, tahmin ve matematik bütçeleme davranışları ile ilgili değildir. Üniversite öğrencilerinin bütçeleme davranışlarını tek etkileyen faktörün üniversitedeki yılı olduğunu, öğrencilerin okulda uzun süre kaldıklarında, paralarını nasıl harcayacaklarını fark etmeye başlayabileceği yorumu yapılabilir. Gençlerin gelecekte iş arama çabaları,evlilik planlaması böylece bütçelemenin gelecekleri için ne kadar önemli olduğunu öğrenmeye başlarlar.

Çam ve Çam (2016), mobil bankacılık uygulamalarındaki kullanım düzeylerindeki etki ve ilişkiyi tespit etmek amacıyla, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından geliştirilen ve finansal okuryazarlık düzeyini tespit etmek amacıyla anket formu kullanılarak oluşturulmuştur. Araştırma sonucu bize, araştırmaya katılan kişilerin finansal davranış tutumları ile mobil bankacılık uygulamalarındaki kullanım düzeyleri arasında anlamlı bir etki ve ilişti tespit edilememiştir. Erişim kolaylığının sağlanması ve maliyetlerin düşmesi, güvenlik problemlerinin aşılması gibi uygulamalarla bireylerin bu tür uygulamaları kullanmalarına teşvik ile başlamaları sağlanacaktır sonucunu doğurmaktadır. Mobil bankacılığın, finansal erişim kolaylığı sağlaması, bireylerin finansal okuryazarlık

düzeylerine olumlu etkiler yaparak, finansal bilgi düzeylerinin artmasını sağlayacaktır.

Barış (2016),finansal okuryazarlığın bireysel bütçeleme davranışları üzerindeki etkisini ölçmek üzere, Tokat ilindeki Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi(İİBF)' nde okuyan öğrencilere uygulamıştır. Araştırma anket yöntemi ile sonuçlandırılmıştır. Finansal okuryazarlığın cinsiyet faktörü açısından da farklılaştığı, kız öğrencilerinin finansal okuryazarlığının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucunu vermiştir. Finansal okuryazarlık düzeyi ile bütçeleme davranışı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Baysa ve Karaca (2016), banka müşterilerinin finansal okuryazarlıklarının ölçülmesi üzerine araştırmalarını oluşturmuşlardır. Banka müşterilerini bireysel, ticari ve tarımsal segmentlere ayırmışlardır. Araştırmalarının sonucunda finansal okuryazarlık seviyesi tarımsal segmentteki müşterilerin oldukça düşük çıkmıştır. Ticari segmentteki müşterilerin finansal okuryazarlık seviyeleri yüksek çıkmıştır. Genel olarak finansal okuryazarlık seviyesi değerlendirildiğinde segment müşterilerinin okuryazarlık düzeyleri düşük çıkmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara istinaden, banka segment müşterilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Brown, Henchoz ve Spycher (2017), çalışmalarında kültür okuryazarlığı üzerine bir araştırma yapmış olup, finansal okuryazarlığın kültürel etkisini incelemek amacıyla İsviçre'deki Alman Fransız ortaöğretim öğrencileri karşılaştırılmıştır. Freiburg kantonunda Fransız Alman dil sınırı boyunca coğrafi bölgedeki ortalama 15 yaşındaki öğrenciler anket yöntemi ile araştırmaya katılmışlardır. Almanca konuşan öğrenciler, Fransızca konuşan öğrencilere göre daha yüksek finansal okuryazarlığa sahip olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Dil grupları arasında finansal okuryazarlıklarının çıkmasının öğrencilerin iki dil bilmesi veya göçmen öğrencilerin fazla olmasından kaynaklandığı, okul müfredatı veya okul kalitesindeki farklılıklardan ziyade, kültürel farklılıkların ortaya çıktığı hipotezi desteklemektedir. Almanca konuşan bölgedeki öğrencilerin erken yaşlarda cep harçlığı alma olasılığı, bir banka hesabına sahip olma olasılığı ve bir bankaya bağımsız erişim olasılığı daha yüksektir yorumları sonuçların arasındadır.

Gümüş, Gümüş ve Altunal (2017), bankaların finansal performans ve kurumsal yönetim göstergeleri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere, Türkiye ve Kazakistan' da faaliyet gösteren bankalar üzerinde araştırmalarını oluşturmuşlardır. Finansal performans göstergeleri açısından Türk bankaları, Kazak bankalarına göre daha iyi konumdadır. Ancak Kazakistan ekonomisinin 2015 yılında ciddi bozulmalar göstermesi, Kazakistan finansal piyasalarının Türkiye'ye oranla daha az gelişmiş olması Türkiye lehine sonuçlar çıkmasının nedenleri gösterilebilmektedir.

Rosen (2017), bu araştırmasında 2014 yılında, İsrail sigortaları ve uzun vadeli tasarruf düzenleyicileri, İsrail halkına ulaşarak, kişilerin aktif olmayan emeklilik planları bulmasına ve aktif olmayan fonları geri çekmelerine yardımcı olmak için düzenleyici tarafından oluşturulan yeni bir merkezi İnternet portalı kullanılmasını tavsiye etti. Hükümetin çabalarının, hesapların çoğunun geri çekilmesine neden olmadığını ve tüm alt popülasyonlara eşit şekilde ulaşmadığını gördük. Sağlanan fon kayıtları, kampanyayı takiben harekete geçen ve para çekenlerin sosyoekonomik sıralamanın daha yüksek olduğu merkezi yerlerde yaşadıklarını ve nispeten dahayaşlı olduklarını göstermektedir. Anket verilerini kullanarak, düşük mali okuryazarlığı olan ve emeklilik planlaması ve işsizler hakkındaki bilgilerinin güvenirliğini mali düzenleyici kampanyalardan haberdar olma ihtimalinin düşük olduğunu kanıtlamıştır. Finansal bilgiye güvenin, nesnel okuryazarlıktan ziyade finansal eylem için daha önemli olduğu görülmektedir. Anket ayrıca cinsiyet, yaş, eğitim ve göçmenlik statüsünün önemini göstermektedir. Daha az ayrıcalıklı nüfusun, kampanyanın farkında olma, internet portalına giriş yapma ve bilgiye dayanarak harekete geçme olasılıklarının daha düşük olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Parmaksız ve Oymak (2017), araştırmalarında meslek Yüksekokullarında görev yapan öğretim görevlilerinin, finansal okuryazarlık seviyeleri, kendilerini bu konuda yeterli görüp görmedikleri, bazı finansal kavramları bilme düzeyleri ve güncel finansal gelişmeleri takip etme durumları incelenmiştir. Bu kapsamda, 80 kişi üzerinde Harran Üniversitesi evren olarak kabul edilmiş olarak anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma bulguları sonucunda öğretim görevlilerinin göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir bölümünün finansal olaylara karşı ilgi seviyesinin düşük olduğu fakat bunun yanı sıra önemli finansal kararlar almadan önce yeterli araştırmaların yapılarak bir finans danışmanından yardım alma yolunu tercih ettikleri sonucu çıkmıştır. Katılımcıların %88,7'lik kısmını internet bankacılığını kullandığı

ve katılımcıların büyük kısmının ekonomik ve finansal gelişmeleri internetten takip ediyor olması bu alanda yapılması planlanan bilgilendirici ve eğitici programların yaygınlaştırılmasında gazete, dergi ve benzeri kaynaklardan ziyade internetin daha çok ve hızlı etki oluşturacağı sonucunu da ortaya koymuştur.

Şahin ve Barış (2017), finansal okuryazarlık seviyeleri ve bu seviyelerin tasarruf davranışları üzerinde bir etkisinin olup olmadığını incelemek üzere Tokat'ta 427 kamu çalışanına anket yöntemi ile uygulamışlardır. Anket sonuçlarına göre, finansal gelişmeleri takip etme durumu, kamu çalışanlarının finansal okuryazar olma durumu tasarruf davranışı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu, finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde özel tasarrufların artırılmasına büyük etki edecektir sonucu çıkmıştır.

Başarır ve Sarıhan (2017), finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi amacıyla On yedi Eylül Üniversitesi öğrencileri üzerinde çalışma yapılmıştır. Araştırma bulguları anket yöntemi ile 407 öğrenci dâhil edilerek tamamlanmıştır. Araştırma bulguları üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlıkla ilgili orta düzeyde sonuçlar vermiştir. Tabi bu durumun diğer araştırma sonuçlarında olduğu gibi, finansal eğitimlerle desteklenerek yükseleceği finansal bilgi konusunda daha bilinçli bireyler yetişeceği sonuçlarını göz önüne sermiştir.

Timur (2018), finansal okuryazarlığın üniversite öğrencileri üzerindeki etkisini ölçmek amacıyla çalışmasını oluşturmuştur. Anket yönteminin kullanıldığı çalışmasına 100 öğrencinin katılımıyla sonuçlandırmıştır. Araştırmanın sonucunda, finansal bilgilerin daha çok aileden öğrenildiği, ekonomik ve finansal gelişmelerin internet ve televizyon aracılığıyla takip edildiği, ancak bunun yanında finansal kavramlara ilişkin bilgi düzeylerinin düşük olduğu sonuçlarını ortaya koymuştur.

Potrich, Vieira ve Kirch (2018), finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amacıyla cinsiyet farklılıkları analiz edilmiştir. Brezilya'da 2485 kişi üzerinde anket gerçekleştirilmiştir. Finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasındaki ilişki gözlendiğinde erkeklerin okuryazarlık oranı kadınlara oranla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Sonuçlar, özellikle bekar ve daha düşük eğitim seviyesine sahip olan kadınlara finansal okuryazarlık konusunda eğitimin artırılması konusunda çalışmalar yapılmasıgerektiğini göstermektedir.

Bu kapsamda bu tezde, yaygın literatürden farklı olarak bireysel emeklilik sistemine katılımın finansal okuryazarlık üzerinde istatiksel olarak anlamlı bir etkisinin olup olmadığı sınanacaktır.

ALTINCI BÖLÜM

YÖNTEM

6.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmamızın amacı, bireysel emeklilik sistemine katılımın finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, Ankara il merkezindeki bir kamu bankası çalışanları ve müşterileri üzerinde anket yöntemi uygulanmıştır.

6.2. ARAŞTIRMA VERİLERİ

Araştırmada, banka çalışanları ve banka müşterilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi amacıyla hazırlanan anket, Ankara' da faaliyet gösteren bir kamu bankasında çalışan banka çalışanları ile bu bankayı tercih eden müşterilere uygulanmıştır. Ankette yer alan kişisel bilgiler kısmındaki sorular finansal araçların kullanabilme düzeyinin ölçülmesi adına çoğaltılmıştır.

6.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI

Araştırmanın örneklemi kolayda örneklem yöntemine göre oluşturulmuştur. Bu kapsamda örneklem, 282' si kadın ve 298' i erkek olmak üzere toplam 580 kişi katılımıyla oluşturulmuştur.

6.4. ARAŞTIRMA BULGULARI

21 – 30 yaş aralığı ve eğitim durumu lisans düzeyine sahip çoğunlukta olan, banka çalışanları ve bankaya gelen müşterilerden oluşmaktadır. Araştırma için kullanılan ölçek, 16 adet katılımcı bilgilerinin sorusu ve 39 adet finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesineilişkin likert tipi bir ölçekolmak üzere toplamda 3 bölümden oluşmaktadır. Bu araştırmada kullanılan ölçek, ilk iki bölüm için "1 Kesinlikle Katılmıyorum", "2 Katılmıyorum", "3 Kararsızım", "4 Katılıyorum", "5 Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde 5' likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. 3. bölümde çoktan seçmeli cevaplarla sorular yöneltilerek, katılımcılarınfinansal bilgi düzeyleri çoktan seçmeli sorularla ölçülmeye çalışılmıştır.

Tablo 2: Anketi yanıtlayan kişilerin demografik bilgileri

Yaş	**Frekans**	**Yüzde**
21-30	299	51,6
31-40	101	17,4
41-50	87	15
51 ve üzeri	93	16
Cinsiyet		
Kadın	281	48,4
Erkek	299	51,6
Eğitim Durumu		
İlkokul	103	17,8
Lise	206	35,5
Lisans	249	42,9
Yüksek Lisans	18	3,1
Doktora	4	0,7
Çalışma Durumu		
Çalışıyorum	164	28,3
Çalışmıyorum	156	26,9
Emekliyim	90	15,5
Öğrenciyim	116	20
Ev hanımıyım	54	9,3

Ankete katılan kişilerin eğitim durumları dağılımında, eğitim düzeylerinin farklılıkları dikkat çekmektedir. Banka müşterilerinin büyük çoğunluğunu lisans mezunları oluşturmaktadır. Bunu sırayla lise ve ilkokul mezunu izlemektedir. Yüksek lisans mezunu ve doktora mezunu bu dağılımda oldukça az seyretmektedir. Çalışma durumu da, eğitim durumuna göre kıyasla daha homojen dağılımı gözlenmektedir. Öğrencilerin bu pay içindeki dağılımı yüksektir.

6.5. ARAŞTIRMADA KULLANILAN MODELLER

Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS 22.0 (Statistical Package For Social Sciences) paket programına aktarılarak istatistiksel analize tabi tutulmuştur. Analiz aşamasında elde edilen veriler ilk önce finansal okuryazarlık ölçeğine katılan bireylerin demografik özelliklerini incelemek için frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlilik çalışması için yapı geçerliliğine bakılarak, açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Çalışma kapsamında öncelikle ifadeler güvenirlik analizine tabi tutulmuştur. Finansal Davranış ve Finansal Tutum değişkenlerine ait güvenirlik değerleri sırasıyla 0.80 ve 0.78' dir. Bu değerler bize ifadelerin güvenirliklerinin istatistiksel olarak kabul edileceğini göstermiştir.

Çalışmada ayrıca temel finans bilgisi ve ileri düzeyde finans bilgisi, bu kapsamda finansal tutum, finansal davranış, temel düzey finansal bilgi ve ileri düzey finansal bilgi değişkenleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

Finansal Tutum: anketteki 1 ile 15 arasındaki soruların ortalamasıdır. 12 no' lu ifade faktör güvenirliliğini artırmak adına analizden çıkarılmıştır.

Temel düzel finansal bilgi= Ankette Finansal Bilgi bölümü soruları için: 1+2+3+4+5.

İleri düzel finansal bilgi= Ankette Finansal Bilgi bölümü soruları için: 6+7+8+9+10.

Finansal Davranış= Anketteki Finansal Davranış bölümü soruları 16 ile 28 arasındaki soruların ortalamasıdır.

6.5.1. Katılımcıların Demoğrafik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 3' de katılımcıların cinsiyet dağılımına ilişkin bilgilerine yer verilmiştir. Araştırmaya katılan toplam 580 kişinin %48,4' ü (281) kadın, %51,6' sı (299) ise erkektir.

Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet Grubuna İlişkin Frekans Dağlımı ve Yüzdesi

Cinsiyet	**Frekans**	**Yüzde**
Kadın	281	48,4
Erkek	299	51,6
Toplam	580	100

Tablo 4' de yaş dağılımına ilişkin frekans ve yüzde dağılımına ilişkin bilgiler verilmiştir. Katılımcıların toplam çoğunluğunu %51,6' sını 21-30 yaş arası bireyler oluşturmaktadır. Bu katılımı sırayla, %17,4 lik yüzde ile 31-40 arası yaş arası bireyler, %16 ile 51 ve üzerinde bulunan bireyler ve %15' lik yüzde ile 41-50 yaş arası bireyler izlemektedir.

Tablo 4: Katılımcıların Yaş Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Yaşınız	**Frekans**	**Yüzde**
21-30	299	51,6
31-40	101	17,4
41-50	87	15
51 ve üzeri	93	16
Toplam	580	100

Katılımcıların eğitim durumuna ilişkin frekanslar ve bu frekanslara bağlı yüzdesel dağılımları Tablo 5' de inceleyebiliriz. Buna göre, %0,7' lik yüzde ile doktora mezununun sayısı 4 olup en düşük katılımcı oranına sahiptir. İlkokul mezunlarının oranı %17,8 ile 103 kişi, %35,5 lise mezunu oranı, %42,9' luk oran ile lisans mezunu ve %3,1 oran ile yüksek lisans mezunudur.

Tablo 5: Katılımcıların Eğitim Durumu Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
İlkokul	103	17,8
Lise	206	35,5
Lisans	249	42,9
Yüksek Lisans	18	3,1
Doktora	4	0,7
Toplam	580	100

Tablo 6' da katılımcıların çalışma durumuna ilişkin frekans ve yüzde sonuçlarına ilişkin bilgiler verilmiştir. %28,3' lik oran çalışıyorum, %26,9 ile çalışmıyorum, %15,5 ile emekliyim, %20 ile öğrenciyim ve %9,3' lik oran ile ev hanımıdır.

Tablo 6: Katılımcıların Çalışma Durumu Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde
Çalışıyorum	164	28,3
Çalışmıyorum	156	26,9
Emekliyim	90	15,5
Öğrenciyim	116	20
Ev Hanımıyım	54	9,3
Toplam	580	100

Tablo 7, bize katılımcıların sektör grubuna ilişkin frekans ve yüzde sonuçlarına ilişkin bilgiler vermiştir. %22,4 yüzdelik dilim ile kamu sektörü ve %40,70 ile özel sektör oluşturmaktadır. Toplam 366 kişi ankete katılan kişiler özel sektör ve kamu çalışanıdır. Geriye kalan 214 kişi yanıtları boş bırakmışlardır.

Tablo 7: Katılımcıların Sektör Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Sektör	Frekans	Yüzde
Kamu	130	22,4
Özel Sektör	236	40,7
Toplam	366	63,1

Tablo 8, bize katılımcıların aylık gelir grubuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımlarını göstermektedir. %35,5 yüzde ile 1.500 TL ve daha az aylık gelir ile en yüksek paya sahiptir. %29,7 ile 1501 ve 2500 TL arası, %27,1 ile 2501 ve 3500 TL arası ve %7,8 ile 3500 TL den fazla oluşturmaktadır.

Tablo 8: Katılımcıların Aylık Gelir Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Aylık Gelir	Frekans	Yüzde
1500 TL ve daha az	206	35,5
1501 ve 2500 TL arası	172	29,7
2501 ve 3500 TL arası	157	27,1
3500 TL den fazla	45	7,8
Toplam	580	100

Tablo 9, bize katılımcıların finansal bilgi kaynaklarının yüzde ve frekans dağılımı hakkında bilgi vermektedir. Finansal bilgi kaynaklarının en yüksek payına %39,3 aile oluşturmaktadır. En düşük payını da %9,1 ile arkadaşlardan bilgi edindiği sonucunu vermiştir

Tablo 9: Katılımcıların Finansal Bilgi Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Finansal Bilgi	Frekans	Yüzde
Aile	228	39,3
Arkadaşlar	53	9,1
Online Materyaller	150	25,9
Diğer	149	25,7

Tablo 10’ da katılımcı bilgileri kısmında sorduğumuz, ekonomi ve finansal gelişmelerin takip edildiği kaynaklar nelerdir? Sorusuna katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin frekans ve yüzde dağılımına ilişkin bilgi vermektedir. Buna göre katılımcıların finansal gelişmeleri takip ettiği kaynaklar %49,8 ile televizyon ve %41,9 ile internettir. Bu da katılımcıların kitle iletişim araçlarını yoğun olarak kullandığını göstermektedir. Telefon ve dergi kaynakları oldukça düşük yüzdelere sahiptir.

Tablo 10: Katılımcıların Finansal Gelişme Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Finansal Gelişme	**Frekans**	**Yüzde**
İnternet	243	41,9
Televizyon	289	49,8
Telefon	36	6,2
Dergi	12	2,1
Toplam	580	100

Katılımcıların, ekonomi ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı sorusuna karşılık verilen cevapların frekans ve yüzde oran dağılımı Tablo 11’ de gösterilmektedir. Buna göre takip etme sıklığı ayda birkaç kez %55,7 oranı ile en yüksektir. Katılımcıların ekonomi ve finansal gelişmeleri takip sıklıkları oldukça azdır. Ekonomi ve finansla ilgili takip etme sıklığı %9,3 ile her gün en düşük orana sahiptir.

Tablo 11: Katılımcıların Takip Sıklığı Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Ekonomi ve Finansal Gelişmeleri Takip Etme Sıklığı	**Frekans**	**Yüzde**
Her gün	54	9,3
Haftada birkaç kez	110	19
Ayda birkaç kez	323	55,7
Hiç	93	16
Toplam	580	100

Katılımcılara sorduğumuz, kişisel finans deneyimine ilişkin verilen cevapların frekans ve yüzde oranı Tablo 12' ye göre en çok paya %48,8 ile kredi kartı ve %34,7 ile vadesiz mevduat hesabı sahiptir. Diğer (%0,3) ve yatırım hesabı (%2,9) bu dağılımda en az paya sahip olan oranlardır.

Tablo 12: Katılımcıların Kişisel Finans Deneyimi Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı Ve Yüzde

Kişisel Finans Deneyimi	**Frekans**	**Yüzde**
Vadesiz Mevduat Hesabı	202	34,7
Vadeli Mevduat Hesabı	76	13,1
Kredi Kartı	283	48,8
Yatırım Hesabı	17	2,9
Diğer	2	0,3
Toplam	580	100

Tablo 13, bize finansal eğitim alıp almamayla ilgili sorunun frekans ve yüzde dağılım oranını göstermektedir. Buna göre finansal eğitim alanların oranı%58,4 ile Hayır' dır. Buna göre 1 kişi bu sorunun cevabını boş bırakmıştır. %41,4 ile Evettir ve bu da bize katılımcıların büyük bir kısmının finansal eğitim aldığını göstermektedir.

Tablo 13: Katılımcıların Herhangi bir finansal eğitim aldınız mı? Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Herhangi bir finansal eğitim aldınız mı?	**Frekans**	**Yüzde**
Evet	240	41,4
Hayır	339	58,4
Boş bırakılmış yanıt	1	0,2
Toplam	580	100

Tablo 14, bilgi kaynaklarının en çok sırayla %28,8 internet kanalıyla bilgi almak, %22,6 ile şubeden bilgi almak, %19,5 televizyon ya da radyo programından öğrenmek, 16,7 kendi finansal deneyiminden faydalanmak, 4,5 ürün satış sorumlusu

personel tarafından bilgilendirilmek, %3,6 arkadaş çevresinden öğrenmek, %3,3 aracı kurumlardan öğrenmek ve 0,5 şubeden bilgi almak şeklinde frekans ve yüzde sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 14: Katılımcıların Finansal Karar Almada Hangi Finansal Kaynakları Kullanırsınız? Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Finansal karar almada hangi finansal kaynakları kullanırsınız?	**Frekans**	**Yüzde**
Şubeden bilgi almak	131	22,6
İnternet kanalıyla bilgi almak	167	28,8
Aracı kurumlardan öğrenmek	19	3,3
Ürün satış sorumlusu personel tarafından	26	4,5
Arkadaş çevresinden öğrenmek	21	3,6
Şubeden bilgi almak	6	0,5
Televizyon ya da radyo programından öğrenmek	113	19,5
Kendi finansal deneyiminden faydalanmak	97	16,7
Toplam	580	100

Tablo 15' de katılımcıların büyük bir kısmının kredi kartı kullandığına ilişkin frekans ve yüzde oranı sunmuştur. %81 oran ile büyük bir paya sahiptir. Kullanmayanların oranı %19 ile oldukça azdır. Katılımcıların büyük bir kısmının kredi kartı kullandığını göstermektedir.

Tablo 15: Katılımcıların Kredi Kartı Kullanımı Grubuna İlişkin Frekans Dağılımı ve Yüzde

Kredi kartı kullanıyor musunuz?	**Frekans**	**Yüzde**
Evet	470	81
Hayır	110	19
Toplam	580	100

İnternet bankacılığı kullanımına ilişkin katılımcıların verdiği cevaplara göre frekans dağılımı ve yüzde oranı Tablo 16' da sunulmuştur. Evet (%46,9) ve Hayır' dan (%53,1) oluşan şıklara göre oranlar birbirine yakındır. Nerdeyse yarı yarıya kullanma ve kullanmama oranını vermektedir.

Tablo 16: Katılımcıların İnternet Bankacılığı Kullanımı Grubuna İlişkin Frekans Dağılım ve Yüzde

İnternet bankacılığı kullanıyor musunuz?	**Frekans**	**Yüzde**
Evet	272	46,9
Hayır	308	53,1
Toplam	580	100

Bireysel emeklilik sistemine katılım, katılımcıların verdiği cevaplara göre oldukça azdır. %82,6 oran ile katılımcıların büyük bir kısmının bireysel emeklilik sistemine katılımı bulunmamaktadır. %17,4 ile az da olsa bir paya sahip 101 kişinin bireysel emeklilik sistemine katılımı bulunmaktadır.

Tablo 17: Katılımcıların Bireysel Emeklilik Sistemine Katılımı Grubuna İlişkin Frekans Dağılım ve Yüzde

Bireysel emeklilik sistemine katılımınız var mı?	**Frekans**	**Yüzde**
Evet	101	17,4
Hayır	479	82,6
Toplam	580	100

6.5.2. En Küçük Kareler Yöntemi Sonuçları

Bu çalışma,finansal okuryazarlık üzerinde etkili olan faktörler 580 kişiden oluşan geniş bir veri seti ile lineer regresyon yöntemi ile de test edilmiştir. Çalışmada tahmin edilen regresyon modeli ve tahmin sonuçları Model 1' de raporlanmıştır.

$$Temel\ Duzey\ Finansal\ Bilgi_i = \beta_0 + \beta_1\ Bireysel\ Emeklilik + \beta_2 İnternet\ Bankacılığı + \beta_3 Kredi\ Kartı\ Kullanımı + \beta_4 Aylık\ Gelir + \beta_5\ Eğitim + \beta_6 Çalışma\ Süresi + \beta_6 Yaş + \beta_6 Cinsiyet + \varepsilon_i \quad \text{[Model 1]}$$

Model 1: Temel Düzeyde Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	**Katsayı**	**Standart Hata**	**t**	**p**
BİREYSEL EMEKLİLİK	0.298645	0.119910	2.490569	0.0132
İNTERNET BANKACILIĞI	0.211808	0.093531	2.264577	0.0241
KREDİ KARTI KULLANIMI	-0.153602	0.116359	-1.320064	0.1877
AYLIKGELİR	.007929	0.057267	0.138453	0.8900
EĞİTİM	0.069160	0.080598	0.858082	0.3914
ÇALIŞMA SÜRESİ	-0.004466	0.039814	-0.112168	0.9108
YAŞ	0.089674	0.052481	1.708703	0.0884
CİNSİYET	-0.030589	0.093514	-0.327105	0.7438
C	1.628038	0.369687	4.403831	0.0000
R= 0.043492	Düz.R^2=0.022118		F=2.034771	p<0.041648

Model-1 En Küçük Kareler yöntemi ile tahmin edildiğinde, bireysel emeklilik sistemine katılım ile internet bankacılığı kullanımının %5 anlam düzeyinde temel düzeyde finansal bilgiye sahip olma üzerinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Başka bir ifade ile, bireysel emeklilik sistemine katılım ile internet bankacılığı kullanımının bir birimlik pozitif artış finansal okuryazarlığı artırmaktadır. Tahmin edilen β_1 ve β_2 parametlerinin büyüklüğü karşılaştırıldığında bireysel emeklilik sistemine katılım değişkenin internet bankacılığı kullanımından daha büyük bir etkiyi temel düzeyde finansal bilgiye sahip olma üzerinde (β_1 parameresisinin) yarattığı tespit edilmiştir.

Yaş değişkeni açısında sonuçlar değerlendirildiğinde, yaş değişkenin temel düzeyde finansal bilgiye sahip olma üzerinde %10 anlam düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu gözlemlenmiştir. Bir başka ifade ile katılımcıların yaşları arttıkça temel düzeyde finansal bilgiye sahip olmaları da artmaktadır.

Model 2: İleri Düzeyde Finansal Bilgi Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	**Katsayı**	**Standart Hata**	**t**	**p**
BİREYSEL EMEKLİLİK	-0.088456	0.108307	-0.816720	0.4146
İNTERNET BANKACILIĞI	-0.083293	0.084480	-0.985944	0.3248
KREDİ KARTI KULLANIMI	0.063616	0.105100	0.605296	0.5454
AYLIKGELİR	-0.030374	0.051726	-0.587220	0.5574
EĞİTİM	0.035201	0.072799	0.483540	0.6290
ÇALIŞMA SÜRESİ	-0.012925	0.035961	-0.359402	0.7195
YAŞ	0.013419	0.047402	0.283092	0.7773
CİNSİYET	0.054245	0.084465	0.642224	0.5211
C	3.004053	0.333913	8.996521	0.0000
R= 0.008206	Düz.R^2=-0.013957		F=0.370261	p<0.935945

$$\text{İleri Duzey Finansal Bilgi}_i = \beta_0 + \beta_1 \text{Bireysel Emeklilik} + \beta_2 \text{İnternet Bankacılığı} + \beta_3 \text{Kredi Kartı Kullanımı} + \beta_4 \text{Aylık Gelir} + \beta_5 \text{Eğitim} + \beta_6 \text{Çalışma Süresi} + \beta_6 \text{Yaş} + \beta_6 \text{Cinsiyet} + \varepsilon_i \quad \text{[Model 2]}$$

Model-2 En Küçük Kareler yöntemi ile tahmin edildiğinde, bireysel emeklilik sistemine katılım ile internet bankacılığı kullanımının % 5 anlam düzeyinde İleri düzeyde finansal bilgiye sahip olma üzerinde istatistiksel olarak anlamsızvenegatif bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca kontrol değişkenlerinin tamamı istatiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip değildir

Bağımlı değişkenimiz ileri düzey finansal bilgi katsayı oranında, bireysel emekliliğe baktığımızda -0,088456 bilgi düzeyini azaltmaktadır. Negatif bir etki göstermektedir.

Model 3: Finansal Davranış Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	**Katsayı**	**Standart Hata**	**t**	**p**
BİREYSEL EMEKLİLİK	0.040050	0.059219	0.676310	0.4993
İNTERNET	0.023101	0.046191	0.500120	0.6173
KREDİ KARTI	-0.022464	0.057465	-0.390918	0.6961
AYLIK GELİR	-0.022329	0.028282	-0.789527	0.4303
EĞİTİM	-0.048482	0.039804	-1.218000	0.2240
ÇALIŞMA SÜRESİ	0.034776	0.019663	1.768650	0.0778
YAŞ	-0.112590	0.025918	-4.344070	0.0000
CİNSİYET	-0.080968	0.046183	-1.753204	0.0804
C	3.852271	0.222801	17.29018	0.0000
R=0,008206	Düz. R^2=0.059393		F=3888792	P=0.000205

$$Finansal\ Davranış_i = \beta_0 + \beta_1\, Bireysel\ Emeklilik + \beta_2 İnternet\ Bankacılığı + \beta_3 Kredi\ Kartı\ Kullanımı + \beta_4 Aylık\ Gelir + \beta_5\, Eğitim + \beta_6 Çalışma\ Süresi + \beta_6 Yaş + \beta_6 Cinsiyet + \varepsilon_i \quad \text{[Model 3]}$$

Model-3 En Küçük Kareler yöntemi ile tahmin edildiğinde, bireysel emeklilik sistemine katılım ile %5 anlam düzeyinde finansal davranış üzerinde istatistiksel olarak anlamsız ve pozitif bir etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Yaş ve cinsiyet değişkenleri açısında sonuçlar değerlendirildiğinde yaş ve cinsiyetin finansal davranış üzerine anlamlı ve negatif etkisinin olduğu gözlemlenmiştir. Yaşı küçük olanlar ile kadınların finansal okuryazarlıkları (finansal davranışları) yaşı büyük olanlar ve erkeklere göre daha fazladır. Ayrıca çalışma süresinin finansal davranış üzerinde istatiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisi vardır.

Model 4: Finansal Tutum Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	**Katsayı**	**Standart Hata**	**t**	**p**
BİREYSEL EMEKLİLİK	-0.010933	0.050948	-0.214591	0.8302
İNTERNET	0.012238	0.039740	0.307942	0.7583
KREDİ KARTI	-0.004359	0.049439	-0.088169	0.9298
AYLIKGELIR	0.033588	0.024332	1.380399	0.1683
EĞİTİM	-0.046559	0.034245	-1.359576	0.1748
ÇALIŞMA SÜRESİ	0.086205	0.016916	5.095936	0.0000
YAŞ	-0.093484	0.022298	-4.192424	0.0000
CİNSİYET	-0.030401	0.039733	-0.765128	0.4447
C	3.849488	0.191684	20.08248	0.0000
R=0.122996	Düz.R^2 =0.103398		F=6.275967	P=0.000000

$$Finansal\ Tutum_i = \beta_0 + \beta_1\ Bireysel\ Emeklilik + \beta_2 İnternet\ Bankacılığı + \beta_3 Kredi\ Kartı\ Kullanımı + \beta_4 Aylık\ Gelir + \beta_5\ Eğitim + \beta_6 Çalışma\ Süresi + \beta_6 Yaş + \beta_6 Cinsiyet + \varepsilon_i \quad \text{[Model 4]}$$

Model-4 En Küçük Kareler yöntemi ile tahmin edildiğinde, bireysel emeklilik sistemine katılım %5 anlam düzeyinde Finansal tutum üzerinde istatistiksel olarak anlamsız ve pozitif bir etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Yaş ve çalışma süresi değişkenleri açısında sonuçlar değerlendirildiğinde,finansal tutum üzerindeki etkileri anlamlıdır. Bir başka ifade ile yaş finansal tutumu negatif etkilerken, çalışma süresi pozitif etkilemektedir.

6.5.3. T – Testi Sonuçları

Finansal okuryazarlığın temel ve ileri düzey bilgi anlamında bireysel emeklilik sistemine dahil olma durumu, kredi kartı ve internet bankacılığı kullanımı, cinsiyetin, katılımcıların sektör bazında, finansal eğitim alma ya da almama durumuna göre, finansal okuryazarlıkla arasında farklılıkların olup olmadığını belirlemek amacıyla T testi yapılmıştır. Finansal tutum ve finansal davranışın, bireysel emekliliküzerindeki etkisini ölçmek amacıyla da T testi yapılmıştır.

6.5.3.1.Temel Düzey T – Testi Sonuçları

Tablo 18’ de, finansal okuryazarlık ile bireysel emeklilik sistemine dahil olma durumu arasında bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla yapılan T-testi sonucuna göre, t değeri 3,233; df değeri 174; p değeri 0,001 olup, p değeri <0,005 olduğu için finansal okuryazarlık ile bireysel emeklilik sistemine dahil olma / olmama arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bir başka ifade ile bireysel emeklilik sistemine dahil olanların finansal okuryazarlığı daha fazladır.

Tablo 18: Bireysel Emeklilik Sistemine Dahil Olma Durumuna Göre T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Evet	101	2,1683	0,72207			
Hayır	479	1,8998	0,91156	3,233	174	0,001

Tablo 19'da, finansal okuryazarlık ile internet bankacılığı kullananlar ve kullanmayanlar arasında bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla T–testi yapılmıştır. Buna göre, 272 kişi internet bankacılığını kullanırken; 308 kişi ise internet bankacılığını kullanmamaktadır. T-değeri 1,083; df değeri 587; p değeri ise 0,279 olup, p değeri 0,005'ten büyük olduğu için bir farklılık bulunamamıştır.Bir başka ifade ile, internet bankacılığı kullananların finansal okuryazarlık üzerinde istatiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur.

Tablo 19:İnternet Bankacılığı Kullanımına Göre T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Evet	272	1,9890	0,89064	1,083	578	0,279
Hayır	308	1,9091	0,88317			

Tablo 20, bize kredi kartı kullanımına ilişkin verileri sunmaktadır. Kredi kartı kullananların sayısı 470, kullanmayanların sayısı 110' dur. Finansal okuryazarlık ile kredi kartı kullananlar arasında bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla yapılan t testi sonucuna göre; t değeri -,957; p değeri 340 (p>0,05)' tır. Finansal okuryazarlık ile kredi kartı kullananlar ve kullanmayanlar arasında anlamlı bir fark yoktur.Bir başka ifade ile, kredi kartı kullanmanın finansal okuryazarlık üzerinde istatiksel olarak anlamlı bir etkisi yoktur.

Tablo 20: Kredi Kartı Kullanımına Göre T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Evet	470	1,9298	0,89142			
Hayır	110	2,0182	0,86716	-,957	167,207	,340

Finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasında bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla yapılan T testi sonucu Tablo 21' de gösterilmiştir. T testi sonucuna göre t değeri, -,373; p değeri ,710' dur. p değeri >0,05 olduğundan, buna göre finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 21: Cinsiyet Dağılımına Göre T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Kadın	281	1,9324	0,87365	-,373	578	,710
Erkek	299	1,9599	0,90026			

Tablo 22 incelendiğinde, kamu sektörü çalışanı 130, özel sektör çalışanı 236 kişiden oluşmaktadır. Finansal okuryazarlık ile katılımcıların çalıştığı sektöre göre bir farklılık olup olmadığına baktığımızda; varyanslar eşit kabul edildiğinde t değeri, -,421; df (serbestlik derecesi) değeri 259,261 ve p değeri ,674'dir. p değeri 0,005' ten büyük olduğu için finansal okuryazarlık ile kamu ve özel sektör arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 22: Katılımcıların Çalıştığı Sektör Dağılımına Göre T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Kamu Sektörü	130	1,9077	0,91029			
Özel Sektör	236	1,9492	0,88339	-,421	259,261	,674

Tablo 23, Herhangi bir Finansal eğitim aldınız mı? sorusuna evet diyenler 240 kişi, hayır diyenler ise 339 kişidir. Finansal eğitim alanlar ile almayanların finansal okuryazarlık arasında bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla yapılan t-testi sonucuna göre, varyanslar eşit kabul edildiğinde t değeri ,405; df değeri 577; p değeri ise ,685 olup finansal eğitim alanlar ve almayanların Finansal okuryazırlıkları arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur (p>0,05).

Tablo 23: Herhangi bir Finansal Eğitim Aldınız mı? Dağılımına Göre T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Evet	240	1,9625	,89317	,405	577	,685
Hayır	339	1,9322	,88284			

6.5.3.2.İleri Düzey T – Testi Sonuçları

Tablo 24'e göre bireysel emekliliğiniz var mı sorusuna evet diyenlerin sayısı 101; hayır diyenlerin sayısı 479'dur. P değerleri incelendiğinde 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için bireysel emeklilik sistemine dâhil olan ve olmayan katılımcılar arasında ileri düzey finansal okuryazarlık açısından istatiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 24: Bireysel Emeklilik Sistemine Dahil Olma Durumuna Göre İleri Düzey T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Evet	101	2,9604	,73377	-1,390	578	,165
Hayır	479	3,0793	,79088			

Finansal okuryazarlık ile internet bankacılığı kullanan ve kullanmayanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını gösteren t testi sonucuna göre; t değeri 0,431; df değeri 578; p değeri 0,666 olup 0,05'ten büyük olduğu için istatiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Tablo 25: İnternet Bankacılığı Kullanımına Göre İleri Düzey T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Evet	272	3,0735	0,81619	,431	578	,666
Hayır	308	3,0455	0,75147			

Tablo 26' da,finansal okuryazarlık ile kredi kartı kullanımı arasında ileri düzey finansal bilgi düzeyinde bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla yapılan T testi sonucuna göre p= ,461>0,05 olduğundan dolayı istatiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 26: Kredi Kartı Kullanımına Göre İleri Düzey T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Evet	470	3,0702	,77361	,738	578	,461
Hayır	110	3,0091	,81832			

Tablo 27'de, katılımcıların cinsiyetleri ile finansal bilgileri arasında bir farklılık olup olmadığını gösteren t-testi sonucuna göre, t-değeri ,-475; df değeri 578; p değeri 0,635'tir. P değeri >0,005 olduğundan dolayı katılımcıların cinsiyeti ile finansal bilgileri arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 27: Cinsiyet Dağılımına Göre İleri Düzey T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Kadın	281	3,0427	,80951	,-475	578	,635
Erkek	299	3,0736	,75614			

Tablo 28, finansal bilginin sektör dağılımına ilişkin ileri düzey t-testi sonucunu vermiştir. Buna göre, t değeri -,170; p değeri 0,865 olup p değeri 0,05'ten büyük olduğundan kamu ve özel sektör arasında finansal bilgi anlamında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 28: Sektör Dağılımına Göre İleri Düzey T – Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Kamu	130	3,0538	,81945	,-170	364	,865
Özel Sektör	236	3,0678	,71135			

Eğitim alan ve almayanlar arasında finansal okuryazarlık arasında bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla yapılan T testi sonucuna göre; t değeri -,055; p değeri 0,956 olup p değeri 0,05'ten büyük olduğundan aralarında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 29: Herhangi bir Finansal Eğitim Aldınız mı? Dağılımına Göre İleri Düzey T–Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Kamu	240	3,0583	,75762	,-055	577	,956
Özel Sektör	239	3,0619	,79885			

Finansal davranış ile bireysel emeklilik arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına baktığımızda t değeri -,188; df değeri 578; p değeri 0,851 olup p değeri 0,05'ten büyük olduğundan gruplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 30: Finansal davranışın bireysel emeklilik üzerine etkisi T–Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Evet	101	3,7992	,44478	-,188	578	,851
Hayır	479	3,8079	,42334			

Finansal tutum ile bireysel emeklilik arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ölçmek amacıyla yapılan t- testi sonucu Tablo 31' de gösterilmiştir. Buna göre, p değeri 0,05'ten büyük olduğundan gruplar arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 31: Finansal tutum bireysel emeklilik üzerine etkisi T–Testi Tablosu

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	t	df	p
Evet	101	3,4928	,40488	-,971	578	,332
Hayır	479	3,5383	,43293			

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireysel emeklilik sistemine katılım tercihinin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisinin incelenmesi bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amaca ek olarak finansal okuryazarlığın hangi değişkenler ile ilişkili olduğunun tespit edilmesi çalışmanın diğer bir amacını oluşturmaktadır.

Bu araştırmada çalışma bölgesi olarak kolayda örnekleme yöntemine göre Ankara ili seçilmiş ve bireylere finansal okuryazarlık seviyesinin ölçülmesi amacıyla finansal tutum, finansal davranış ve finansal bilgi bölümlerinden oluşan toplamda 38 soruluk anket hazırlanarak 580 kişiye uygulanmıştır.

Araştırmamız anket formu ile uygulanmaya konmuştur. Anket formu, finansal tutum, finansal davranış, finansal bilgi ve katılımcı bilgileri de dahil toplam 4 bölümden oluşmaktadır. Finansal tutumla, likert tipi ölçek (1=Kesinlikle katılmıyorum, 5= Kesinlikle katılıyorum) kullanmış olup toplamda 15 soru sorulmuştur. Finansal davranış bölümünde, katılımcılara 16-28 soru aralığında yine likert tipi ölçek (1=Asla, 5=Her zaman) doğrultusunda sorular yönlendirilmiştir. Araştırmamıza katılan kişilere finansal bilgi bölümünde toplamda 10 soru yönlendirdik. Bu soruların ilk beş sorusu temel düzey, 6-7-8-9-10 arasındaki sorular ileri düzey finansal bilgi sorularını içermektedir.

Araştırmaya katılan kişilerin demografik özellikleri incelendiğinde 21-30 yaş aralığının çoğunlukta olduğu ve eğitim durumunun çoğunlukla lisans mezunlarının olduğu görülmüştür. Finansal gelişme grubuna ilişkin katılımcıların çoğu internet ve televizyonu kullanmak olup, kitle iletişim araçlarına ve teknolojiye eğilimli katılımcıların olduğu gözlemlenmiştir. İnternet bankacılığı kullanımı oldukça çoğunluktadır. Kredi kartının ise katılımcıların büyük kısmı tarafından kullandığı görülmektedir. Bu tezin ampirik bulguları bireysel emeklilik sistemine katılımın finansal okuryazarlık üzerinde istatiksel olarak anlamlı ve pozitif bir etkisinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca kontrol değişkenleri açısından durum değerlendirildiğinde cinsiyetin, yaşın ve çalışma süresinin finansal okuryazarlık üzerinde istatiksel olarak anlamlı etkileri tespit edilmiştir.

Bireysel emeklilik sistemine katılımın finansal okuryazarlık üzerindeki etkisini ölçmek için hazırladığımız sorularda, finansal tutum ile bireysel emeklilik arasında ortalama bağımlı bir ilişki var sonucu çıkmıştır. Tasarrufumuza ne kadar

artırırsak, geleceğimizi planlamak o kadar kolay olacaktır. Geleceğe yatırım yapmak ve geleceği şekillendirmek bugünden planlanmalıdır.

Katılımcıların çoğu, kişisel harcamalarını kontrol etmekte ve finansal durumunu iyi analiz etmektedir. Finansal davranış ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Bireysel emeklilik, ülkemizde tasarruf oranlarının artmasının önemli bir aracıdır. Bireysel emeklilik sisteminin artması, bireylerin finansal okuryazarlık seviyesinin artmasına da yol açabilmektedir. Yurtiçi tasarrufların artırılması adına, 2003 yılında faaliyete geçen Bireysel Emeklilik Sistemi' ne ek olarak 2013 yılı başında getirilen vergi matrahından doğrudan indirim yerine ödenen primlerin %25' i kadar devlet katkısı uygulaması, bireysel emeklilik sistemine katılımı artırmıştır. Bu durum bireysel emeklilik sistemine katılım ile birlikte finansal okuryazarlık seviyesinin artmasını da sağlayabilecektir. Devletin sistem hakkında güvence verebilmesi, insanların sisteme bakışını değiştirerek daha güvenilir hale getirecek ve sonucunda sisteme katılımı ve finansal okuryazarlığı artırabilecektir.

KAYNAKÇA

Ada, Ş. (2017). "Sağlık Çalışanlarının Kişisel Finans İle İlgili Tutum ve Davranışları: Kahramanmaraş İlinde Bir Araştırma", *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi,*No:14, ss.186-198.

Altıntay, Dr. K. M. (2009). "Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okuryazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli" . *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C:5, No:9, ss.151-176.

Aren, S., Aydemir Dinç, S. ve Uçar, A. R. (2015). "Bireysel Emeklilik Fon Tercihlerini Etkileyen Unsurlar Üzerine Bir Çalışma". Muhasebe Finans Yazıları, ss:21-49.

Apan, M. (2017). "Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkisinin Yol Analizi İle Belirlenmesi: Lisans Düzeyindeki İşletme Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, C:8, No:16, ss.177-202.

Arslan, S., Çelik, M. S. ve Haykır, Ö. "Türkiye' de ve Dünya' da Bireysel Emeklilik Sistemi Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme". Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi.

Araz, T. (2012). "Financial Literacy and Credit Card Arrears." (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Agarwalla, S.K., Barua, S., Jacob, J., Varma, J.R. (2015). **"**Financial literacy among working young in Urban India." World Dev. 67, ss.101–109.

Aksoylu, S., Boztosun, D., Altınışık, F., Baraz, E.H. (2017). ''Finansal Okuryazarlığın Temel Düzeyde İncelenmesi: Kayseri İli Örneği.'' *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, No:75, ss.229-246.

Alkaya, A. ve Yağlı, İ. (2015), "Finansal Okuryazarlık Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* C: 8, No: 40, ss.585-599.

Altıntaş, K. M. (2009). "Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okuryazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli". *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C:*5, No:9, ss.151–176.

Atkinson, A., Messy, F., (2012). "Measuring financial literacy: Results of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) pilot study". http://dx.doi.org/10.1787/5k9csfs90fr4-en.

Baysa, Eray ve Karaca, S. S. (2016). "Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmantasyonları Üzerine Bir Uygulama". *Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri Bilim ve Araştırma Derneği(MUFAD) Muhasebe ve Finansman Dergisi,* ss.71.

Bayrakdaroğlu, A. ve Bilge, S. (2018),"Finansal Eğitimin Finansal Okur-Yazarlık Üzerindeki Etkisi: Muğla İlinde Kadınlara Yönelik Bir Araştırma". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, Kadın Çalışmaları Özel Sayısı,* C:19, No:42, ss.97-119.

Barış, S. (2016), "Finansal Okuryazarlık ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma." *TESAM Akademi Dergisi – Turkish Journal of TESAM Academy*,C:3, No:2, ss. 13 – 38. ISSN: 2148-2462.

Barmaki, N. (2015). "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği." Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Başarır, Ç. ve Sarıhan, A. Y. (2017). "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlıklarının Belirlenmesi: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Örneği". *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* C:15 No: Ek No: 1 ss:143 – 162.

Bayram, Seliha Seçil (2014). " Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama." *Business & Management Studies: An International Journal*,C:2,No:2, ss.105-135.

Bayazıt Hayta, A. (2011). "Aile Finans Sistemi İlişkileri, Gazi Kitapevi, Ankara. Gelecekteki değeri: fiyatlar genel seviyesi, faiz oranları ve döviz kuralları". Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, C:11, No:2, ss.283-304.

Beal, D.J. Delpachitra, S. B., (2003). "Financial Literacy Among Australian University Students, Economic Papers, C: 22, No:1, ss.65-78.

Beres, D.,Huzdik, K., (2012), "Financial Literacyand Macro-Economics, Public Finance Quartely", C:57, No:3, ss.298-312.

Bertaut, C.,& M. Haliassos (2006). Credit cards, facts and theories, in The Economics of Consumer Credit, edited by Giuseppe Bertola, Richard Disney, and Charles Grant. MIT Press.

Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu (Çevrimiçi). http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf.

Brown, M., Henchoz, C. ve Spycher, T. (2017). "Culture and Financial Literacy." University of St. Gallen Swiss Institute of Banking and Finance. Working Papers on Finance, No. 2017/3, ss.1-53.

Brown, M., Graf, R., (2013). “Financial literacy and retirement planning in Switzerland”.C:6,No: 2, ss.6.

Boon Tan Hui, Yee Hoe Siew and ting, Hung Woan (2011). "Financial Literacy and PersonalFinancial Planning in Klang Valley, Malaysia".Int. Journal of Economics and Management,C:5, No:1, ss.149 – 168.

Budd, C. (1998), “ The Role of The Public and Private Sectors in The United Kingdom The Pension System”, Privatizing Social Security, Martin Feldstein.US, ss.106.

Campbell, Mary A.B. (2007) “A Phenomenological Study of Family Influence on Millennial College Students’ Money Beliefs and Behaviors” Doktora Tezi. Iowa State University.

Chen, H. ve Volpe, R. P. (1998). “An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students.” *Financial Services Review*,C:7, No:*2, ss.107–128*.

Cole, S. Sampson, T. ve Zia, B. (2008). “Money or knowledge? What drives the demand for financialservices in developing countries,” http://www.hbs.edu/faculty/Publication%20Files/09-117.pdf, (10.04.2016).

Cude, B., Lawrence, F., Lyons, A., Metzger, K., LeJeune, E., Marks, L. ve Machtmes, K. (2006). “College Students and Financial Literacy: What They Know and What We Need to Learn.” *Proceedings of the Eastern Family Economics and Resource Management Association*, ss. 102-109.

Coşkun, S. (2019).“Üniversite Öğrencilerinin Finansal Davranış ve Tutumlarının Belirlenmesi: Finansal Okuryazarlık Algıları Üzerine Bir Araştırma”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, ss.2257-2258.

Çam, H. ve Çam, A. V. (2016). ”Finansal Okuryazarlığın Mobil Bankacılık Kullanımındaki Rolü: Doğu Karadeniz Bölgesinde Bir Araştırma.” *Yönetim Bilişim Sistemleri Dergisi,* C: 1, No:3, ss.98-105.

Dağdelen, T. (2017).“Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama”. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Danışman, E., Sezer, D. ve Gümüş, U. T. (2016).“Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi (ScienceJournal of Turkish Military Academy,* C:26, No:2, ss.1-37.

Doğan, M. “Davranışsal Finans Eğilimleri ile Bireysel Emeklilik Fon Tercihleri Arasındaki İlişkinin Test Edilmesi: Türkiye’deki Banka Çalışanları Üzerine Bir Uygulama”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi,* ICAFR 16 Özel Sayısı.

Er, B. ve Taylan, A. E. (2007). “Lise Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, No:14.

Ergün, B., Şahin, A. ve Ergin, E. (2014). “Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* C:7 No:34, ss.847-864.

Ekinci, S. (2002). “Özel Emeklilik Fonlarının Sermaye Piyasası Üzerindeki Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul, ss.35-37.

Farrah, Y., Rehana, K., Ibn e Hassan ve Waqar, A. (2014). "Determinants of Economic Literacy at University Level: A Case of Pakistan." Pak J Commer Soc Sci Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences, C:8,No:3, ss.914-924.

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER), (Çevrimiçi), https://www.foder.org/foder-hakkinda/, 2019.

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER), (Çevrimiçi), https://www.foder.org/bireysel-emeklilik-sistemini-reformlarla-ve-finansal-okuryazarlik-ile-20-milyona-tasiyalim/, 15.01.2018.

Gathergood, J. (2012). "Self-control, financial literacy and consumer over-indebtedness. Journal of Economic Psychology",C:33, No:3, ss.590-602.

Graf, R. (2012). "Financial literacy and financial behavior in Switzerland." Master Thesis University of St. Gallen, University of St. Gallen.

Greenspan, A. (2005). The Importance of Financial Education Today. Social Education, C:69, No:2, ss.64-65.

Goel, I. and Khanna, S. R. (2013). Financial Education as Tool to Achieve Financial Literacy. Eastern Economic Forum, ss.338-345.

Gutnu, M. M. ve Cihangir, M. (2015). "Finansal Okuryazarlık: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Personeli Üzerine Bir Araştırma." *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Yıl:3, No:10, ss.415-424.

Güler, E. (2015). ‘‘Hanehalkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği.’’ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gümüş Kurt, G., Gümüş, Y. ve Altunal, I. (2017). “Bankacılık Sektöründe Kurumsal Yönetim ve Finansal Performans İlişkisi: Türkiye ve Kazakistan Örneği.” *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,C:16, No:2.

Güzel, A. ve Okur, A. R. (2003). Sosyal Güvenlik Hukuku, 9.Basım, Beta, İstanbul, Ekim, ss.577.

Hastings, Justine S., Madrian, Brigitti C. ve Skimmyhorn, William L.“Financial Literacy, Financial Education and Economic Outcomes” *NBER Working Paper* No. 18412 September 2012, Revised October 2012 JEL No.C93,D14,D18,D91,G11,G28.

Hidajat, T. (2015). “An Analysis of Financial Literacy and Household Saving among Fishermen in Indonesia.” *Mediterranean Journal of Social Sciences MCSER Publishing, Rome Italy.* ISSN 2039 2117 (online), ISSN 2039 9340 (print), Vol:6 No:5 S5.

Huston, Sandra J. (2009) “Measuring Financial Literacy. Texas Tech University. February 15.

Haydari, A. N. (2018). “Bireylerin Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim ve Finansal Erişim Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: İstanbul İli Örneği”. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

İşbilen, E. (2008). “Bireysel Emeklilik Sistemi ve Türkiye Uygulaması”, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yönetimi Programı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul,s. 55.

Karataş, Ç. (2017). ‘‘Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü Ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme.’’ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara.

Kaya, A. (2015).“Kobi Yöneticilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenebilmesine Yönelik Bir Araştırma.” İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Tezli Yüksek Lisans Programı, İzmir.

Kılıç, Y. A., H. Ali ve Seyrek, İ. H. (2015). “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma.” *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, ss.66.

Kotze, Me. Liezel ve Smit, Prof. A.v.A. (2008). “Personal Financial Literacy and Personal dept management: the potential relationship with nex venture creation.” SAJESBM NS, C:1 No:1, ss.35-50.

Lusardi, Annamaria and Mitchell, Olivia S. (2006). "Financial Literacy and Planning:Implications for Retirement Wellbeing," Pension Research Council Working Paper 1.

Lusardi, A. (2008). “Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice?.” *Darthmouth College, Harvard Business School, and NBER*.

Luiz Alberto Santos, dos. (2000). “Public Servants Retirement Systems and Social Security: A Comparative Approach”. The George Washington University, Institute of Brazilian Business and Public Management Issues, The Manevra Program, ss.42.

Martin, M. (2007). “A Literature Review on the Effectiveness of Financial Education.” Federal Reserve Bank Of Richmond Working Paper, C:7, No:3.

McCarthy, Y. (2011). “Behavioral Characteristics and Financial Distress. ECB Working Paper 1303.

Nyamute, W., Maina, J.K.M. (2013), Effect of Financial Literacy on Personal Financial Management Practices: A Case Study of Employees of Finance and Banking Institutions. Nairobi: Paper Presented at African International Business and Management (AIBUMA) Conference.

OECD. (2005). Improving Financial Literacy. Paris.

OECD. (2009). The Case for Financial Literacy in Developing Countries. Paris.

Ordabayeva, A. (2007). “Kazakistan ve Türkiye Bankacılık Sisteminin Karşılaştırmalı Analizi”, ANKARA Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.

Oseifuah, E. K. (2010). “Financial Literacy and Youth Entrepreurship in South Africa.”African Journal of Economic and Management Studies,C:.1 No:2, ss.164-182.

Özdemir, A., Temizel, F., Sönmez, H. ve Er, F. (2015). “Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlığı: Anadolu Üniversitesi Türkiye İçin Bir Vaka Çalışması.” *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, C: 11, No:24.

Öksüz, O. (2018). “Bireysel emeklilik sistemine katılım tercihinde finansal okuryazarlığın etkisi / Theeffect of financialliteracy on thepreference of participating in theindividualpensionsystem”. Yüksek Lisans Tezi.

Öztürk, E. (2014). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.

Parmaksız, H. ve Oymak, S. A. (2017). “Finansal Okuryazarlık: Harran Üniversitesi Öğretim Görevlileri Üzerinde Bir Araştırma”, MESTEK 2017 *4. Ulusal Yüksekokulları Sosyal ve Teknik Bilimler Kongresi,* Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.

Remund, D. L. (2010). “Financial LiteracyExplicated: The Case for a Clearer Definition in an İncreasinglyComlexEconomyJournal of Consumer Affairs”, C:44 No:(2), ss.276-295.

Robb, Cliff A. (2011). “Financial Knowledge and Credit Card Behavior of College Students.” J Fam Econ Iss No:32, ss.690-698.DOI 10.1007/s 10834-011-9259-y.

Rosen, M. H. (2017). “Implementing Fintech Advancement, Does Financial Regulation Unintentionally Ignore Less Privileged Populations? The Investigation of Regulatory Change, Objective and Subjective Financial Literacy,” Hebrew University and BOI Hebrew University of Jerusalem Department of Finance, June 1.

Potrich, A.C.G., Vieira, K.M., Coronel, D. A., Bender Filho, R. (2015). “ Financial literacy in Southern Brazil: Modeling and invariance between genders.” J. Behav. Exp. Finance 6, ss:1–12.

Potrich, Ani Caroline Grigion; Vieira, Kelmara Mendes ve Kirch (2018). "How Well do Women do When it Comes to Financial Literacy? Proposition of an İndicator and Analysis of Gender differences." Journal of Behavioral and Experimental Finance C:17, ss.28 –41.

Rooij, M.,Lusardi, A. ve Alessie, R. (2007). "Financial Literacay and Stock Market Participation", *NBER Working Paper No. 146,* National Bureau Of Economic. http://www.nber.org/papers/w13565.

Rosa, J. J. (1982). "The World Crisis in Social Security". Paris; Bonnel Book Company.

Salantur, ŞB. (2015). ''Bireysel Emeklilik Katılımcıların Sistemden Erken Çıkma Riskinin Değerlendirilmesi.'' Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe Finansman Bilim Dalı. Doktora Tezi, Ankara.

Sam Yethuat, Geetha Carolineve Mohidin, Rosle Awang (2012). "What Were the Factors that Influence Financial Management Behavior of Undergraduates?". *International Journal of Business Trends and Technology.* Volume 21 Issue 1.

Sekita, S. (2011). "Financial Literacy and Retirement Planning in Japan." Institute of Social and Economic Research, Osaka University, January 31.

Singh, B. S. (2014). "Managing Personal Finance." *IRACST-International Journal of Commerce, Business and Management (IJCBM),* ISSN: 2319-2828, C:3, No:4

Sohn, S. H.,Joo, S. H., Grable, J. E., Lee, S. ve Kim, M. (2012). " Adolescents Financial Literacy: The Role of Financial Socialization Agents, Financial Experiences and Money Attitudes in Shaping Financial LiteracyAmong South Korean Youth", Journal of Adolescence C:.35, No.4, ss.969-980.

Solmaz, A. (2016). “Bireysel emeklilik fonlarının Türkiye ekonomisindeki önemi, gelişimi ve Avrupa Birliği ülkeleriyle karşılaştırılması / Importance and development of individual retirement funds in the Turkish economy, and the comparison with European Union countries”. Adnan Menderes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Şahin, M. ve Barış, S. (2017). “Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme.” *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, c:7, No:2, ss:77-103.

Tan Hui Boon, Hoe Siew Yee and Hung Woan Ting. (2011). "Financial Literacy and PersonalFinancial Planning in Klang Valley, Malaysia". *Int. Journal of Economics and Management,*C:5, No:(1), ss.149 – 168.

Temizel, F. (2010). “Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık” Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, ISBN 978-605-377-256-9.

Temizel, B. ve Bayram, F. (2011). “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma.” *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* C:12, No:1.

Timur, E (2018). “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Mersin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde Bir Araştırma.” *Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science,* Yıl:5, No:19, ss.528-540.

Teb-Boğaziçi Üniversitesi, Türkiye’ de Finansal Erişim ve Okuryazarlık, İstanbul 2014.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2015). Finansal İstikrar. Ankara.

TCMB (2011). Dünyada ve Türkiye' de finansal hizmetlere erişim ve finansal eğitim, http://www.tcmb.gov.tr (11.09.2019).

Tuncay, C. (1994).Sosyal Sigortalar Hukuku Dersleri, 6. Basım, Beta Basım, İstanbul.

Türkiye Bankalar Birliği, (Çevrimiçi), https://foy.tbb.org.tr/turkiye-de-foy, 2019.

Türkiye' de ve Dünya' da Bireysel Emeklilik Sistemleri, KPMG, (Çevrimiçi), https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/tr/pdf/2018/02/bes-2018.pdf, 2018.

Uçar, A. R. (2014)."Bireysel Emeklilik Fon Tercihlerinde Davranışsal Finans Eğilimleri." Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü / Sosyal Bilimler Enstitüsü / İşletme Bölümü / İşletme Anabilim Dalı.

Ünal, P. (2018). " Finansal Okuryazarlık ve Forex Piyasası". Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sermaye Piyasası ve Borsa Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Vitt, L. A.,Anderson, C., Kent, J., Lyter, D. M., Siegenthaler, J. K., &Ward, J. (2000). Personal Finance andTheRushtoCompetence: Financial LiteracyEducation in the U. S.,http://www.isfs.org/documents-pdfs/repfinliteracy.pdf.

Volpe, Ronald P; Kotel Joseph E. ve Chen, Haiyang (2002). "A Survey of Investment Literacy among Online Investors." Financial Counseling and Planning, C:13, No:(1), ss.1–13.

Wolcott, Ilene - Hughes, Jody (1999). “Towards Understanding the Reasons for Divorce”, Working Paper No. 20, Australian Institute of Family Studies, Melbourne.

Yazıcı, S. (2015).Bireysel Emeklilik Sistemi ve Türkiye Uygulaması. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı. Doktora Tezi, Ankara.

Yeminoğlu, D. (2018). “Finansal Okuryazarlığın Mobil Alışveriş Yapma Eğilimi Üzerine Etkisi”. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

Yuan, H. (2015). “How Financial Literacy Affects Budgeting Behaviors.” Erişim tarihi: 03.01.2016, (Çevrimiçi), http://digitalcommons.georgefox.edu/gfsb_student/4.

Zinman, J. (2004). “Why Use Debit Instead of Credit? Consumer Choice in a Trillion Dollar Market”, mimeo, Federal Reserve Bank of New York.

EKLER

EK 1: Anket Formu

ANKET FORMU

Değerli katılımcı;

Bu anket, bilimsel amacıyla hazırlanmış olup, finansal tutum ve davranışı cinsiyet bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Bu ankete vereceğiniz cevaplar yalnızca bilimsel amaçla kullanılacak olup, üçüncü şahıslarla kesinlikle paylaşılmayacaktır. Ankete zaman ayırdığınız için şimdiden çok teşekkür ederiz.

Serpil Demir-Y. Lisans Öğrencisi

Prof. Dr. Abdullah Yalaman

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İİBF

FİNANSAL TUTUM (1=Kesinlikle katılmıyorum,3=Kararsızım,5=Kesinlikle katılıyorum)

1. Aile için düzenli bir tasarruf düzeni oluşturmak ve bu düzene bağlı kalmak önemlidir.	1	2	3	4	5
2.Aileler, harcamalarındaki öncelikleri belirlemelerine yardımcı olacak finansal hedeflerini yazmalıdırlar.	1	2	3	4	5
3.Yazılı bir bütçe, başarılı finansal yönetim için kesinlikle gereklidir.	1	2	3	4	5
4. Ailede para kazananın olası maluliyetine karşı plan oluşturmak önemlidir.	1	2	3	4	5
5.Bir bireyin hayatını başarılı bir şekilde yönetmesi için para harcama planı oluşturması önemlidir.	1	2	3	4	5
6. Geleceği planlamak, tasarruf etmenin en iyi yoludur.	1	2	3	4	5
7. Finansal olarak 5 veya 10 yıl içinde nerede olacağını düşünmek, finansal başarı için önemlidir.	1	2	3	4	5
8. Aileler, finansal yönetimlerini yaparken şimdiki zamana konsantre olmalıdırlar.	1	2	3	4	5
9.Emeklilik için finansal planlama, bireyin yaşlılıkta güvenliğini temin etmede gerçekten gerekli değildir.	1	2	3	4	5

10.Finansal bir plana sahip olmak, finansal yatırım kararları almayı zorlaştırır.	1	2	3	4	5
11.Günümüz dünyasında bireyin finansal ihtiyaçlarını karşılaması için tasarruf planına sahip olması gerçekten gerekli değildir.	1	2	3	4	5
12.Günümüzde aileler geçinmeye çalışırken, planlama yapmak zaman kaybıdır.	1	2	3	4	5
13.Finansal meseleleri kayıt altına alma konusunda endişe etmek çok zaman alıcıdır.	1	2	3	4	5
14.Tasarruf yapmak, gerçekten önemli değildir.	1	2	3	4	5
15.Bireyin, aylık ödemelerini karşıladığı sürece, ödenmemiş borçlarını ne kadar sürede ödeyeceği konusunda endişelenmesine gerek yoktur.	1	2	3	4	5

FİNANSAL DAVRANIŞ(1=Asla, 2= Neredeyse hiç, 3= Bazen, 4= Neredeyse her zaman, 5=Her zaman)

16.Notlar alırım ve kişisel harcamalarımı kontrol ederim.(örneğin, harcama ve gelir tablosu oluşturma)	1	2	3	4	5
17.Bir ürün ya da hizmet satın alırken fiyatları karşılaştırarak alışveriş yaparım.	1	2	3	4	5
18.Gelecek bir ihtiyacım için her ay kazandığım paradan bir kısmını biriktiririm.	1	2	3	4	5
19.Harcama/bütçe için bir planım vardır.	1	2	3	4	5
20.Kredi kullanırken ne kadar ödediğimi belirleyebilirim.	1	2	3	4	5
21.Faturalarımı gecikmeden öderim.	1	2	3	4	5
22.Aylık birikim yapabilirim.	1	2	3	4	5
23.Büyük bir harcama yapmadan önce finansal durumumu analiz ederim.	1	2	3	4	5
24.Ek ücret ödememek için kredi kartı borcumu zamanında öderim.	1	2	3	4	5
25.Uzun vadede finansal hedeflere ulaşmak için düzenli olarak birikim yaparım.	1	2	3	4	5
26.Maaş zammı aldığımda daha fazla tasarruf yaparım.	1	2	3	4	5
27.Beklenmedik durumlarda kullanabilecek finansal birikime sahibim.	1	2	3	4	5
28.Son 1 yılda, para biriktirebildim.	1	2	3	4	5

FİNANSAL BİLGİ(çoktan seçmeli sorular)

1.Tasarruf hesabınızda 100 TL olduğunu ve faiz oranının yıllık % 10 olduğunu varsayalım. 5 yıl sonra bu hesapta ne kadar paranız olacaktır?

150 TL den fazla	150 TL den az
Tam olarak 150 TL	Bilmiyorum

2.Tasarruf hesabınıza uygulanan faiz oranının yılda% 6 olduğunu ve yıllık enflasyon oranının % 10 olduğunu varsayalım. Bir yıl sonra, bu hesaptaki parayla ne kadarlık alışveriş yaparsınız?

Bugünden daha fazla	Bugünden daha az
Tamamen aynı	Bilmiyorum

3.Bir yıl sonra ödenmek üzere 10000 TL borç aldığını ve faizi ile birlikte toplam borç tutarının 10 600 TL olduğunu varsayalım. B borç için ödeyeceğin faiz oranı;

% 0.3	%6
% 0.6	Bilmiyorum

4.Aynı televizyonu iki farklı mağazada ilk fiyatını 1000 TL olarak gördüğümüzü varsayalım. A Mağazası 150 TL indirim yapmaktayken B mağazası % 10'luk bir indirim yapmaktadır. Hangisi en iyi alternatiftir?

A Mağazasından satın almak (150.00 TL indirim).	Bilmiyorum
B Mağazasından satın almak (% 10 indirim)	

5.Beş arkadaşın 1.000.00 TL bağış alıyor ve aralarında eşit olarak bölüşmeleri gerekiyor. Her biri ne kadar alacaktır?

100	5000
200	Bilmiyorum

6.Uzun vadede (örn, 10 yıl) düşündüğünüzde, aşağıda tanımlanan hangi varlık normalde en yüksek getiri oranını verir?

Tasarruf hesapları	Kamu menkul kıymetleri
Hisse senetleri	Bilmiyorum

7.Normal şartlarda, hangi varlık zaman içindeki en yüksek dalgalanmaya uğrar?

Tasarruf hesapları	Kamu menkul kıymetleri
Hisse senetleri	Bilmiyorum

8.Bir yatırımcı çeşitlendirme yaptığında yatırımları çeşitli varlıklara dağıtılır. O zaman para kaybetme riski;

Artar	Aynı kalır
Azalır	Bilmiyorum

9.15 yıl vadeli bir borcun aylık ödemeleri 30 yıllık bir krediye oranla daha yüksektir; fakat kredinin bitiminde ödenecek faiz daha az olacaktır. Bu ifade;

Doğru	Yanlış	Bilmiyorum

10.Yüksek getirisi olan bir yatırımın riski de yüksek olacaktır. Bu ifade;

Doğru	Yanlış	Bilmiyorum

*Sarı ile işaretlenmiş olanlar doğru cevaplardır.

KATILIMCI BİLGİLERİ

1. Cinsiyetiniz ( ) Kadın ( ) Erkek

2. Yaşınız ( ) 21-30 ( ) 31-40 ( ) 41-50 ( ) 51 ve üstü

3. Eğitim durumunuz ( ) İlkokul ( ) Lise ( ) Lisans

( )Yüksek lisans ( ) Doktora

4. Çalışma durumunuz ( ) Çalışıyorum ( ) Çalışmıyorum ( )Emekliyim

( ) Öğrenciyim ( ) Ev Hanımıyım

5. Çalıştığınız sektör nedir? ( ) Kamu sektör çalışanıyım( ) Özel sektör çalışanıyım

6. Çalışma süreniz ( ) 1-4yıl ( ) 5-9 yıl ( ) 10-14 yıl ( ) 15-19 yıl

( ) 20 yıl ve üzeri

7. Aylık hane halkı geliri? ( ) 1500 TL ve daha az ( ) 1501 ve 2500 TL arası

( ) 2501 ve 3500 TL arası ( ) 3500 TL den fazla

8. Finansal bilgi kaynakları ( ) Aile ( ) Arkadaşlar ( ) Online/Yazılı Materyaller

( ) Diğer

9. Ekonomi ve finansal gelişmelerin takip edildiği kaynaklar;

( ) İnternet ( ) Televizyon ( ) Telefon( ) Dergi

10. Ekonomi ve finansal gelişmeleri takip etme sıklığı;

( ) Hergün ( ) Haftada birkaç kez ( ) Ayda birkaç kez
( ) Hiç

11. Kişisel finans deneyimi ( ) Vadesiz mevduat hesabı ( ) Vadeli mevduat hesabı

( ) Kredi kartı ( ) Yatırım hesabı ( ) Diğer

12. Herhangi bir finansal eğitim aldınız mı? ( ) Evet ( ) Hayır

13. Finansal karar almada hangi bilgi kaynaklarını kullanırsınız?

( ) Şubeden bilgi almak ( ) İnternet kanalıyla bilgi almak

( ) Aracı kurumlardan öğrenmek

( ) Ürün satış sorumlusu personel tarafından bilgilendirilmek

( ) Arkadaş çevresinden öğrenmek

( ) Televizyon ya da radyo programından öğrenmek

( ) Kendi bireysel deneyiminden faydalanmak

14. Kredi kartı kullanıyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

15. İnternet bankacılığı kullanıyor musunuz? ( ) Evet ( ) Hayır

16. Bireysel emeklilik sistemine katılımınız var mı? ( ) Evet ( ) Hayır